
1901

Штампарски Завод „Орао“,
Београд, Топличин Венац, 4

САБРАНА ДЕЛА БРАНИСЛАВА НУШИЋА

Сабрана Дела
Бранислава Нушића

I

1 Госпођа Министарка

2 Тако је морало бити

Издавачка Књижарница

Геце Кона

БРАНИСЛАВ НУШИЋ

ГОСПОЂА МИНИСТАРКА

БЕОГРАД
Издавачка Књижарница Геце Кона
1, Кнез Михаилова 1
1931

213/52

II 4042/1
II 111021/I

ПРЕДГОВОР

Ако сте кадгод пажљивије посматрали све што бива око вас; ако сте се погдекад упустили и удубили у односе који регулишу живот једнога друштва и покрете које изазива тај регулатор — ви сте морали запазити да се, кроз живот свакога друштва, јасно бележи једна јака и равна линија. Ту линију исписали су обзири, традиције, малодушност, духовна немоћ и све оне друге негативне особине човекове, под којима се појединци гуше, а друштво немоћно предаје учмалости.

Ту линију, социјални математичари назвали би можда *нормалом*, а социјални физичари *почетним градом* топлоте или хладноће, јер она одиста личи ономе степену на термометру изнад којега се жива, при загревању, пење, а испод којега, при хлађењу, слази.

Том равном линијом креће се живот скоро целокупнога нашега друштва. Изнад те линије пењу се само појединци, који имају душевне снаге и храбрости да се узнесу изнад обзира, изнад традиција и изнад малодушности. Изнад те линије пењу се

само појединци који не чекају да живу у друштвеноме термометру загреје спољна температура, већ то загревање налазе сами у себи, у својим душевним моћима. И испод те линије слазе само они појединци који такође имају душевне снаге да прегазе обзире и традиције и отресу се малодушности. И ови, који у друштву слазе испод линије нормале, све до дна друштвеног, носе сами у себи диспозиције хлађења душе и хлађења осећаја све до тачке смрзавања.

Да се неко дигне или спусти изнад или испод линије нормале у животу, да се неко узвиси изнад гомиле или спусти испод гомиле, треба да је подједнако храбар. Храброст је бити честит, племенит, узвишен, исто тако као што је храброст бити подао и неваљао. Треба имати много моралне снаге у себи па се узнети изнад нормалне линије, бити изнад осталих, изнад гомиле; као што треба врло много душевне снаге па сићи испод линије, бити испод осталих, испод гомиле: бити хуља, провалник, клеветник, разбојник и убица. Подједнака је храброст узнети се у зрак на непоузданој Исахаровој справи, коју је наш век усавршио, као и спустити се, у гњурачкоме оклопу, у муље морскога дна.

Ти људи, који се узносе изнад или се спуштају испод равне линије живота, имају и великих замаха, великих покрета душе, великих узбуђења и великих емоција. Државник са стрепњом стоји

пред судом историје, јер је повео државу и народ судбоносним путем; велики финансијер са грозничавим узбуђењем стоји пред берзом, на којој ће се тога часа триплирати или пропасти његова милионита имовина; војсковођи игра сваки дамар од узбуђења, кад поведе армије у судбоносну борбу; песника узбуђује инспирација, уметника час стварања, научника оно непознато до чега открићем треба доћи. Све су то велика узбуђења, велике емоције, велики покрети душе.

А тих и таквих великих узбуђења, великих емоција, великих покрета душе има и код оних који слазе испод нормалне линије. Разбојник преживљује највећу меру узбуђења кад зарива крвав нож у груди своје жртве; провалник дршће и стрепи пред судијом; блудница пати под жигом презрења, а одметник под вешалима преживљује целу градацију осећања од бола и гриже па до самоодрицања и апатије.

У те области, у области великих узбуђења, великих емоција, великих покрета душе — па било изнад или испод линије — драматичар радо залази, јер ће ту увек наћи дубоке изворе из којих може захватити богат и обилан материјал. Отуда се највећи број драма и креће у тој области.

Много је теже, међутим, тражити и наћи материјал у малој средини, у ономе друштву, међу оним људима, који немају ни снаге ни храбрости да се одвоје од равне линије животне, па било на више

или на ниже; међу оним људима, који немају снаге да буду добри, али тако исто немају ни храбрости да буду зли; међу оним људима, који су везани и спутани ситним обзирима, који робују застарелим традицијама и чије је све биће саздано из малодушности. Живот те средине тече једнолично и одмерено, као шеталица на зидноме сату; покрети те средине су мали, тихи, без узбуђења, без великих бразда, без јачих трагова, као они благи талашићи који круже по устајалој води кад на површину њену падне тичје перце.

У тој малој средини нема бура, нема непогода, нема земљотреса, ни пожара; та средина је ограђена дебелим зидом од олуја и вихора који витлају кроз друштво. Она живи у својим собама; улица је за њу страни свет, иностранство; за њу су догађаји, који узбуђују континенте, само новинарска лектира.

У тим малим срединама, које се не одвајају од оне равне линије живота, нема догађаја, нема емоција, нема сензација. „Данас је тетка Савкин дан!“ — ето, то је за ту средину догађај и сви се ужурбају, сви се крећу, сви облаче, набављају букете, пишу честитке, праве посете... догађај, читав догађај! „Мила Чика-Стевина напустила мужа!“ — „Іу, іу, іу, — грува се цела фамилија у груди — шта ће свет казати!“ И ето, то је емоција која узбуђује целу једну породицу, но тој узбуђености не лежи толико разлог у томе што је Мила на-

пустила мужа колико у ономе „шта ће свет казати“. А знате ли шта је сензација у таквим малим срединама? „Снаја Зорка родила близанце!“ И та сензација иде из куће у кућу, само се о њој говори, расправља се, тумачи, и та тема испуњава интерес читаве једне породице и читаве једне средине.

Пера добио класу, Ђока се разболео, Стева положио испите, Јова премештен, госпа Мица купила нову спаваћу собу, госпа Савка ошишала косу, госпа Јулка прави нову хаљину од креп-дешина, прија Маци изгорео куглов, а прија Анка изгубила на фрише-фире сто седамдесет динара. Ето, то су сензације, то емоције, то догађаји мале средине.

И, ето, из те, и такве средине, ја сам узео за руку једну добру жену и добру домаћицу — госпођу Живку Поповић — и изнео је нагло, неочекивано и изненадно, изнад њене нормалне линије живота. Такав један поремећај на теразијама живота кадар је учинити, код људи из мале средине, да изгубе равнотежу те да не умеју да се држе на ногама. И, ето, у томе је садржина „Госпође Министарке“, у томе сва једноставност проблема који тај комад садржи.

НУШИЋ

ГОСПОЂА МИНИСТАРКА

Шала у четири чина

Л И Ц А:

Сима Поповић
Живка, његова жена
Дара, кћи
Рака, синчић
Чеда Урошевић, зет
Др. Динковић, секретар Мин. спољних послова

Риста Тодоровић, кожарски трговац
Пера Каленић
Пера, писар из административног одељења

Ујка Васа
Тетка Савка
Тетка Даца
Јова Поп-Арсин
Теча Панта
Миле, његов син
Соја, распуштеница
Теча Јаков
Сава Мишић
} родбина госпа Живкина

Г-ђа Нада Стефановићка
Учитељица енглеског језика
Полицијски писар
Анка, служавка
Штампарски шегрт

I, II } жандар
I, II } послужитељ из министарства
Девојчица кројачица
I, II } грађанин

Догађа се у доба сусрета
прошлога и садашњега века

ПРВИ ЧИН

Обична, грађанска соба.

Старо канапе, две фотеље и неколико простих, трпезаријских столица. Троја врата: у дну, десно и лево и један прозор десно. У средини собе велики, застрт сто, по њему прострте једне старе очеве панталоне, које ће госпа Живка прекројити за сина.

I.

ЖИВКА, САВКА

САВКА

(Седи крај стола)

Шта си се замислила?

ЖИВКА

(Стоји иза стола, о врату јој виси сантиметар, а у руци велике маказе. Наслонила маказе на усне и замислила се гледајући у панталоне.)

Гледам, знаш, како да избегнем ово место што се излизало.

САВКА

Не можеш га избећи, него подметни парче.

ЖИВКА

Готово, а и онако ће му трајати од петка до суботе.

САВКА

А цепа, а? Па, знаш, како је, нека је само жив и здрав, па нека цепа.

ЖИВКА

Ју, није да цепа, тетка, него дере као вук јагњећу кожу. И купуј му, и прекрајај му, и никад ништа на њему цело ни двадесет и четири сата.

САВКА

Несташан, много несташан!

ЖИВКА

(За време ове сцене она мери и кроји)

Не може да се стигне, Бога ми! Не прелива нам се, забога, већ једва везујемо крај с крајем.

САВКА

А лепа плата.

ЖИВКА

Па и није. Док одбијеш порезу, платиш кирију, купиш дрва, тек видиш остану ти чисте шаке. Тешко је данас о плати живети, али овај мој не уме. Не гледа своја посла и своју кућу него се занео за политику

САВКА

Па јест!

ЖИВКА

Оно и други се бакћу и, што кажу, ломе са политиком, али опет некако, гледају и себе. Те комисије, те процене, те седнице, па се спомогну некако. Али овај мој не уме. Све: ово не иде, нашкодиће угледу партије; оно не иде, повикаће опозиција. И све тако. А девојку, ето, нисмо платили већ три месеца, па кирију нисмо платили за прошли месец, а где су још оне ситне подужице; те млеко, те бакалин и . . . већ знаш! . .

САВКА

Тешко је боме данас.

ЖИВКА

Ти још не доби кафу? Е што је безобразно, по три пута човек да јој каже. (Одлази задњим вратима) — Анка, шта је с кафом?

АНКИН ГЛАС

(С поља)
Ево!

ЖИВКА

Ето, и то се зове млађе. Бар да је као што треба кад га човек плаћа.

II

ПРЕЂАШЊИ, АНКА

АНКА

(Уноси кафу и служи)
Извол'те!

ЖИВКА

Морам три пут да молим за једну кафу.

АНКА

(Безобразно)

Па нисам седела на канабету, имала сам посла. (Одлази).

III

ЖИВКА, САВКА

ЖИВКА

(Пошто је Анка отишла)

Ето, видиш ли је! Дође ми, Бога ми, да потегнем овим маказама па да јој разбијем главу. Али шта ћу, морам да трпим. Дужна сам јој три месеца, па морам да трпим.

САВКА

(Срчући кафу)

Ех, такво ти је данас млађе.

ЖИВКА

Па то сам те баш звала, тетка Савка, да те умолим да нам даш једно двеста динара на зајам.

САВКА

(Тргне се)

Ју, синко, а откуд мени?

ЖИВКА

Па оно што имаш на књижицу.

САВКА

Ех, то . . . на то немој ни да рачунаш, где бих ја то дирала! Једва сам скупила да ми се нађе, не дај Боже! . .

ЖИВКА

Боже, тетка Савка, ти па као да ти ми то нећемо вратити. Платићемо ти поштено и интерес, а за три месеца имаш своје паре. Слушај, не била ја Живка, ако га не натерам да се увуче у какву комисију. Шта ту партија! Ђока кума Драгин назида кућу са партијом, а овај мој растури кућу.

САВКА

Да л' си баш сигурна?

ЖИВКА

Шта?

САВКА

Па то, да ће ући у комисију?

ЖИВКА

Ти сумњаш да ћемо ти вратити?

САВКА

Није то, него знаш, не волим у тај новац да дирам па, велим, ако не уђе у комисију. . .

ЖИВКА

Па не мора да буде баш комисија, може он и друкче. Ако не може никако друкче, а ти да знаш,

узајмићемо макар на друго место, па теби вратити. Теби твоје не гине.

САВКА

Ако је само за три месеца...

ЖИВКА

Ни један дан више!..

IV

ПРЕЂАШЊИ, РАКА, АНКА

РАКА

(Гимназиста, улази без књига и без капе, сав подрпан)

АНКА

(Улази за њим и носи књиге и капу)

ЖИВКА

Ију, црни синко, ти си се опет тукао?

РАКА

Нисам!

АНКА

Јесте, јесте, тукао се!

ЖИВКА

(Тетки)

Погледај га, тако ти Бога, какав је, као да је с вешала пао.

АНКА

(Остави књиге на сто)

Ето је и руку раскрвавио.

ЖИВКА

Ијуј! . . (Шчепа му руку коју је увезао марамом) Несрећниче један, битанго! (Анки) — Донеси воду да се испере. (Анка одлази) — Још каже није се туко!

РАКА

(Упорно)

Нисам!

ЖИВКА

Него шта си?

РАКА

Правили смо демонстрације.

ЖИВКА

Какве демонстрације, Бог с тобом?

РАКА

Против владе.

САВКА

А шта ти имаш са владом, по Богу синко?

РАКА

Немам ништа, али сам и ја вик'о: доле влада!

ЖИВКА

Ето ти, ето ти, па не цркни сад од муке! Ама шта си ти имао да се мешаш у демонстрације?. .

РАКА

Па није само ја, цео свет. Ено, још се туку на Теразијама, а влада је морала да да оставку, јер је убијен један радник и тројица су рањени.

ЖИВКА

Ју, ју, ју! Ето, како ће и главу да изгуби једнога дана!

АНКА

(*Долази с лавором и бокалом*)

'Ајде овамо у кујну да те умијем.

РАКА

Шта ће ми да се умијем?

ЖИВКА

Вуци се тамо, опери ту руку. Зар не видиш да изгледаш као шинтерски шегрт. — (Гурне Раку те овај оде са Анком).

V

ЖИВКА, САВКА

ЖИВКА

(*Тетки*)

Ето, па сад изиђи ти ту на крај, кад ти сваки дан дође овако поцепан.

САВКА

'Ајде и ја да идем, за послом сам. А видим и тебе ометам. (Устаје)

ЖИВКА

Па како си решила за оно?

САВКА

Које оно?

ЖИВКА

Па де, што се присећаш, за зајам?

САВКА

А, за то? Па како да ти кажем; волела бих да не дирам у те паре, али ако је нужда...

ЖИВКА

Ју, баш ти хвала, слатка тетка, никад ти то нећу заборавити.

САВКА

Је л' да донесем пред вече?..

ЖИВКА

Јест, молим те, још данас! Па дођи, тетка Савка, немој да не дођеш. Ја, Бога ми, не могу; да могу, дошла би ти. Немој ти на то да гледаш, него дођи кадгод можеш. И онако си сама, па сврати који пут и да ручамо; сврати као код своје куће.

САВКА

(Већ на вратима)

Ја ћу оно предвече. Због ом. (Одлази)

ЖИВКА

(Испраћа је до врата)

Због ом, тетка! (Враћа се и, пошто је завршила кројење, умотава панталоне)

VI

ЖИВКА, РАКА

РАКА

(Излази из собе, умивен и упућује се спољним вратима)

ЖИВКА

Ехе, где си нагао?

РАКА

Тамо!

ЖИВКА

Ама зар ти је мало било, окачењаче један. А латински — двојка, а наука хришћанска — двојка, а математика — двојка! Не гледаш то, него демонстрације, а што ћеш да понављаш разред — то ништа.

РАКА

И отац је понављао четврти разред, па...

ЖИВКА

Ама, не гледај ти на оца!

РАКА

Није него ћу ваљда на тебе да гледам.

ЖИВКА

О, Господе Боже, и кад га роди таког несретника! Вуци ми се испред очију!

РАКА

(Излети на врата, на која наилазе Чеда и Дара)

VII

ЖИВКА, ЧЕДА, ДАРА

ЧЕДА

(Улази са женом. Они су обучени за посете)

Ето нас. Вратили смо се као што смо и отишли.

ДАРА

Бамбадава смо ишли.

ЖИВКА

Што, нисте никог нашли код куће?

ЧЕДА

Чујете, мајка, ја више нећу да слушам те ваше савете. Те идите код ове министарке, правите визиту, те идите код оне министарке, правите визиту.

ЖИВКА

Па, зете, мени не треба класа, теби треба.

ЧЕДА

Знам ја то, али како можете да нас шаљете госпођи Петровићки, кад неће жена ни да нас прими?

ДАРА

Није била код куће.

ЧЕДА

Била је, шта није била! Девојка се десет минута унутра домунђавала, па тек онда излази и каже нам да госпођа није код куће.

ЖИВКА

Па зар сам ја томе крива? Питала сам је преко кума Драге и она каже: нека дође, како да ми не дође госпа Живкина ћерка. Нисам је видела од како се удала.

ЧЕДА

Нисам је видела од како се удала, а овамо затвара нам врата испред носа. Па онда... она... уче... је л' и она није видела госпа Живкину ћерку од како се удала?..

ДАРА

Е, немој тако. Она одиста није била код куће, видели смо је после на фијакеру.

ЖИВКА

Ето, видиш! А не иде то ни као што ти мислиш, зете. Треба и пет и шест пута ићи на исти праг. Уосталом, видиш да су напољу и неке демонстрације, па ко зна да нису министри можда и због тога збуњени.

ЧЕДА

Па ако су министри збуњени, шта имају ту министарке да се збуњују.

ЖИВКА

Е, немој тако да кажеш. Знам, причала ми је госпа Ната, каже: Криза, а мој муж министар, па ништа; миран, убио га Бог, као да није криза, а ја, несрећница, збунила се као нико мој; те три пут солим јело, те симпам зејтин у лампу, те обучем преврнуту чарапу, и све тако. Волим, каже жена, да одлежим једно запаљење плућа него једну министарску кризу.

ДАРА

Слушам вас ваздан а и не скидам шешир. (Полазећи лево у собу) — Мајка, је ли доносила шнајдерка хаљину?

ЖИВКА

Није још.

ДАРА

Послала би Раку да је опет зове. (Оде)

VIII

ЧЕДА

(Припаљује цигарету)

Бадава, овако више не иде!

ЖИВКА

Па не иде, али, право да ти кажем, не би ти ни та једна класа помогла. Не може једна класа да ти исплати дугове.

ЧЕДА

Што ви мени једнако те дугове натичете на нос. Нисам их направио од беса него, кад човек узме жену без мираза па почне кућу кућити...

ЖИВКА

Нисмо те ми терали да је узмеш. Ти си увек говорио да је волиш.

ЧЕДА

А ви сте говорили да има 12.000 динара мираза.

ЖИВКА

Па има.

ЧЕДА

Ама где су? Волео бих да видим, тих 12.000 динара.

ЖИВКА

Примићеш их од осигуравајућег друштва.

ЧЕДА

Примићу, ал' кад умрете и ви и отац.

ЖИВКА

Па можеш ваљда дотле почекати.

ЧЕДА

Могу дотле и умрети.

ЖИВКА

Не би баш била велика штета.

ЧЕДА

Па не би за вас, могли би још ви да наследите и моје осигурање.

IX

ЖИВКА, ЧЕДА, ПЕРА

ПЕРА

(Улази на средња врата)

Извините, ја сам два пута куцао.

ЖИВКА

Молим. Изволите!

ПЕРА

Господин није код куће?

ЖИВКА

Не!

ПЕРА

А није ни у канцеларији.

ЧЕДА

Ви сте чиновник?

ПЕРА

Да, писар код господина Поповића. Па хтео сам да му јавим да је кабинет дао оставку. Хтео сам, знате, ја први то да му јавим.

ЧЕДА

Је ли то извесно?

ПЕРА

Извесно! А биће да господин Поповић то већ и зна чим није дошао у канцеларију.

ЖИВКА

Ама зар никако није долазио?

ПЕРА

Управо, долазио је одјутрос, али је некако одмах отишао, чим је чуо да је влада дала оставку.

ЧЕДА

Па онда значи да он зна!

ПЕРА

Зна извесно! Али ипак, ја сам хтео први то да му јавим. Ал' можда не зна, а сви кажу, да су наши позвани да саставе нову владу.

ЖИВКА

(Пријатно изненађена)

Наши?

ПЕРА

Да наши, а ја бих хтео то да му јавим.

ЧЕДА

А ви у „наше" рачунате...?

ПЕРА

Па „наши"!.. Господин Стевановић је већ отишао у двор.

ЖИВКА

Стефановић?..

ПЕРА

Ја сам га својим очима видео.

ЖИВКА

О, Боже мој, како би то било добро. Ви сте лично видели Стефановића кад је отиш'о?

ПЕРА

Видео сам га!

ЖИВКА

Отишао је баш у двор?

ПЕРА

Да!

ЖИВКА

Хвала вам, господине, велика вам хвала што сте нас известили.

ПЕРА

Ја сад идем на Теразије; шетаћу тамо под кестеновима, па ако још што опазим, ја ћу вам јавити. Само вас молим, кад дође господин Поповић, кажите му да сам ја први дошао и донео вест да ће наши образовати кабинет.

ЧЕДА

Рећи ћемо!

ПЕРА

(Госпођи Живки у коју као да има више поверења) — Молим вас, госпођо, реците само: Пера писар из административног одељења.

ЖИВКА

Хоћу, господине!

ПЕРА

(Већ на вратима)

Ако би било што врло интересантно, ви ћете допустити..?

ЧЕДА

О, молим...

ПЕРА

Ви ћете ми допустити... (Оде).

X.

ЖИВКА, ЧЕДА

ЖИВКА

Зете, нисам те загрлила од дана венчања. (Грли га).

ЧЕДА

Али чему се ви то радујете?..

ЖИВКА

Гле сад! Место и ти да се радујеш, а ти још питаш. Рако! Рако!

ЧЕДА

Чему да се радујем?..

ЖИВКА

„Наши“! Јеси ли чуо шта каже човек: „наши“!

ЧЕДА

Ама кој' човек?

ЖИВКА

Па овај...

ЧЕДА

Пера писар из административног одељења. За њега су „наши“ сви који образују кабинет. Он то, извесно, свакоме тако јавља.

ЖИВКА

Али каже човек: Стефановић отишао у двор.

ЧЕДА

Па?

ЖИВКА

Па то! Ти можеш да аванзујеш, а може и он...

ЧЕДА

Ко?

ЖИВКА

Како ко? Сима!

ЧЕДА

Па отац је већ начелник Министарства, шта може више?

ЖИВКА

А Државни Савет, а Управник Монопола, а Председник Општине? Охо, мој брајко, само кад се хоће, има ваздан. (На вратима) Рако! Рако!

ЧЕДА

Шта ће вам?

ЖИВКА

Да купи новине. Цркох од радозналости! Рако! Рако!

XI

ПРЕЂАШЊИ, МОМАК из МИНИСТАРСТВА

МОМАК

Добар дан, госпођо!

ЖИВКА

(Претрне)
Ију! Добар дан!

МОМАК

Молим лепо, послао ме је господин да му дате његов цилиндер.

ЖИВКА

Цилиндер? . . .

МОМАК

Јесте!

ЖИВКА

(Не верујући)
Ама, цилиндер?

МОМАК

Јесте, цилиндер.

ЖИВКА

Ју, тако су ми се наједанпут одузеле ноге! Је л' вам то господин казао да му однесете цилиндер?

МОМАК

Јесте, он.

ЧЕДА

(И он се заинтересовао)
А где је господин?

ЖИВКА

Одиста, где је он?

МОМАК

Ено га у Министарству.

ЖИВКА

А је ли вам казао шта ће му цилиндер?

ЧЕДА

Ето ти сад! Од куд ће момку рећи шта ће му цилиндер?

ЖИВКА

Ох, Боже, тако сам се збунила. Па где је сад та Дара? Рако! Рако!

ЧЕДА

(На левим вратима) —
Даро! Даро!..

XII

ПРЕЂАШЊИ, РАКА

РАКА

(На средњим вратима)
Шта ме зовеш?

ЖИВКА

Јеси ли купио новине? А јест, Бога ми, нисам ти ни дала. Ама, где је та Дара?

ДАРА

(На левим вратима)
Била сам у кујни.

ЖИВКА

Цилиндер, отац тражи цилиндер!

ДАРА

Па где је?

ЖИВКА

Последњи пут, кад је био пријем о Краљевом дану, мет'ла сам га тамо у соби, на орман.

РАКА

А, није, ја сам га видео у сали иза фуруне.

ЖИВКА

Па, забога, идите, идите, нађите га! Али брзо, одмах!

ДАРА и ЧЕДА

(Одлазе у собу)

ЖИВКА

(Момку)

А је ли господин био расположен кад је тражио цилиндер?

МОМАК

Није!

ЖИВКА

А љут?

МОМАК

Није био ни љут!

ДАРА

(Враћа се) —

Нема га!

ЧЕДА

(За њом) —

Нигде га нема!

ЖИВКА

Ама, како да га нема? (Одјури задњим вратима) — Анка! Анка! (Свима) — Та тражите га, забога!

ЧЕДА

Ама, шта сте се збунили?

ЖИВКА

Па тако је то, дабоме, кад човек једанпут у години носи цилиндер. И ко ће сад да му се сети где је!

XIII

ПРЕЂАШЊИ, АНКА.

АНКА

(Долази)
Извол'те!

ЖИВКА

Знате ли ви, Анка, где је цилиндер господинов?

АНКА

Био је на орману, али га је овај скинуо, (показује на Раку) — кад се играо с њим.

ЖИВКА

Бог те убио, да те не убије, опет ти!

РАКА

Није истина! Ја сам узео само кутију да направим аероплан, а цилиндер сам оставио.

ЖИВКА

Па где си га оставио?

РАКА

Не знам!

ЖИВКА

'Ајде, тражите га, тражите га, забога, мора се наћи! (Разиђу се сви по кући да траже цилиндер).

XIV

ЧЕДА, МОМАК

ЧЕДА

(Момку, с којим је остао сам)

А ви сте давно у Министарству?

МОМАК

Врло давно, господине.

ЧЕДА

И вама је то сасвим обична ствар кад се мења министарство. Променили сте их много?

МОМАК

Много! Коликима сам и коликима ја већ сагледао леђа.

ЧЕДА

И ви мора бити имате добар нос, знате већ унапред да омиришете ситуацију?

МОМАК

(Ласка му то) —

Па... разуме се!.. Знао сам ја још пре три дана да ће ова влада пасти.

ЧЕДА

Е?

МОМАК

Ама, знам ја то и ако не читам новине. Чим видим да министар сваки час зивка благајника, и чим видим много згужваних хартија у корпи за хартије крај министровог стола, ја одмах кажем у себи: овај се спрема.

ЧЕДА

А шта код вас значи кад вас пошљу за цилиндер?

МОМАК

Значи да је господин позван у Двор и тај посао треба брзо свршити, јер бивало је да ја по коме донесем цилиндер, а он га погледа к'о крава мртво теле и вели: „Доцкан, носи натраг"!

ЧЕДА

(Усплахиран) —

Дакле, бивало је и то?! (Одјури вратима и продере се на њима) — Ама, шта се ваздан мајете, дајте тај цилиндер!

XV

ЖИВКА, ДАРА, ЧЕДА, АНКА, МОМАК

ЖИВКА

(Носи цилиндер и глади га рукавом од блузе).

ДАРА и РАКА

(Долазе за њом).

ЖИВКА

Кад га, несрећник, метнуо под миндерлук и напунио га орасима! Ко би се сетио да га тражи под миндерлуком?

ЧЕДА

(Шчепа цилиндер од Живке, стрпа га момку у руке и гура га) Идите, идите, у вашим је рукама судбина ове земље. (Изгура га) — Журите, молим вас, журите!

XVI

ПРЕЂАШЊИ, БЕЗ МОМКА

ЖИВКА

(Чеди, пошто је момак отишао)
Ти знаш нешто?

ЧЕДА

Не знам, али... дабоме! Криза... цилиндер...

ЖИВКА

И ти можеш још да чекаш; што не трчиш тамо?

ЧЕДА

Куда?

ЖИВКА

На Теразије!

ЧЕДА

Па тамо је већ господин Пера из административног одељења.

ЖИВКА

Ама, како можеш да издржиш и да чекаш да ти други доноси новости. Дајте ми шешир, идем сама!. . .

ЧЕДА

Куда?

ЖИБКА

На Теразије!

ДАРА

Боже, мама, од куд то иде!

ЧЕДА

Добро, добро, ево идем ја!

РАКА

И ја ћу! (Дуне на врата)

ЖИВКА

(Чеди)

Али немој да се забијеш у кафану. Прођи свуда,

промувај се, па кад чујеш што, а ти дођи одмах. Знаш како смо ми овде, као на жеравици.

ЧЕДА

(Узме шешир) —
Не бријте, јавићу већ! (Одлази)

XVII

ЖИВКА, ДАРА

ЖИВКА

(Седа уморна на канабе) —
Ох, Боже, не смем чисто ни да кажем: а знаш ли ти шта то значи кад се тражи цилиндер?

ДАРА

Не знам!

ЖИВКА

Зову га у Двор.

ДАРА

Оца? А зашто га зову?

ЖИВКА

Зашто? Е јеси права глупача! О Боже, како се то ни једно дете није измет'ло на мене. Сви су глупи на оца! (Имитира је) — „Зашто га зову?" Па не зову га, ваљда, да им насађује квочке; него, чула си, пала влада и сад има нова да се састави.

ДАРА

Па да ви не мислите..?

ЖИВКА

Шта мислим? 'Ајд, баш да чујем; шта мислим ја?

ДАРА

Не мислите ваљда да отац буде министар?

ЖИВКА

Страх ме је да мислим, а мислим. Па ето, тражио је цилиндер. Зар не видиш да ја држим оба палца стегнута. Стегла сам их крвнички, бојим се ишчашиће се, али, ако, толико могу за мога мужа да учиним.

ДАРА

Ох, Боже, кад би се то десило... могао би онда и Чеда...

ЖИВКА

Таман, као да је Чеда прва брига. Камо срећа да си ти мене послушала...

ДАРА

Шта да сам те послушала?

ЖИВКА

Па ето, то... ако би се десило да отац постане министар, да ниси пошла за тога, како би се лепо удала као министарска ћерка.

ДАРА

(Увређено)
Боже мајка, какав је то разговор!

ЖИВКА

Па не, ал' кажем.

ДАРА

Мени ни овако ништа не фали.

ЖИВКА

Теби не фали него њему.

ДАРА

Њему?

ЖИВКА

Па дабоме... нема школе, не зна језике, не може да прави каријеру и онако некако не пристаје...

ДАРА

Мени је добар, а вама се и не мора допадати. Кад сам ја задовољна, шта ви имате ту?

ЖИВКА

Па већ ти, знам ја тебе. Ко дирне њега, као да те је у око дирнуо.

ДАРА

Па јесте!

XVIII

ПРЕЂАШЊИ, Г. ПЕРА

ПЕРА

(На задња врата)
Извините, ја...

ЖИВКА

(Скочи као опарена) —
Шта је, забога, има ли чега новог?

ПЕРА

Има.

ЖИВКА

Говорите!

ПЕРА

Видео сам га.

ЖИВКА

Кога?

ПЕРА

Њега, господина. Видео сам га, отишао у Двор, има цилиндер на глави.

ЖИВКА

(Узбуђено)
Да се нисте преварили?

ПЕРА

Та како бих се преварио. Видо сам га к'о што вас сад видим. Јавио сам му се.

ЖИВКА

А он?

ПЕРА

И он се мени јавио.

ЖИВКА

А не знате зашто је отишао у двор?

ПЕРА

Како не знам: сви су наши позвани.

ЖИВКА

И мислите да би се то могло још данас свршити?

ПЕРА

Како још данас, још сад. Ко зна, можда је већ и потписано.

ЖИВКА

(Дари) —

Стежи палац, Даро! (Гласно) — Да ли је то могуће да је већ потписано?

ПЕРА

Идем да их сачекам кад излазе; прочитаћу им са лица указ. Али вас молим да кажете господину да сам ја први који сам дошао да му јавим да је отишао у Двор. А ја ћу...

ЖИВКА

Да, дођите одмах, чим чујете што.

ПЕРА

Пера писар из административног одељења. (Клањајући се, одлази).

XIX

ЖИВКА, ДАРА

ЖИВКА

(Враћајући се са врата) — Даро, дете моје, мени је чисто дошло да плачем. (Плаче) — А ти... ти ништа ?

ДАРА

Како ништа, забога, још како сам узбуђена; само право да вам кажем, ја чисто не верујем у толику срећу.

ЖИВКА

Слушај, обуци се па да идемо на Теразије, да чекамо.

ДАРА

Али, забога, мајко, то не иде!

ЖИВКА

Па јесте да не иде, право кажеш; јер ако је он већ министар, онда нема смисла да ја идем пешке

ДАРА

Ама није то, него због света.

ЖИВКА

А гризе ме нестрпљење, не могу просто да издржим. И где је молим те сад онај твој, што не долази. (Одлази на прозор) — Забио се извесно у кафану, а што ми овде горимо на жеравици, то се њега не тиче. (Нервозно шета и крши прсте) Ух, да ми је да се сад претворим у муву па да улетим у Двор да својим ушима чујем како Краљ каже Сими: „Позвао сам вас, господине Симо, да вам понудим један портфељ у кабинету!" А онај мој шмокљан, место да каже: „Хвала, Ваше Величанство!" сигурно ће почети да муца. Убио га Бог са суклатом, сигурна сам да ће муцати.

ДАРА

(Прекоравајући је)
Али, забога, мама!

ЖИВКА

Ух, кћери, све друго не марим, али само да ми је да госпа Дару свучем са државног фијакера, па макар за двадесет и четири сата. Прилепила се за фијакер као таксена марка, па мисли нико је не може одлепити. Е, одлепићеш се, синко. Још после подне ћемо се возити на министарском фијакеру.

ДАРА

Али чекај, забога, мајка, треба најпре скочити...

ЖИВКА

Напослетку и не марим за госпа Драгу. Бар је жена васпитана, отац јој је био чиновник Главне Контроле. Али госпа Ната! Но, тешко земљи кад је доживела да она буде министарка! Мајка јој издавала квартире за самце, а она намештала кревете тим самцима . . .

ДАРА

Немој тако, мајка, па ево и ти можеш постати министарка.

ЖИВКА

Па шта, има ваљда неке разлике између мене и Нате. Моја мајка је шила у војној шивари, али је зато мене лепо васпитала. Ја сам свршила три разреда основне школе и, да сам хтела, могла сам још да свршим. Да ја нисам била таква, не би мене твој отац узео, он је био већ чиновник кад ме је узео.

ДАРА

Па јест, само кажу морао је да те узме.

ЖИВКА

То теби ваљда твој муж каже. Боље би било када би он пожурио да нам јави шта је ново. Али, дабоме, он се завукао негде у кафану. (Сети се) — Чекај . . . где су карте? . . Ти си их синоћ размештала.

ДАРА

Ето их у фијоци.

ЖИВКА

(Вади их и меша) —

Баш да видим како у картама стоји (Размештајући) — Кад је послењи пут Сима аванзовао, погодиле су ми, не можеш чисто да верујеш како су ми све погодиле. Шта се утрпала између мене и Симе ова удовица! (Броји) — Један, два, три, четири, пет, шест, седам... Глас (Броји у себи) — Кућа... брзо... новац с вечери. (Говори) — Знам, то ће тетка Савка да ми донесе... Цела истина... кревет! (Скупи два доња реда и почне покривати карте)

ДАРА

А што покриваш себе?

ЖИВКА

Па да видим то, хоћу ли бити министерка?

ДАРА

Боже, мама, па покриј оца, јер главно је питање хоће ли он бити министар...

ЖИВКА

Право кажеш! Десетка херц... велика радост. Бога ми, ћерко... ако је по картама...

XX

ПРЕЂАШЊИ, АНКА

АНКА

(Долази са ЈЕДНОМ ДЕВОЈЧИЦОМ, која носи хаљину увијену у бео чаршав)

Кројачица послала хаљину...

ЖИВКА

Носи натраг, немам кад да је пробам.

ДАРА

Али, забога, мајка, што не пробаш.

ЖИВКА

Тако... Донеси после подне...

ДАРА

Па то је часком.

ЖИВКА

Нек донесе после подне, јер... не знам какав ћу ауфпуц. Ако буде *оно*, онда ћу свилени ауфпуц, а ако не буде *оно*, онда ћу сатински... ето ти..!

ДЕВОЈЧИЦА

Шта да кажем госпођици?

ЖИВКА

Реци јој: ако буде оно, онда ћу свилени ауфпуц..

ДАРА

(Прекида је) —

Немој ништа да кажеш госпођици, него донеси после подне хаљину.

ДЕВОЈЧИЦА

(Оде)

АНКА

(Оде за девојчицом)

XXI

ЖИВКА, ДАРА

ЖИВКА

Ју, ју, ју, али ми заигра десно око... наједанпут заигра.

ДАРА

(Која је била код прозора) —
Ево га Чеда.

ЖИВКА

Је л' трчи? Је л' се смеје? Је л' маше марамом? Питај га, питај га шта је.

ДАРА

Ушао је већ у двориште.

ЖИВКА

Да знаш да нам носи добар глас! Није мени бадава око тако наједанпут заиграло.

XXII

ПРЕЂАШЊИ, ЧЕДА

ЖИВКА

(Тек што се Чеда јавио на вратима) —
Говори!

ЧЕДА

Чекајте, забога!..

ЖИВКА

Ако ми одмах не кажеш, пашћу у несвест!

ЧЕДА

Али чекајте, да вам кажем све по реду.

ЖИВКА

Па говори, не отежи!

ЧЕДА

Дакле, враћајући се овамо, овако сам смислио...

ЖИВКА

(Шчепа га за гушу) —

Говори: је ли, или није? Је ли, или није: разумеш ли?

ЧЕДА

Ама, чекајте! Дакле, овако сам смислио. Отац да мени изради један зајам код Класне лутрије на привредне циљеве, и то да му буде место мираза. С тим да одужим дугове, а после...

ЖИВКА

Даро, кћери, мени мркне пред очима. Кажи твоме мужу нека каже: да или не, иначе ћу га гађати столицом!

ДАРА

Па кажи, забога!

ЖИВКА

Да или не?

ЧЕДА

Да!

ЖИВКА

Шта?

ЧЕДА

Министар.

ЖИВКА

Ама ко, убио те Бог, да те убије, ко министар?

ДАРА

Је л' отац?

ЧЕДА

Јесте!

ДАРА

(Усхићена, загрли га, срећна) —
Слатки мој Чедо!

ЖИВКА

Децо, децо, придржите ме! (Клоне, уморна од узбуђења, у столицу).

ЧЕДА

Дакле, кажем, то сам смислио: да отац мени изради из Класне Лутрије један зајам од 12.000

динара на привредне циљеве и то да ми буде као мираз. С тим ћу лепо да отплатим дугове и тада, као приде, да ми да три класе.

ЖИВКА

(Скочи) —

Како то ти: отац ово, отац оно. Пита ли се ту ваљда још когод?

ЧЕДА

Па да, питају се и други министри!

ЖИВКА

А ја?

ЧЕДА

Па шта сте ви?

ЖИВКА

Како шта? Још питаш. Ја сам госпођа Министарка! (Удари у сладак смех од задовољства) — Ју, убио ме Бог, чисто не верујем својим рођеним ушима. Кажи ми, Даро, ти!

ДАРА

Шта да вам кажем?

ЖИВКА

Па зови ме као што ће од сад цео свет да ме зове.

ДАРА

Госпођо Министарка!

ЖИВКА

(Чеди) —
'Ајде, кажи и ти!

ЧЕДА

Хоћу, ал' кажите и ви мени: господин министров зете; да чујем, знате, како то звучи!

ЖИВКА

Пре свега, зет — то није ништа, а друго, право да ти кажем, ти некако и не личиш.

ЧЕДА

Гле, молим те! А вама већ личи, као...

ЖИВКА

(Унесе му се у лице)
Као шта?

ЧЕДА

(Гунђајући)
Та већ...

ЖИВКА

'Ајде, 'ајде, лани, ако хоћеш да ти почеше језик параграф седамдесет шести.

ЧЕДА

Охо, хо! Па ви говорите као да сте ви министар.

ЖИВКА

Ако нисам министар а ја сам министарка, а упамти: то је, који пут, много више.

ДАРА

Али, забога, Чедо, мајка! Немојте се свађати, не личи то министарској кући!

ЖИВКА

Па, да, не личи. Ал' тако је то, кад није васпитан да буде у министарској кући.

XXIII

ПРЕЂАШЊИ, РАКА

РАКА

(Улети)

Мама, знаш шта је ново? Тата постао министар.

ЖИВКА

(Љуби га)

Е, а ко ти је то казао, чедо?

РАКА

Кажу ми деца и мене су одмах прозвали министарско прасе.

ЖИВКА

Мангупска посла. Више се нећеш дружити са тим мангупима.

РАКА

Него с ким ћу?

ЖИВКА

Дружићеш се од сада с децом енглеског Консула.

РАКА

А није то ништа што су ме назвали прасе, него су ми псовали и мајку.

ЖИВКА

А знају ли они да је твој отац министар?

РАКА

Знају, па баш зато и псују!

ЖИВКА

Записаћеш ми ту безобразну децу, па ћемо их преместити у унутрашњост: и децу и разред и учитеља. У овој земљи мора једанпут да буде реда и да се зна коме се сме псовати матер, а коме не сме.

РАКА

Јаој, да знаш, мама, што волим што је тата постао министар!

ЖИВКА

Е?!.. А зашто?

РАКА

Па, од сад, кад ме тата истуче, ја само скупим демонстрације, па се раздеремо: доле влада!

ЖИВКА

Прегриз'о језик ти, дабогда!..

РАКА

Доле влада!..

ЖИВКА

Куш, кад не умеш да говориш као паметно дете!

РАКА

А нисам ти ни казао! Ево га иде отац!

ЖИВКА

Иде? Па што не говориш, марво једна, него брбљаш којешта. (Збуни се) Децо, децо, немојте да ми сметате. Ви станите иза мене. Боже мој, ко би то рек'о: отишао јутрос од куће као обичан човек, а враћа се министар. Ама станите овамо, немојте ми сметати!

XXIV

ПРЕЂАШЊИ, ПОПОВИЋ

ПОПОВИЋ

(Појављује се на вратима под цилиндером).

ЖИВКА

(Грли га)

Министре мој!

ЧЕДА И ДАРА

(Љубе му руку)
Честитамо!

РАКА

(Раздере се из свег гласа)
Доле влада!

ЖИВКА

(Скочи као опарена и, како је била већ прихватила из Поповићеве руке цилиндер, она га натуче Раки на главу да му тако угуши глас) —
Куш, проклето штене! Убио га Бог да га убије и кад га роди овако проклетога!

ПОПОВИЋ

Но, но, Живка, уздржи се, забога!

XXV

ПЕРА

(Уђе и, кад спази Поповића, збуни се) —
Извините... ја, овај... ја сам дошао да вам јавим да сте постали Министар.

ПОПОВИЋ

Знам ја то, господине Перо.

ПЕРА

Знам ја да ви то знате, ал' опет сам ја хтео први да вам јавим.

ПОПОВИЋ

Хвала, хвала!

ЖИВКА

Хоћете ли ви, господине Перо, сад у Министарство?

ПЕРА

На служби, госпођо Министарка.

ЖИВКА

Наредите да одмах после подне, у четири сата, дође овде министарски фијакер.

ПОПОВИЋ

Шта ће ти то?

ЖИВКА

Пусти ме, молим те! Хоћу да се провозам три пут од Калимегдана до Славије па макар после умрла. Наредите, господине Перо!

ПЕРА

Разумем, госпођо Министарка. (Клања се излазећи) Пера писар из административног одељења!..

ЗАВЕСА.

ДРУГИ ЧИН

Иста соба, само сада богатија намештајем који је без укуса размештен.

I

ЧЕДА, ШТАМПАРСКИ ШЕГРТ

ЧЕДА

(Седи за малим сточићем на коме је телефон и завршава разговор) —

Госпођа Министарка није моментално код куће... Не!.. Како?.. Па, право да вам кажем, ја не знам кад прима. — ... А, звала вас је?.. То је друга ствар. Па онда изволите у које доба желите, она ће, извесно, кроз који час бити код куће. — Молим за ваше име? Др. Нинковић, секретар министарства спољних послова. — Лепо, ја ћу рећи, а ви изволите! (Затвара телефон).

ШТАМПАРСКИ ШЕГРТ

(Доноси пакете) —

Ево, молим, визит-карте.

ЧЕДА

Је л' плаћено?

ШЕГРТ

Јесте! (Предаје му шест кутија).

ЧЕДА

(Ишчуђава се) –
Охо! Па колико је то?

ШЕГРТ

Шест стотина.

ЧЕДА

Шест стотина?!!!...

ШЕГРТ

Толико је госпођа поручила.

ЧЕДА

Добро, добро, иди!...

ШЕГРТ

(Оде)

II

ЧЕДА, ДАРА

ЧЕДА

(Отвори пакет, вади једну визит-карту, чита је и слатко се смеје)

ДАРА

(Наилази из собе) —

Шта се ти тако слатко смејеш?...

ЧЕДА

Ама, како да се не смејем. Читај, молим те! (Даје јој визит-карту)

ДАРА

(Чита)

„Живана Поповић министарка“ (Говори) — Па шта?

ЧЕДА

Како па шта? Одкуд се на картама пише: „министарка“! Као да је то занимање: министарка.

ДАРА

Па кад она неће никог да запита но све сама ради.

ЧЕДА

Па онда — шест стотина визит-карата. — Колико година мисли она да ће бити министарка? Или мисли можда да своје визит карте растура по народу као прокламације.

ДАРА

А, видиш, написала Живана.

ЧЕДА

Па да, госпа Живка јој је просто, није министарско име. А где је она, Бога ти, од јутрос?

ДАРА

Код зубног лекара.

ЧЕДА

Шта ће тамо?

ДАРА

Шта знам ја, оправља зубе. Већ четири дана иде сваки дан.

ЧЕДА

Тражио је неки секретар министарства спољних послова на телефону.

ДАРА

Јеси ли ти разговарао са оцем?...

ЧЕДА

Јесам, али с њим не вреди разговарати. Њега је тако неки луди ветар убацио у министре, а није за то рођен. За министра се мора, брате, родити. Замисли, молим те, он хоће и да буде миннстар и да остане чист. Није него још нешто! Ја му лепо кажем: „Ви не можете, па не не можете да ми дате обећани мираз, е, па, ево вам сад добра прилика: израдите ми један привредни зајам код Класне Лутрије". Ти привредни зајмови нити се употребљавају на привреду нити се враћају држави.

ДАРА

А шта он каже?

ЧЕДА

Вели: неће он да се прља, хоће да остане поштен човек.

ДАРА

Па то је лепо! Што му замераш.

ЧЕДА

Ама то је лепо у теорији, али у пракси није.

ДАРА

Зар не умеш што друго да смислиш?

ЧЕДА

Па већ доцније, ако буде требало, смислићу ја још штогод, али најпре треба ово остварити.

ДАРА

Не остаје ти ништа друго него опет с мајком да разговараш.

ЧЕДА

Само кад би се с њом могло честито разговарати.

III

ПРЕЂАШЊИ, Г-ЂА ЖИВКА

ЖИВКА

(Долази с поља под шеширом, а за њом један фотографски шегрт носи преко руке хаљину увијену у бели чаршав) —

Метни овде!

ШЕГРТ

(Остави хаљину преко столице).

ЖИВКА

Тако, сад можеш ићи!

ШЕГРТ

(Оде).

ДАРА

Где си, Бога ти, носила ту нову хаљину?

ЖИВКА

Фотографирала сам се; дванаест кабинет и једна велика за излог. А била сам и код зубног лекара. Је ли ме тражио ко?

ЧЕДА

Донете су визит-карте.

ДАРА

Забога, мајка, шта ће ти шест стотина?

ЖИВКА

Како шта ће ми? Толика фамилија па морам сваком да дам за успомену и иначе, потрошиће се то за две три године. Је л' те, децо, а примећујете ли ви штогод на мени?

ЧЕДА

Ништа?...

ЖИВКА

А кад се насмејем? (Смеје се).

ЧЕДА

Златан зуб.

ДАРА

Забога, мама, па теби је тај зуб био потпуно здрав.

ЖИВКА

Па био је здрав, дабоме.

ДАРА

Па што си навукла злато на њега?

ЖИВКА

Него! Како је то питање? Зар госпа Драга има златан зуб; зар госпа Ната има два златна зуба, па чак и госпа Роска протиница има златан зуб, а ја да га немам.

ЧЕДА

Па да, откуд има смисла то: министарка, а да нема златан зуб!...

ЖИВКА

Па дабоме! Кад дође тако неко отменији у посету, па се у разговору насмејем, а мене чисто срамота.

ЧЕДА

Сасвим!

ЖИВКА

Не знам само да л' би лепо стајало да и с десне стране направим један зуб?

ЧЕДА

То би лепо било због симетрије.

ЖИВКА

Нико ме на телефону није тражио?

ЧЕДА

Јесте. Неки Др. Нинковић.

ЖИВКА

Је л' рек'о да ће доћи?

ЧЕДА

Јесте.

ЖИВКА

Баш добро!

ДАРА

Ко ти је то опет?

ЖИВКА

Секретар Министарства Спољних Послова. Даро, дете, однеси Бога ти, ту хаљину, метни је у орман. Чекај, понеси и шешир. (Скида) — И онако имам са твојим мужем да проговорим реч две.

ЧЕДА

Врло добро, и ја имам с вама да разговорим реч две.

ДАРА

(Узме хаљину са столице и шешир па одлази).

IV

ЖИВКА, ЧЕДА

ЧЕДА

(Кад су остали сами) —

Ја сам се решио, мајка, да дефинитивно уредим ствар.

ЖИВКА

Врло добро, а и ја сам се баш решила да дефинитивно уредим ствар.

ЧЕДА

Ја сам, дакле, решио да ви још данас разговарате са оцем. . .

ЖИВКА

Чекај, чекај да ја прво теби кажем шта сам ја решила. Ја сам видиш, драги мој зете, решила да узмем моју ћерку натраг.

ЧЕДА

Како да је узмете натраг?

ЖИВКА

Тако, да се ти лепо и љуцки извучеш из ове куће и да оставиш жену.

ЧЕДА

Како, молим вас?

ЖИВКА

Па тако де, шта се ишчуђаваш. Да напустиш жену и она тебе да напусти.

ЧЕДА

Тако. А зашто то, молићу?

ЖИВКА

Тако! Није она за тебе. Она је сада сасвим друго нешто него што је била када си је ти узео за жену.

ЧЕДА

Је л' те? Гле, молим вас, ко би то реко?!

ЖИВКА

И она сад може да нађе много бољу прилику него што си ти!

ЧЕДА

Како, молим?... Реците то још једанпут.

ЖИВКА

Ама, шта се ти ту ваздан ишчуђаваш. Могу да нађем за њу бољу прилику, па ето ти.

ЧЕДА

Тако! Е, сад разумем!

ЖИВКА

Па нема ту, брате, шта да се буниш. Ево, размисли сам, шта си ти и ко си ти: једна обична вуцибатина . . .

ЧЕДА

(Увређен) Госпођо Министарка!..

ЖИВКА

Ама де, ми ово разговарамо пријатељски и фамилијарно, и ја теби то сасвим фамилијарно кажем да си вуцибатина. Јер, ето, шта си ти свршио — ништа. Нити имаш школе, нити знаш језике; три пут си досад отпуштан из службе. Зар није?

ЧЕДА

Дозволите...

ЖИВКА

Хоћеш да кажеш: кад си такав, што смо дали дете за тебе. Е па тако, видиш, закачио си се за њу, а ми тада нисмо били Бог зна шта, а девојка замакла у године а зањорила, па ето тако слудовасмо. Било што је било, шта ћеш му, али — ако се ствар може поправити, треба је поправити.

ЧЕДА

Ама кога да поправите?

ЖИВКА

Тебе не, не бој се!.. Него ствар. Зато сам ја и смислила да ми тебе најуримо.

ЧЕДА

Тако! А то сте *ви* смислили?

ЖИВКА

Ја, дабоме! Тебе да најуримо, а Дару да удамо као што јој приличи.

ЧЕДА

Диван план. Истина, рачун је направљен без крчмара, али свеједно. А шта би ви, госпођо министарка, рекли, кад бих вам ја рекао да не пристајем на све то.

ЖИВКА

Па ти, ако си паметан човек, и ако зрело размислиш, увидећеш и сам да је овако за тебе боље. Могао би чак да добијеш класу, ако се лепо и фамилијарно споразумемо.

ЧЕДА

Ја не продајем жену за једну класу.

ЖИВКА

Па добро де, кад си баш запео; нека буде две класе.

ЧЕДА

Ама, како ви то, као да смо на вашару. Молим вас, реците ви мени, мислите ли ви озбиљно све ово што говорите?. . .

ЖИВКА

Па озбиљно, дабоме! Овај зубни лекар, код кога сам намештала зуб, примио се за проводацију и већ је разговарао са човеком.

ЧЕДА

Ама како то, код мене живог па већ разговарао с човеком?

ЖИВКА

Бога ми, право да ти кажем, нећу ја за твоју љубав да испустим овако лепу прилику.

ЧЕДА

Глете, молим вас! А сме ли се бар знати ко је тај будући зет?

ЖИВКА

Почасни конзул.

ЧЕДА

Како?

ЖИВКА

Тако, почасни конзул Ни... Чекај, молим те. (Вади из ташне једно цедуљче и чита) — Почасни конзул Никарагуе.

ЧЕДА

Господе Боже, ко вам је то опет?

ЖИВКА

Човек из дипломације и онако од реда, као што и приличи једној министарској ћерки.

ЧЕДА

Е, то ми је мило! А шта је иначе тај Никарагуа?

ЖИВКА

Кој' Никарагуа?

ЧЕДА

Па тај ваш будући почасни зет?!

ЖИВКА

Како шта је, па консул!

ЧЕДА

Ама почасни консул. Не може се тек од тога живети. Ко је још од почасти живео? Он мора имати и неко занимање?..

ЖИВКА

Па иначе је кожарски трговац.

ЧЕДА

Уф, ала то нешто смрди!

ЖИВКА

Него као ти, што нити смрдиш нити миришеш. Камо среће да си ти кожарски трговац!

ЧЕДА

Оно, како вашем Раки требају сваке недеље нова пенџета, било би одиста добро.

ЖИВКА

Гледај ти своја пенџета!

ЧЕДА

А је л' те, молим вас, смем ли знати како је име Никарагуи?

ЖИВКА

Ама какав Никарагуа, убио те Бог!

ЧЕДА

Па тај наш зет.

ЖИВКА

А, за њега питаш. Име му је Риста Тодоровић.

ЧЕДА

Дакле, Риста? Е, то је лепо, то је одиста лепо. А, велите, зубни лекар проводаџија?

ЖИВКА

Па јесте, он!

ЧЕДА

Слушајте, па поручите проводаџији да дође к мени да проговоримо. Реците му врло ћемо се лако споразумети, јер смо од истог заната, и ја знам да вадим зубе.

ЖИВКА

Ти?

ЧЕДА

О, те још како! Предњаке вадим по неколико од једанпут, а кутњаке по један, али, кад један извадим, све остале заљуљам. Па зато баш и кажем, реците вашем зубном лекару нек дође к мени.

ЖИВКА

Није потребно, јер ствар је већ потпуно уређена. Данас ће већ доћи младожења на виђење са девојком.

ЧЕДА

Ама којом девојком?

ЖИВКА

Па са твојом женом.

ЧЕДА

И доћи ће овамо Никарагуа да је гледа?

ЖИВКА

Разуме се!

ЧЕДА

Е, то је лепо! Слушајте, па треба казати девојци да се обуче. А, шта мислите, треба ли и ја да се обучем?

ЖИВКА

Ама шта ћеш ми ти. Удај се ти за твој рачун, ако ти треба, а нас остави на миру.

ЧЕДА

Сасвим, право кажете, ја ћу се удати за свој рачун! (Шчепа шешир) — Ја ћу вас већ звати у сватове! (Оде нагло)

V

ЖИВКА

(Прилази телефону. Вади из ташне једну цедуљицу на којој је записан дотични телефонски број) — ... Је л' то цен-

трала?... Дајте ми, молим вас (гледа у цедуљицу)... 5872... ало... Је л' то фотограф Пешић?.. Ви сте?.. Овде је госпа Живка министарка. Је л' те, молим вас, нисам вас ни питала, кад ће бити готове слике?... Тако... а не може раније?.. Ал' гледајте, молим вас, да испадну лепо. Највише ми је, знате, стало до тога, ако потражи који страни лист моју фотографију, па да буде лепо. Знате како је то за иностранство!...

VI

ЖИВКА, УЧИТЕЉИЦА, РАКА.

УЧИТЕЉИЦА

(Матора девојка у сако-костиму, потшишане косе а наочари на косу. Она испада узбуђена из собе).

РАКА

(Долази за Учитељицом).

УЧИТЕЉИЦА

Пфуј! Пфуј! Шокинг!..

ЖИВКА

Шта је, забога?!...

УЧИТЕЉИЦА

Немогуће, немогуће, госпођо, радити са овим човеком. То је тако неваспитано и безобразно дериште, да ја просто не могу више да поднесем.

ЖИВКА

Али шта је, забога?

УЧИТЕЉИЦА

Изволите, питајте га. Мени је одвратно и да вам кажем шта је тај човек кадар да каже!

ЖИВКА

(Раки)

Говори! Шта си јој казао?

РАКА

(Он је обучен у бело мрнарско одело са кратким ногавицама те му се виде гола колена) —

Баш ништа!..

УЧИТЕЉИЦА

Но! Е то већ прелази све границе. Не бих никад иначе, ал' морам рећи, замислите, опсовао ми матер.

ЖИВКА

Несретни сине, зар учитељици енглеског језика да псујеш матер?

РАКА

Нисам!

ЖИВКА

Јеси, несретниче; јеси, убио те Бог да те не убије! И зашто да јој псујеш матер? Зар она тебе учи и васпитава, а ти да јој псујеш матер? Зашто, 'ајде кажи ми зашто?

РАКА

Па кад она мене тера да изговорим десет пута реч: „решонс лајзејшн!

ЖИВКА

Па изговори?..

РАКА

Јес, изговори. Мислиш ти лако је то. Ајде нека она каже десет пута: „Туре буре ваља, була туре гура; нити туре буре ваља, нити була туре гура!“ 'Ајд, нека изговори то десет пута, па ево ја пристајем нека ми опсује и оца и мајку.

УЧИТЕЉИЦА

Пфуј!

ЖИВКА

Марш, стоко једна! Зар је за тебе васпитање! И ја још сирота хоћу да научи енглески да би могао играти са децом енглеског консула, а он, какав је, могао би опсовати оца и самоме енглескоме консулу. Напоље, битанго, вуци ми се испред очију!..

РАКА

(Излазећи) –

Зар сам ја луд да крхам вилице са тим твојим енглеским језиком!? (Оде).

ЖИВКА

(Учитељици) —

Извините, госпођице, молим вас. Дођите ви сутра опет.

УЧИТЕЉИЦА

(Буни се) —

Ах, немогуће је радити с тим човеком.

ЖИВКА

Ама дођите ви само, а тај ће човек већ добити своје.

УЧИТЕЉИЦА

Адје! Службеница! (Одлази)

VII

ЖИВКА, ДАРА

ЖИВКА

(Оде левим вратима) —

Даро! (Јаче) — Даро!

ДАРА

(Долази)

Шта, Чеда отишо?

ЖИВКА

Да, отишао! Уредила сам ствар са њиме.

ДАРА

Е, како?

ЖИВКА

Саопштила сам му да је под данашњим разрешен дужности.

ДАРА

Какве дужности?

ЖИВКА

Па дужности мужа.

ДАРА

Ја те ништа не разумем. Од како си министарка ти све неким званичним језиком говориш. Од чега си га разрешила?

ЖИВКА

Рекла сам му да од данас није више твој муж. Ето ти, је л' разумеш сад?

ДАРА

Како?!.. А зашто?

ЖИВКА

Зато што се јавила једна врло лепа прилика за тебе.

ДАРА

Каква прилика, по Богу, мајка?!..

ЖИВКА

Одлична. Човек од реда, као што ти и приличи. Почасни Консул Ни... не могу да се сетим чији је консул; али за тебе је свеједно. Иначе, Риста Тодоровић, трговац.

ДАРА

Боже, мајка, па зар ја нисам удата!?

ЖИВКА

Јеси, ал' то ћемо да избришемо. Зар не видиш и сама да он није прилика за тебе. Нико и ништа, човек коме је једино занимање: зет.

ДАРА

Он је чиновник, мајка!

ЖИВКА

Море, какав чиновник. Час у служби а час напоље. Јесмо ли трипут до сад трчали за њега да га спасавамо. Него тако, заћорила си се, а ми попустили, па сад трљамо главу од бриге. Добро што смо до сад трпели, није нам се могло друкчије па смо трпели. Али сад, Бога ми, може нам се па не морамо више да трпимо.

ДАРА

Мама, забога, мама, шта ти говориш! А питаш ли ти, Бога ти, мене: пристајем ли ја?

ЖИВКА

Па не питам те. Чекам да видиш најпре младожењу, па ћу онда да те питам.

ДАРА

Ама оставите се ви младожење. Питајте ви најпре пристајем ли ја да напустим мужа?

ЖИВКА

Па кад није за тебе прилика.

ДАРА

А био је, је ли, прилика кад нисам била министарска ћерка?

ЖИВКА

Није ни онда.

ДАРА

За мене јесте.

ЖИВКА

А ти га увиј у памук па га метни под јастук и чувај га. Мени не треба, и да знаш, од данас није више мој зет.

ДАРА

Ал' је мој муж!

ЖИВКА

Тако ти Бога, зар ти одиста не би напустила ту вуцибатину?..

ДАРА

Само у случају кад би знала да ме вара.

ЖИВКА

Па, вара те!

ДАРА

Ко то каже?

ЖИВКА

Па, мушко је, мора да вара жену. Тако је то од Бога.

ДАРА

Кад би то знала.

ЖИВКА

Е, па нек смо живи и здрави, па ћеш знати и то!

ДАРА

Догод се не уверим, не верујем, па ето ти!

ЖИВКА

Е па уверићеш се!

ДАРА

(Удари у плач) —
То није истина, то ви само тако кажете!

ЖИВКА

Гле сад, а што плачеш?

ДАРА

Није него да се смејем после оваквог разговора. Плачем, дабоме да плачем. (Оде у собу плачући).

VIII

ЖИВКА, АНКА

АНКА

(На вратима) — Моли вас господин Пера писар да га примите.

ЖИВКА

Нека уђе?..

АНКА

(Повлачи се и пропушта г. Перу)

ПЕРА ПИСАР

(На вратима) — Дозвољавате ли?

ЖИВКА

Изволите!

ПЕРА

Свратио сам само ако би госпођа Министарка требала какве услуге?

ЖИВКА

Хвала? За сад баш ништа.

ПЕРА

И хтео сам да замолим госпођу министарку да ме не заборави. Ја ништа више не тражим него то да ме госпођа министарка не заборави.

ЖИВКА

Него, видиш, сад ми баш паде на памет! Ви знате мога зета?

ПЕРА

Како га не би знао, познајем га врло добро.

ЖИВКА

Па лепо, да ли знате штогод онако ближе о њему? На пример: да ли има какву женску с којом је онако... како да кажем... па де, онако?..

ПЕРА

То не знам, госпођо!

ЖИВКА

Ама како да не знате, то мушки међу собом морају знати.

ПЕРА

Извините, али ја не спадам у те мушке што међусобно знају те ствари.

ЖИВКА

Па ипак, морали би бар чути штогод?

ПЕРА

Верујте ми, госпођо Министарка, нисам ни чуо, а право да вам кажем, ја и не верујем да је он такав.

ЖИВКА

Ама немојте ви „не верујем да је такав". А какав ће да буде него такав! Зар никад нисте чули ма шта тако о њему?

ПЕРА

Нисам, Бога ми!

ЖИВКА

Не могу просто да верујем!

ПЕРА

Па право да вам кажем, госпођо: он је досад био само сиромашан чиновник, мала плата а, знате како је, женске коштају, па куд би ту сиромашан чиновник са малом платом, баш и кад би хтео.

ЖИВКА

Па то ви као да хоћете да кажете кад чиновник има малу плату, мора да буде веран муж. Е, то није истина!

ПЕРА

Па не кажем мора, има их дабоме и са малом платом па се опет некако спомогну.

ЖИВКА

Како се спомогну?

ПЕРА

Боже мој, шта знам ја, ја нисам никад био такав, ал' знам за друге... тако спомогну се.

ЖИВКА

Ама како се спомогну?

ПЕРА

Па тако ето... Извините ме, незгодно ми је да говорим такве ствари пред вама.

ЖИВКА

Ама говорите, де!

ПЕРА

(Снебивајући се) —

Па тако... на пример, ако у кући има млада служавка, или тако нешто... јер са малом платом...

ЖИВКА

(Удари се шаком по челу) —

Па, разуме се! Видиш, никад се на то не би, сетила! Па, разуме се! Е баш вам хвала, дали сте ми добру идеју.

ПЕРА

Ја сам срећан, само ако сам вам учинио услугу, ма какву услугу. Ви ме, је л те, нећете заборавити?

ЖИВКА

Не брините!

ПЕРА

Ви сте упамтили моје име: Пера писар из административног одељења. (Клањајући се одлази)

IX

ЖИВКА, АНКА

ЖИВКА

(Звони)

АНКА

(Долази) Молим.

ЖИВКА

Одите овамо, мало ближе! (Мери је зналачки од главе до пете) —

АНКА

Што ме то госпођа тако посматра?

ЖИВКА

Рећи ћу вам. Кажите ви мени Анка, како ви онако стојите према мушкима?

АНКА

Боже мој, од куд ја знам како стојим!

ЖИВКА

Хтела сам да вас питам, да ли на вас онако лако натрче мушки?

АНКА

Па, како да вам кажем, госпођо, мушки су мушки, они натрчавају уопште лако.

ЖИВКА

Па јесте. И зато баш нешто мислим, ви би, Анка, могли да ми учините једну велику услугу за коју би, вас ја богато наградила.

АНКА

Зашто не, госпођо! А какву услугу?

ЖИВКА

Па то... да натрчи мој зет на вас.

АНКА

Ију!..

ЖИВКА

Ама оставите ви „ију“, него реците ми може ли то да буде?

АНКА

Али, забога, госпођо, од куд ја, нисам ја таква. Ју, како ви ружно мишљење имате о мени!

ЖИВКА

Е, ако ми то свршите, онда, да знате, имаћу лепо мишљење о вама.

АНКА

Ју, како би, ја то, ваш зет је жењен човек.

ЖИВКА

Па жењен дабоме, да није жењен не би, вам ја то ни говорила.

АНКА

Ја не знам, госпођо, да ли ви то мене кушате?

ЖИВКА

Ама шта имам да вас кушам. Потребно ми је то, па ето ти. И да знате, Анка, ако ми то свршите, добићете две класе.

АНКА

Ју, какве класе?

ЖИВКА

Ама није, помела сам се. Добићете повишицу плате и натераћу мог мужа да вам из Класне Лутрије да хиљаду динара на привредне циљеве.

АНКА

Ала би то лепо било!

ЖИВКА

А шта мислите, хоће ли он да натрчи?

АНКА

Па не знам, али знате како се каже: сви су: мушки једнаки.

ЖИВКА

Па дабоме!

АНКА

Само, молим вас лепо, кажите ви мени да знам шта ви захтевате од мене, шта ја треба да радим, докле смем ићи?

ЖИВКА

Идите докле хоћете, шта се то мене тиче. За мене је главно да ви намамите мога зета у вашу собу и да га ја код вас затечем.

АНКА

Да га затечете? Ју, госпођо, ал' ја ту много рескирам.

ЖИВКА

Шта рескирате ког ђавола?

АНКА

Како да не, забога. Изаћиће после да сам ја крива и све ће се на мене сручити.

ЖИВКА

То не брините ви, то је моја брига.

АНКА

А ништа више не тражите, само да дође у моју собу?

ЖИВКА

Оно, добро би било ако би могли да удесите да скине капут, да га затечем без капута.

АНКА

Само капут?

ЖИВКА

Па него шта још?

АНКА

Па то је бар лако, наложићу пећ.

ЖИВКА

Зар сад, априла месеца?

АНКА

Па баш зато! Дакле, ништа више не тражите него да дође у моју собу и да свуче капут?

ЖИВКА

То је довољно за мене.

АНКА

Ал' још једанпут да вас замолим, госпођо, да не испадне после као да сам ја преотимала мужа младој госпођи, па на мене да се скрхају кола.

ЖИВКА

Ама казала сам вам, не брините.

АНКА

Ако се млада госпођа наљути на мене?

ЖИВКА

У овој кући једино ја имам права да се љутим и нико други.

АНКА

Па добро, најзад, ако је ваша воља...

ЖИВКА

А надате ли се да ћете успети?

АНКА

Боже мој, не би вам то могла унапред рећи. Надам се, јер, знате како је, људи лакше попуштају но женске.

ЖИВКА

Само, разуме се, све то морате тако учинити да се не примети да је намерно. И још нешто, потребно је што пре, што је могуће пре.

АНКА

Рачунајте на мене, госпођо, штогод могу учинићу.

ЖИВКА

Е, ајде, ајде Бога вам, па ми јавите

АНКА

Хоћу, госпођо! (Одлази).

X

ЖИВКА, ВАСА

ЖИВКА

(Задовољно седа у фотељу).

УЈКА ВАСА

(Долази с поља) — Добар дан, Живка.

ЖИВКА

О, то си ти, Васо, од куд ти?

ВАСА

Како од куд ја? Па ко ће да ти дође, ако нећу ја. Баш сад успут сретнем госпа Виду, прија Драгину свекрву, па ми вели: „А што сте се ви тако понели, господине Васо, зато ваљда што сте министарска фамилија!“

ЖИВКА

А шта имаш ти да се понесеш?

ВАСА

Е, па како шта имам! Ујак сам ти, најближи сам ти, па дабоме и мене због тебе чествују. Знаш ли, Живка, седимо тако у кафани, па ја устанем па кажем: „Одох ја мало до моје сестричине, министарке, на једну кафу!“ А они око стола сви скидају капу: „Због ом, господин Васо!“ — „Пријатно, господин Васо!“ — „Хоћемо ли се видети

сутра, господин Васо?“ А мени, право да ти кажем мило и онако пријатно ми као да ме неко голица по трбуху.

ЖИВКА

Па јест, може да буде пријатно!

ВАСА

Ама од кад ја чекам да неко из наше фамилије онако... како да кажем,.. да оскочи, брате, да се чује, да се види и да се прослави. Зар толика фамилија па нико, где би то било! Мислио сам пре да ће оскочити Јова Поп Арсин. Био је бистро дете и имао је онако нечег госпоцког на себи. И сећам се баш, увек сам говорио: „Овај ће наш Јова далеко да дотера!“ Али он, ето, оде на робију. — Па онда полагали смо велике наде и на Христину, тетка Дацину. Била је лепа и некако рођена за велику госпођу. И лепо је учила школе, али — помете се некако. Девети јој месец пао баш у време кад је требала да полаже матуру. И после тога готово да дигнем руке, кад једног дана, ти оскочи и ускочи у министарке. Алал јој вера, Живки, реко сам мојој Кати. Кажем ја да неко из наше фамилије мора да оде високо.

ЖИВКА

Па јесте, само не видим шта има од тога фамилија што сам ја министарка?

ВАСА

Боже, Живка, како то говориш; па зар ти не мислиш мало да погледаш и на своју фамилију?

ЖИВКА

Како да погледам?

ВАСА

Тако, да је збринеш! Па зашто си постала министарка, ако нећеш своју фамилију да збринеш. Није да кажеш да је то нека велика брига и да се не може. Никога немаш који би могао бити државни саветник, или владика, или тако нешто: него све тако нешто, ситне жеље, ситни захтеви, па је право, Живка, да их збринеш.

ЖИВКА

Таман, где ћу ја толико њих збринути!

ВАСА

Немој тако, Живка; слушај ти мене што ти кажем. Јер упамти ово: нико те на свету не може тако оцрнити као фамилија; нико те на свету не може нагрдити, наоговарати, и олајати као што може фамилија. Кажу: опасно је кад кога дочепају новине; море, какве новине, нису оне ни из далека тако опасне као фамилија. Зато, знаш, боље је добро са фамилијом. Па на послетку и ред је. Сваки министар збрине најпре своју фамилију, па тек онда државу. Па, на послетку, и преча му је фамилија од државе.

ЖИВКА

Ама, зар ти мислиш, Бога ти, да ја целу нашу фамилију узмем на врат?

ВАСА

(Вади једну цедуљу) — Па и нема нас баш тако много. Ево, ја сам направио и списак па нема нас више од деветнаест.

ЖИВКА

Каквих деветнаест, по Богу Васо, па то читава војска. Кога си, Бога ти, све уписао?

ВАСА

(Чита) Тетка Савка.

ЖИВКА

Е, већ та тетка Савка, позајмила ми двеста динара па ми се овде попела. Вратићу јој тих двеста динара, па ето, то је доста за њу учињено.

ВАСА

(Чита) — Прија Соја.

ЖИВКА

Њу бриши. Она је рекла за мене да сам алапача.

ВАСА

Па немој тако, Живка; то је рекла пре, док ниси била министарка, а сад, ево ја те уверавам, не би тако нешто за жива Бога казала. А после и немој тако да мериш речи у фамилији. Ето и

ти си за мене пре рекла, да сам кафански клуподер и лопужа, ал' видиш ја то нисам примио к срцу. Нисам ти истина због тога долазио у кућу, али, чим си постала министарка, ја сам први дојурио да ти честитам.

ЖИВКА

А кога си још записао?

ВАСА

Тетка Даца и њена ћерка Христина.

ЖИВКА

Је л' то она што је положила матуру?

ВАСА

Јесте?

ЖИВКА

Па шта она хоће? Положила је испит, па нека јој је наздравље.

ВАСА

(Чита) Јова Поп Арсин.

ЖИВКА

То је онај с робије?

ВАСА

Јесте. (Чита) — Пера Каленић.

ЖИВКА

Ко ти је то опет?

ВАСА

Ја га не познајем, али он каже да нам је род.

ЖИВКА

(Понавља у себи) — Пера Каленић? Право да ти кажем никад нисам чула да нам је неки Пера Каленић род.

ВАСА

Ни ја Живка, али он вели: „Ујка Васо, ми смо род".

ЖИВКА

Ама је л, то род од како сам министарка, или је и раније био?

ВАСА

Никад га раније нисам ни чуо ни видео.

ЖИВКА

Па добро, ујка Васо, шта ти хоћеш сад са тим списком?

ВАСА

Па да их примиш, Живка.

ЖИВКА

Кога?

ВАСА

Па фамилију. Да их примиш да ти сваки каже своју жељу и да видимо шта може да се учинии. Сви се жале како су ти долазили па их нећеш да примиш.

ЖИВКА

Ама зар цео тај списак да примим? Па то ми треба десет дана само на то, а имам толико посла да немам кад честито ни да ручам.

ВАСА

А требало би да их примиш. Ако не може друкче, а ја, ако хоћеш, да их скупим, па све наједанпут да их примиш. Ето то ако хоћеш?

ЖИВКА

Па то би још и могло. Само да се они не нађу увређени, што ћу тако у гомили да их примим?

ВАСА

Ама, рећи ћу ја њима: за сад не може друкче. А ти ћеш доцније, док одујми навала, да их призовеш кој' пут.

ЖИВКА

Па, ето, нек дођу сутра по подне.

ВАСА

Добро сутра! Е баш ти хвала Живка. Не могу на миру да прођем од њих. Знаш, ја сам ти као најближи, па они све мене: Шта је, ујка Васо, зар се Живки не може ни прићи? Окупили ме као да сам ја министарка. Одох, ево из ових стопа, да их све обиђем и да им уречем састанак. Дакле тако нека буде, за сутра?

ЖИВКА

Јесте!..

ВАСА

То је најбоље. Искупићу их ја све, целу фамилију, па ти учини што можеш, а ако не можеш, а ти обећај: Знаш како је, и обећање је кој' пут доста. Е 'ајде, поздрави Дару и зета, до виђења! (Оде)

XI

ЖИВКА, НИНКОВИЋ

АНКА

(Пошто је Васа отишо, уноси карту) —

ЖИВКА

(Чита) —

А, господин Нинковић? Нека изволи.

АНКА

(Пропушта Нинковића а она се повлачи)

НИНКОВИЋ

(Испеглан, избријан, напудрован На ногама беле камашне, на рукама рукавице, у рупи од капута цвет) —

Љубим руке милостива! (Љуби јој руку) — Био сам слободан, на ваш позив...

ЖИВКА

Баш вам хвала! Изволите седите! Ја сам вас узнемирила...

НИНКОВИЋ

Велика част за мене!

ЖИВКА

Хтела сам да вас замолим за једну услугу.

НИНКОВИЋ

На мене можете, госпођо, са поуздањем рачунати. Же сви ту та фе а вотр диспозисион!

ЖИВКА

Кажу да ви знате сва правила... како да кажем...

НИНКОВИЋ

Правила отменог друштва; л бон тон ди гран монд. О, госпођо, отменост, то је готово атмосфера без које ја нисам кадар да дишем, отменост је моја природа.

ЖИВКА

Па, знате, ја сам обавезна да примам. Мислим, знате, да ступим у везе и са овдашњим страним посланицима, па бих желела да уведем у моју кућу отменост.

НИНКОВИЋ

То је лепо од вас и, верујте, добро сте учинили што сте се мени обратили.

ЖИВКА

Па, казали су ми.

НИНКОВИЋ

Госпођа Драга, док је била министарка, није хтела ни најобичнији корак да учини док се самном не посаветује. Ја сам јој правио јеловник за вечере, мени де дине, по мојем је укусу наместила свој будоар, ја сам јој уређивао журеве, ја јој бирао тоалете. Ја имам, знате, један нарочито префињени укус. Ен гу парфе.

ЖИВКА

Гле'те, молим вас, а ја баш сад мислим да правим једну вечерњу хаљину.

НИНКОВИЋ

(Посматра је зналачки).

Gris nale, бело грао, које прелива у плавило ведрога неба, креп де шин, са нешто мало ружичастога, можда само оперважени рукав и ревер, или можда џепови у тону... Не знам, видећемо.. Тек потребно је нешто ради нијансирања...

ЖИВКА

Ићи ћемо заједно код моје кројачице.

НИНКОВИЋ

Врло радо!

ЖИВКА

А шта ми још препоручујете као отменост?

НИНКОВИЋ

Ох, да... то је главно — Се ла шоз пренсипал.

ЖИВКА

Баш сам данас наместила златан зуб.

НИНКОВИЋ

То сте добро учинили, то је шик и даје шарм осмеху.

ЖИВКА

Изволите ви мени само рећи све што је отмено и шта би требало још учинити. Све ћу ја то учинити.

НИНКОВИЋ

Знате ли коју игру на картама?

ЖИВКА

Знам жандара.

НИНКОВИЋ

Ах!.... Ви морате научити бриџ.

ЖИВКА

Шта да научим?

НИНКОВИЋ

Бриџ. Без бриџа се не да замислити отмена дама. Нарочито ви имате намеру да призивате и дипломатски кор, а дипломатски кор без бриџа, то није дипломатски кор.

ЖИВКА

(Кобајаги убеђена).

Па, да!

НИНКОВИЋ

Госпођа, разуме се, пуши?

ЖИВКА

Таман! Не могу чак ни дим да трпим.

НИНКОВИЋ

И то, госпођо, морате научити јер без цигарете се не да ни замислити отмена дама.

ЖИВКА

Јух, бојим се угушићу се од кашља.

НИНКОВИЋ

Знате како је: отмености ради човек мора погдешто и да поднесе. Ноблес оближ. И још нешто госпођо, ако ми дозволите само да вас питам?

ЖИВКА

Је л' то опет због отмености?

ЦИНКОВИЋ

Да, госпођо. Само, питање је... како да кажем... ви ми, је л' те, нећете замерити, питање је врло деликатно. Ин кестион ту та фе дискрет?

ЖИВКА

Молим!

НИНКОВИЋ

Има ли госпођа љубавника?

ЖИВКА

(Изненађена и увређена) — Како? Ју, па за какву ви мене држите?

НИНКОВИЋ

Ја сам вам унапред рекао да је питање врло деликатно али, ако желите да будете отмена дама, ин фам ди монд, ви морате имати љубавника.

ЖИВКА

Али ја сам поштена жена, господине!

НИНКОВИЋ

Екселан! Па то је баш оно што је интересантно, јер кад непоштена жена има љубавника то није више интересантно.

ЖИВКА

Но, само ми још то треба.

НИНКОВИЋ

Ја вас уверавам, госпођо, да само тако можете бити отмена дама, дама од положаја, ин фам ди монд, ако играте бриџ, ако пушите, и ако имате љубавника.

ЖИВКА

Ју, тешко мени! 'Ајде за тај бриџ и за то пушење како тако, али, за тога љубавника...

НИНКОВИЋ

Питали сте ме и ја сам сматрао за дужност да будем искрен и да вам кажем. Разуме се ваша

је ствар како ћете поступити. Можете ви бити министарка и без бриџа и без цигарете и без љубавника и у опште без отмености.

ЖИВКА

Па добро, а госпођа Драга је л' она играла бриџ?

НИНКОВИЋ

Разуме се! Научила је!

ЖИВКА

И пушила је?

НИНКОВИЋ

Разуме се.

ЖИВКА

И... оно?..

НИНКОВИЋ

Да, госпођо, да, имала је и љубавника.

ЖИВКА

(Заборављајући се, врло радознало) — А ко је то био?

НИНКОВИЋ

Ја.

ЖИВКА

Ви? А је л' госпа Ната била отмена?

НИНКОВИЋ

Још како!

ЖИВКА

А ко је био њен?

НИНКОВИЋ

Опет ја.

ЖИВКА

Па, како то... ви то онако редом?

НИНКОВИЋ

Чим кабинет да оставку, и ја дам оставку.

ЖИВКА

А ви сте само док је особа на влади?

НИНКОВИЋ

Па да, госпођо! Док је госпођа министарка на влади, она мора бити отмена; чим није више на влади, не мора бити отмена.

ЖИВКА

Право да вам кажем, то ми никако не иде у главу.

НИНКОВИЋ

Међутим ништа лакше од тога. Од свега што сам вам казао, бриц је најтежи. Јер, шта је пушење — искашљете се мало па готова ствар; а шта је љубавник — искомпромитујете се мало па готова ствар — али бриц је, верујте, врло тешка и компликована игра. Ен же комплике, ме тре дистанге.

ЖИВКА

Али ја бих, господине, желела да останем поштена жена.

НИНКОВИЋ

Па останите, ко вам то брани!

ЖИВКА

Како то „па останите“ а овамо бриц. Зар да играм бриц, па да останем поштена?

НИНКОВИЋ

Зашто не?

ЖИВКА

Ама није бриц. Нисам то хтела да кажем, него ми се, право да вам кажем, узмутило у глави па већ не знам шта говорим! Не иде то мени у главу што ви кажете, па ето ти!

НИНКОВИЋ

Видите, госпођо, ту није главно имати љубавника ради себе, већ ради света. Потребно је да се компромитујете, ако хоћете да будете отмена дама. Воала, са се л пренсип фондаментал!

ЖИВКА

Али како ви то мислите да се компромитујем?

НИНКОВИЋ

Потребно је већ на првоме, најскоријем журу, било код ове или оне даме, да постанете предмет разговора. Да једна дама, рецимо, дискретно

шапне оној до себе: „Ко би то рекао за госпођу Живку?“ — „Шта забога?“ — да запита друга дама. „Невероватно — да одговори она прва — али сам поуздано чула... замислите госпођа Живка преотела је господина Нинковића од госпође Наталије!“

ЖИВКА

Па јес, тако ће да се шапуће.

НИНКОВИЋ

Али, врло је вероватно, госпођо, да ће бити и таквих који ће вас бранити. „Ох, ја то не верујем, то није могуће, ја познајем госпа Живку, није она таква!“ Е, видите, тима што вас бране, ваља запушити уста.

ЖИВКА

Како? Запушити уста онима који ме бране?

НИНКОВИЋ

Разуме се! Њима треба запушити уста. Рећи ћете: како? Врло просто и једноставно. Д'ин маниер бјен семпл! Ви морате уложити сав свој труд код мога министра да ми да класу, да ми што пре да класу. Истина, мој министар ће вам казати: па он је добио класу пре два месеца, али ви му реците: то је било под старом владом, а потребно је и под овом да добије класу. Рећи ћете: а зашто? Зато, госпођо, што би то најбоље запушило уста

онима који би покушали да вас бране, а кад њима једанпут запушимо уста, о, онда ће се већ шапутати на све стране.

ЖИВКА

Па је л' то само да се шапуће и ништа више?

НИНКОВИЋ

Се са! То је сасвим довољно! Се сифизан!

ЖИВКА

(Размишља) — Ако је само да се шапуће!.. А је л' те молим вас, то је онако, само, за свет да будем непоштена, а за себе да будем поштена?

НИНКОВИЋ

Зашто не? Може и тако? Са ва оси.

ЖИВКА

Чудновата та отменост! Бива да су жене за свет поштене а за себе непоштене, а ово сасвим наопако! Па добро, је л' ви и мој љубавник да будете?

НИНКОВИЋ

То је, госпођо, ствар вашег укуса, ствар ваших... како да се изразим, ин кестион д во сантиман ентим!.. Само, ако ме питате за савет, боље вам је узети некога који је већ испрактициран.

ЖИВКА

Ама како испрактициран?

НИНКОВИЋ

Па, рецимо, ја знам већ све начине да вас врло брзо компромитујем; па онда, ја знам толико ствар да развијем и да јој дам једну нарочиту форму, ињ форм спесиал, да на крају крајева и ви сами почнете о себи рђаво да мислите и најзад, — е са се ла шос пренсипал — чим кабинет да оставку, ја умем да појмим да ми је дужност да и ја дам оставку. Уосталом, можете се распитати о мени, па ћете, у то сам уверен, добити само најповољније информације.

ЖИВКА

О, људи, шта ме снађе! Да сам јуче умрла то не би' данас доживела.

НИНКОВИЋ

Да, али да сте јуче умрли ви не би данас били госпођа министарка.

ЖИВКА

И то је истина! (После размишљања) — Па добро како ви то мислите?

НИНКОВИЋ

Боже мој, ствар је врло проста. Се семпл ком ту! Што се тиче брица, ту се морате вежбати; што се тиче пушења, и ту се морате вежбати, а што се тиче љубавника, ту немате шта да се вежбате.

ЖИВКА

Ама како ви мени „немам шта да се вежбам“. Мени то изгледа као да ви нешто ружно мислите.

НИНКОВИЋ

Најбоље би видели, госпођо, како ја мислим све то да изведем, ако одмах пређемо на ствар.

ЖИВКА

(Престрашено).

На коју ствар?

НИНКОВИЋ

Ево како мислим: Бриџ, на пример, можемо од сутра почети да учимо. Што се тиче пушења, можете се сад већ одмах послужити. (Вади табакеру и нуди јој.) А што се тиче љубавника, и ту...

ЖИВКА

И ту се могу одмах послужити. Ама ви мени нешто много увијате, па ће на крају крајева да испадне, као да сам ја непоштена жена.

НИНКОВИЋ

Пардон, мил фоа пардон! Ја не прелазим границу савета које сам дужан дати вам, ако ви још увек на њих полажете. Ако у тим саветима има чега неугодног за вас, ја сам увек готов да ретерирам. Ви сте желели да вас упознам са правилима отмености...

ЖИВКА

Па јесте... видим и сама, нисте ви криви; само знате како је...

НИНКОВИЋ

(Дижући се).

Могу ли сматрати, госпођо, да су даљи моји савети излишни?

ЖИВКА

Ама чекајте, де! Видим ја да то мора да буде, није да не видим, али знате како је... није то лако бацити образ под ноге.

НИНКОВИЋ

Како год ви желите?

ЖИВКА

Добро. 'Ајде од сутра, рецимо, да почнемо брић да учимо. А за цигарету, ето, дајте ми. (Узме је и ставља на сто).

НИНКОВИЋ

(Одмах нуди).

Молим!

ЖИВКА

А за оно... је л' не може то малко да почека?

НИНКОВИЋ

Ако немате храбрости, најбоље је и не мислити на то.

ЖИВКА

О, брате!... Напослетку шта ћу му, кад мора да буде, нека буде! Ето, сматрајте да сте од данас уведени у дужност.

НИНКОВИЋ

Какву дужност?

ЖИВКА

Па... то... — као љубавник.

НИНКОВИЋ

Молим? (Љуби јој нежно руку). — Уверавам вас да ћете бити задовољни.

ЖИВКА

Па сад већ како му Бог да. Кад је отмено, нек је отмено!

НИНКОВИЋ

Још једно питање. Желите ли да вам пишем љубавна писма или не?

ЖИВКА

Каква љубавна писма?

НИНКОВИЋ

Па тако. Има госпођа којима то чини нарочито задовољство да сваки дан добију мало, ружичасто писамце, пуно љупких речи.

ЖИВКА

Ето ти сад! Никад ја то у животу нисам добила.

НИНКОВИЋ

Се ком ву вуле. Како желите, ја стојим на расположењу.

ЖИВКА

Напишите ми баш једно да видим како је то, па ако ми се допадне, ја ћу вам наручити још неколико.

НИНКОВИЋ

Молим. Чим стигнем у канцеларију. За десет минута имате љубавно писмо. (Хоће да пође). — А сад, вашу ручицу, драга моја пријатељице! (Пољуби јој руку). Ма шер ами! (Полази и са врата баца јој пољубац). — Папа! Папа!...

XII

ЖИВКА, АНКА

ЖИВКА

(Остаје запрепашћена и гледа глупо час на врата на која је Нинковић отишао, а час у публику, као да би хтела рећи: „Видите ли ви шта ово мене снађе?)

АНКА

(Долази споља. Она је обукла другу, лепшу хаљину). Госпођа је сама?

ЖИВКА

Па јесте, сама...

АНКА

Ви госпођо, изгледате тако нешто збуњени.. преплашени, шта ли?

ЖИВКА

Јесте, преплашила сам се... Ђаво ће ме знати шта ми је. Није то лака ствар, Анка, бити министарка! Нисам ни ја знала да је то тако тешко. Идем да прилегнем, да се одморим, јер ми се завртела глава. (Полазећи.) — А ви баш ништа?

АНКА

Ево видите, обукла сам чак и другу хаљину.

ЖИВКА

(Окрене се на собним вратима) — Папа! Папа!

XIII

АНКА, ЧЕДА

АНКА

(Гледа за њом изненађена. Затим прилази огледалу и, квасећи прсте на уснама, дотерује обрве и удешава фризуру).

ЧЕДА

(Долази с поља) Е, а шта ви ту на огледалу радите?

АНКА

(Кокетно). Па, дотерујем се, господине!

ЧЕДА

Е ако, ако!

АНКА

Па, забога, млада сам, треба ваљда и ја да се коме допаднем?

ЧЕДА

Разуме се!

АНКА

Господин, на пример, није никад ни обратио пажњу на мене.

ЧЕДА

Ама шта ја имам да обратим пажњу на вас?

АНКА

Боже мој, па мушко сте!

ЧЕДА

Знам ја да сам мушко, само...

АНКА

А знате већ како се каже: мушки су сви једнаки.

ЧЕДА

Тако је, Анка, само ви морате знати да сам ја честит човек.

АНКА

Па мени су ти честити људи највише и досадили у животу.

ЧЕДА

То вам верујем. Ал' ја знате нисам баш потпуно честит.

АНКА

(Врло кокетно). — То би' и ја рекла. (Подмеће му се).

ЧЕДА

Хм! Хм! (Помилује је). — Ви сте, Анка, данас нешто необично расположени према мени.

АНКА

Сањала сам вас, јаој, да знате како сам вас лепо сањала.

ЧЕДА

Знате шта, Анка, ви ћете ми тај сан доцније испричати, сад сам моментално у таквим приликама да ми је јава преча од снова. Него, дедер ви, душо моја, видите је ли ту гдегод моја жена. Хтео бих да разговарам с њом.

АНКА

Хоћу, само, је л' те, пристаћете да вам испричам сан?

ЧЕДА

Разуме се!

АНКА

(Полазећи).

Верујте, врло је интересантан сан. (Оде.)

XIV

ЧЕДА, ДАРА

ЧЕДА

(Гледа за њом).

Хм!

ДАРА

(Долази).

Где си, Бога ти?

ЧЕДА

Ја? Код адвоката.

ДАРА

Шта ћеш код адвоката?

ЧЕДА

Ишао сам да га питам: постоји ли какав закон по коме се удате жене могу удавати!

ДАРА

То ниси морао ни да питаш.

ЧЕДА

Како да нисам морао? Зар теби ништа није саопштила твоја мајка?

ДАРА

Јесте, па шта?

ЧЕДА

И је л' ти казала да треба да постанеш госпођа Никарагуовица?

ДАРА

Зар ти, Бога ти, узимаш ту ствар тако озбиљно?

ЧЕДА

Па како да ја не узимам озбиљно кад ће тај Никарагуа доћи сутра да те гледа.

ДАРА

Може он мене гледати колико хоће, питање је хоћу ли ја њега гледати.

ЧЕДА

Па добро, шта си ти казала мајци кад ти је говорила о удаји?

ДАРА

Рекла сам јој да сам удата, да имам мужа, и да га не мислим напуштати.

ЧЕДА

А шта ћеш да кажеш њему?

ДАРА

Коме њему?

ЧЕДА

Па Никарагуи?

ДАРА

Рећи ћу му то исто.

ЧЕДА

Сасвим! Она то мисли тако, ако је министарка па да издаје наредбе: да се мој зет разреши од

досадање дужности зета и упути на рад... Ђаво би је знао где би ме на рад упутила. Она мисли то може тако да смењује зетове и поставља. Е па, брате, не иде то тако?

ДАРА

Ја никако још не могу да верујем да она то озбиљно мисли.

ЧЕДА

Ама озбиљно кад ти кажем. Проводаџија је већ свршио са младожењом, све је уређено? А знаш ли, молим те, ко јој је проводаџија?

ДАРА

Не знам!

ЧЕДА

Зубни лекар, онај што јој је намештао златан зуб. И то тако она оде код зубнога лекара, седне у ону гвоздену фотељу: „Молим лепо ја сам дошла да ми промените зуб и да ми промените зета!" Хвала лепо! И ако она почне тако, може још доћи зубном лекару и рећи: ја сам знате дошла да ми пломбирате зета.

ДАРА

Боже, Чедо, што говориш којешта!

ЧЕДА

Ама може, брате, све је она кадра! Видиш да је сасвим изгубила памет од како је министарка.

ДАРА

Не може она ништа кад ја нећу.

ЧЕДА

А ти си сигурна за себе, је ли?

ДАРА

Све дотле док се не би уверила да ме вараш.

ЧЕДА

Ја? Од куд ти сад то?

ДАРА

Мајка ми је казала да ће ме уверити

ЧЕДА

Ето, ето, кажем ја да ће она мене још да пломбира. Кажем ја теби, а ти ми не верујеш.

XV

МОМАК из МИНИСТАРСТВА, ПРЕЂАШЊИ

МОМАК

Једно писмо за госпођу Поповићку, министарку.

ЧЕДА

(Немарно).

Дајте овамо.

МОМАК

Наређено ми је да писмо предам госпођи у руке?

ДАРА

Онда идем да пошљем мајку.

ЧЕДА

А ја ћу се радије склонити да се не сретнемо више.

ДАРА

(Оде лево).

ЧЕДА

(Оде десно).

XVI

ЖИВКА, МОМАК

ЖИВКА

(После врло кратке паузе).

За мене писмо?

МОМАК

Да, госпођо, од секретара господина Нинковића.

ЖИВКА

(Пријатно изненађена).

Ах!

(Узима мало ружичасто писмо и мирише, га те јој се задовољство изражава на лицу).

Хвала!

МОМАК

(Поклони се и одлази).

XVII

ЖИВКА, ЗАТИМ СВИ УКУЋАНИ

ЖИВКА

(Најпре се слатко и детињасто смеје, отвори писмо, седа у фотељу да га чита, али се у томе тренутку сети и оде до стола те узима ону цигарету коју је оставила кад је узела од Нинковића. Седа понова у фотељу, припаљује цигарету и почне читати писмо, држећи ово у левој а цигару и десној руци. После првога дима, који је повукла, закашље се страховито, тако да сриче целу кућу. Из разних врата и са разних страна дојуре ДАРА, ЧЕДА, РАКА, АНКА и сви се скупе око ње да је поврате од кашља. ДАРА је ухвати за десну руку, у којој је цигарета, а Чеда за леву, у којој је писмо. Анка је лупа по леђима, а РАКА јој силом налива чашу воде у уста. Чеда, држећи њену леву руку, у којој је писмо, прилази и чита писмо не водећи рачуна о невољи Живкиној. Приликом читања на његовоме се лицу оцртава пакост и задовољство).

ЗАВЕСА

ТРЕЋИ ЧИН

Иста соба као и у претходном чину.

I

ПЕРА, АНКА

ПЕРА

(Стоји код врата из којих је дошао с поља, са шеширом у руци, очекујући АНКУ, која је отишла у леву собу да га пријави)

АНКА

(Долази после извесне паузе.)

Госпођа Министарка је јако заузета, не може да вас прими.

ПЕРА

Хвала лепо, љубим руке госпођи министарки. Осталом, није ни потребно да губи своје драгоцено време због мене. Будите само добри, па реците

Госпођи Министарки да сам је хтео умолити само то да ме не заборави.

АНКА

Рећи ћу, господине.

ПЕРА

Ви знате моје име?

АНКА

Да: господин Пера, писар.

ПЕРА

Не само Пера писар, већ реците: Пера писар из административног одељења.

АНКА

Рећи ћу тако.

ПЕРА

Молим вас тако реците. Збогом! (Одлази.)

II

АНКА, УЈКА ВАСА.

АНКА

(Одлази одмах на огледало). —

УЈКА ВАСА

Добар дан. Је ли госпођа код куће?

АНКА

Јесте.

ВАСА

Уосталом, за мене је важније да ли је зет Чеда код куће. Имам с њим да свршим један посао, по наредби госпођиној.

АНКА

Гле, а и ја имам с њим да свршим један посао по наредби госпођиној.

ВАСА

Па ваљда није и теби и мени поверила једно исто?

АНКА

Је л' треба да свуче капут?

ВАСА

Ко?

АНКА

Господин зет.

ВАСА

Какав капут, брате?

АНКА

Онда је то друга ствар коју ви имате.

ВАСА

А је ли он код куће?

АНКА

Јесте!

ВАСА

Зовни га, молим те!

АНКА

Одмах! (Оде)

III

ВАСА, ЧЕДА

ВАСА

(Види на столу кутију са цигаретама, вади и трпа у своју табакеру). —

ЧЕДА

Добар дан, ујаче! Звали сте ме?

ВАСА

Да, имам с тобом важан разговор.

ЧЕДА

Је л' то ви као изасланик госпође министарке?

ВАСА

Није као изасланик, него као ујак. Зар јој нисам ујак?

ЧЕДА

Јесте!

ВАСА

Е па?

ЧЕДА

Шта је то, дакле тако важно што, у име ваше сестричине, имате да разговарате са мном?

ВАСА

Теби је познато већ шта намерава Живка са Даром. Мораш и сам признати, мајка је, а има то једино женско дете, па мора мислити на то како ће да је збрине.

ЧЕДА

Како да је збрине?

ВАСА

Па тако, да је збрине. Ти видиш и сам, паметан си човек. Дара није више дете, прешла је, од када, двадесету годину па, време је да се мисли на њену удају.

ЧЕДА

Ама, каква удаја, по Богу човече! Па зар није она већ две године удата за мене?

ВАСА

Јесте, не кажем да није. Видиш, ја сам такав карактер да никад нећу рећи да није оно што јесте. Само...

ЧЕДА

Шта само?

ВАСА

Ми ту удају не рачунамо.

ЧЕДА

Како не рачунате?

ВАСА

Па тако, брате. Играмо, рецимо, ја и ти табланета, је ли? Одиграмо једну партију, а ја ти кажем: Знаш шта, Чедо, ајд ову партију да не рачунамо него да почнемо из почетка.

ЧЕДА

(Прави се убеђен.)
А, тако?!...

ВАСА

Па тако, дабоме!

ЧЕДА

И ова партија табланета што је играм ја већ две године не вреди ништа?

ВАСА

Узми сунђер, укваси га и избриши таблу, ето ти! Резумеш ли ме сад?

ЧЕДА

Разумем, како да не разумем!

ВАСА

Па ето, то сам, видиш, хтео с тобом да разговарам. Ти си, брате, паметан и онако разборит човек, па ћемо се лако споразумети.

ЧЕДА

Ја се надам.

ВАСА

Прво и прво, кажи ти мени, брате: шта ће теби жена? Кад зрело размислиш, видећеш и сам да ти то није тако потребна ствар. Разумем да кажеш: треба ми кућа — добро; или да кажеш: треба ми фијакер — добро и то; или рецимо: треба ми зимски капут. Све то разумем, али: треба ми жена, то, право да ти кажем, не могу да разумем.

ЧЕДА

Па јест што кажете... У вашим годинама.

ВАСА

Море, док сам био млађи још мање ми је требала.

ЧЕДА

И то је истина.

ВАСА

Па дабоме да је истина и зато, видиш, питам ја тебе као паметног човека: шта ће теби жена?

ЧЕДА

Сасвим, сасвим, није ми потребна.

ВАСА

Дабоме да није.

ЧЕДА

Право кажете. Једино, питам ја вас, ујка Васо, да ви мени објасните: шта ће Никарагуи жена?

ВАСА

Каквом Никарагуи?

ЧЕДА

Па ономе што треба да узме моју жену. Видите, ја се то само питам: шта ће њему жена?

ВАСА

(Мало у забуни)

Њему? Па, како да ти кажем: има, знаш, људи који узимају и оно што им не треба. Има таквих људи.

ЧЕДА

Има!

ВАСА

Али ти, дабоме, ти ниси од тих људи. Ти си паметан човек и, ако ћеш да ме послушаш, најбоље је, брате, да оставиш жену. Не треба ти жена, је ли — то и сам кажеш; е, па кад ти не треба, ти је

остави. Ето видиш, то сам имао, у име Живкино, да те питам: хоћеш ли да је оставиш, или нећеш?

ЧЕДА

Дакле то је све што сте имали, у име госпа Живкино, да ме питате?

ВАСА

То и ништа више!

ЧЕДА

Е, па реците госпа Живки да нећу да је оставим

ВАСА

(Изненађен)

Нећеш? Е, јеси ли чуо, томе се нисам надао од тебе. Ја сам тебе, брате, сматрао за паметна човека. А, чекај, нисам ти још ни казао све. Казала ми је Живка још и ово: ако лепим оставиш жену, ти ћеш, пријатељу, добити као награду класу. Замисли, добићеш класу! И ето, видиш, имаш да бираш шта више волиш: жену или класу?

ЧЕДА

Ја бих највише волео жену с класом.

ВАСА

Роткве теби стругане, ти хоћеш лубендињу?

ЧЕДА

Чекајте, нисам вам све ни казао. Још више бих волео жену са две класе.

ВАСА

Уха! Па ти, ако тако потераш да лицитираш, можеш ми још рећи да би волео две жене са четири класе. Не бива то, пријатељу! Што не бива, не бива! Него, слушај ти мене, па лепо и зрело размисли. Видиш: жену можеш увек да добијеш а класу богме не, а сваки паметан човек гледа да шчепа најпре оно до чега се теже долази. Зар не? Па онда ти си, брате, и практичан човек, ти се нећеш заносити теоријама. Јер, кад зрело размислиш: жена — то је теорија, а класа — то је, брате, пракса. Је ли тако?

ЧЕДА

Слушајте, ујка Васо, ја сам вас слушао од почетка до краја и чуо сам све што сте имали да ми кажете... Ја вас, ујаче, необично ценим и поштујем, па зато ћу према вама бити искрен и рећи ћу вам, разуме се у поверењу, на што сам се одлучио. Ја сам се дакле решио: ономе зубноме лекару, проводадџији, да саспем зубе у грло; Никарагуи да одрежем уши, а вама, драги ујаче, да разбијем нос!

ВАСА

Чедо, синко, ти ме изненађујеш, јер не увиђам да мој нос има ма какве везе са целим тим питањем.

ЧЕДА

А ви онда немојте га турати у послове који вас се не тичу.

ВАСА

Лепо, лепо, ево ја се, убудуће, нећу мешати. Само онда немој да пожалиш ако ти се деси штогод што не желиш.

ЧЕДА

А и на то сте помишљали?

ВАСА

Нисмо помишљали, али знаш како је, најближи сам, Живки па кога ће да запита за савет ако неће мене. А ја јој, као човек који има искуства за те ствари, кажем: „Знаш шта, Живка, премести ти ту битангу у Ивањицу па да видиш кад врисне.“

ЧЕДА

То сте јој дакле ви саветовали?

ВАСА

Е, па ко би други, она се тога не би сетила.

ЧЕДА

Па добро, ујаче, онда купите ви још данас фластер за нос, а ја ћу да спремим куфере да путујем са женом за Ивањицу.

ВАСА

Кад би Дара била луда па да иде: отац јој министар, а она да иде у Ивањицу.

ЧЕДА

Слушајте ви, господине. Идите зовите овамо

вашу сестричину, госпођу министарку, да пречистимо већ једном тај рачун.

ВАСА

Е, то не може! Пре свега, наредила ми је Живка да ти саопштим да она од овога тренутка тебе не сматра више за свога зета; с тобом не жели више ни да разговара као са зетом и, ако имаш што с њом, можеш доћи само као странац, поднети преко млађих визит-карту и молити је да те прими — и само званично да разговараш са њом.

ЧЕДА

Тако је поручила? Није ли вам казла треба ли да метнем и цилиндер?

ВАСА

И цилиндер, дабоме.

ЧЕДА

И рукавице извесно?

ВАСА

Разуме се, и рукавице.

ЧЕДА

Врло добро, онда реците јој идем да се обучем па ћу јој се јавити. (Оде.)

IV

ВАСА, ЖИВКА.

ВАСА

(Врти главом, незадовољан опасношћу која њему лично прети и гунђајући пипа се за нос. Затим узима са стола цигарету, ставља је у муштиклу и припаљује.)

ЖИВКА

(На вратима.)
Васо!

ВАСА

Оди, оди овамо!

ЖИВКА

Оде ли?

ВАСА

Оде!

ЖИВКА

(Излази)
Шта каже, Бога ти?

ВАСА

Шта каже, ништа? Е, јеси чула, Живка, баш сам му паметно говорио, и веруј, да је други човек, преломио би се, али оно је, брате, арумски тврдоглаво.

ЖИВКА

Дакле, неће лепим?

ВАСА

Ни да чује! Он чак прети неким одрезивањем ушију, сасипањем зуба у грло и разбијањем носева. Мени чак препоручује да још данас набавим фластер, јер ова последња претња односи се на мој нос.

ЖИВКА

Е, па кад неће лепим, окренућемо и ми дебљи крај.

ВАСА

И то сам му казао.

ЖИВКА

Тражићу још данас да га преместе у Ивањицу.

ВАСА

И то сам му казао.

ЖИВКА

Па шта вели?

ВАСА

Вели: ићи ће он и у Ивањицу, али ће повести и жену.

ЖИВКА

Роткве му стругане!

ВАСА

И то сам му казао.

ЖИВКА

Шта?

ВАСА

Па то: роткве њему стругане.

ЖИВКА

Мисли он да му ја не умем и ту доскочити. Умесила сам ја њему колач, само чекам да Анка наложи пећ па да му испече колач. Окренуће Дара од њега главу и никад га више неће погледати. Видећеш већ и чућеш, ако Бог да, још данас. А јеси ли му казао да га више не сматрам за зета?

ВАСА

И то, и рекао сам му да само званично може к теби доћи ако има што.

ЖИВКА

Добро си му казао.

ВАСА

(Гледа у сат)

Слушај, Живка, ја сад треба да доведем фамилију.

ЖИВКА

Опет ти са фамилијом.

ВАСА

Па рекао сам им јуче да се у овај сат сви скупе код тетка Савке да их заједно доведем. Није ред да их преварим.

ЖИВКА

Па добро де, доведи их већ једанпут, и ту бригу да скинем с врата. Само, молим те, да ми се не баве много, јер знаш да данас има нови зет да нам дође на виђење.

ВАСА

Не брини ти, казаћу им ја већ, да буду краћи. (Оде).

V

ЖИВКА, АНКА

ЖИВКА

(Кад остане сама, звони).

АНКА

(Долази)
Молим!

ЖИВКА

Шта радите ви, забога, Анка? Ви ми много нешто отежете, као да је то Бог те пита какав тежак посао домамити мушког у собу.

АНКА

Па није тежак посао, не кажем да је тежак, али, знате како је, треба имати прилике, а пуна кућа, па никако да ухватим господина на само.

ЖИВКА

Слушајте, Анка, мени би требало, ако је могуће, још данас да се то сврши.

АНКА

Па добро, госпођо, онда да почнем мало сасвим отворено. Ја сам, знате, почела онако из далека.

ЖИВКА

Ама како издалека. Почните ви то из близа, те се ствари из близа боље свршавају.

АНКА

Добро, госпођо!

VI

ЖАНДАРМ, РАКА, ПРЕЂАШЊИ

ЖАНДАРМ

(Улази, водећи за руку РАКУ, који му се отима.)

Молим покорно, госпођо Министарка, господин члан је наредио да доведем овога...

ЖИВКА

Несретниче, ти си опет нешто урадио.

ЖАНДАРМ

Молим покорно, госпођо Министарка, ударио је песницом по носу сина енглеског конзула и псовао му оца, па господин члан...

ЖИВКА

Шта кажеш?!... Ју, ју, ју, шлаг ће ме трефити. Анка, Анка, брзо чашу воде.

АНКА

(Отрчи).

ЖИВКА

Разбио му нос, псовао му оца... сину енглеског консула. Господ те убио да те не убије. Разбојниче, ти ћеш ме убити, ти ћеш ме живу сахранити!

АНКА

(Донеси јој чашу воде).

ЖИВКА

(Пошто испије воду)

Да доживим да ми полиција доводи разбојника у кућу. Ју, ју, ју, ју... Анка, склони ми га испред очију.

АНКА

(Приђе и узме га од жандарма)...

ЖАНДАРМ

Ја могу ићи?

ЖИВКА

Можеш, војниче, и кажи господину члану: ја ћу већ... реци му, све ћу му кости поразбијати.

ЖАНДАРМ

Разумем! (Салутира и одлази)

VII

ПРЕЂАШЊИ, БЕЗ ЖАНДАРМА

ЖИВКА

(Раки)

Шта си урадио, црни сине, говори шта си урадио?

РАКА

Ништа!

ЖИВКА

Ама, како ништа кад си разбио нос сину енглеског консула! И 'ајде што му разби нос, на послетку омакне се песница па, деси се, али што му опсова оца?

РАКА

И он је мени!

ЖИВКА

Није истина, не уме он то, он је васпитано дете.

РАКА

Опсовао ми је. Ја му лепо кажем; „Склони ми се с пута или ћу да те хакнем“, а он мени: „Олрајт“! а „олрајт“ то значи на енглеском језику да ми псује оца.

ЖИВКА

Није исгина.

РАКА

Јесте, ја сам то учио у лекцији.

ЖИВКА

Па кад је он теби казао „олрајт“ што ниси и ти њему казао „олрајт“?

РАКА

Е, не би ме разумео. А после, не би ја, него ја њему сасвим учтиво кажем: „Куш, свињо једна“! а он мени опет „олрајт“! Е, нисам онда могао више да се уздржим него га хакнем по носу и опсујем и ја њему оца.

ЖИВКА

Несретниче један: знаш ли ти да је то енглески отац. То није наш отац па да га опсује ко стигне, него је то енглески отац! Ју, ју, ју, Господе Боже, шта ћу с њим! Води ми га, Анка, испред очију, јер ћу га рашчупати као пиле. Склони ми га испред очију!

АНКА

(Одводи Раку).

VIII

ЖИВКА САМА

ЖИВКА

(На телефону)

Ало... централа? Молим Министарство спољних послова. ... Је ли то Министарство спољних послова? Да!.. Молим вас да се позове на телефон г. Нинковић, секретар... Да!.. Реците зове га госпођа Живка министарка. (Пауза) То сте ви, господине Нинковићу? (Пауза) Тако! Дакле, потписано је... Е, па честитам Вам унапређење. Видите дакле да сам одржала реч. Али морам вам рећи да није ишло баш тако глатко. Бунио се ваш министар, каже: добили сте класу пре три месеца. Али сам ја навалила и нисам му никако дала мира, па сам чак отерала и свога мужа те га је он окупио. Да, да, и он га је окупио. (Пауза) Него, знате шта, друго сам нешто хтела да вас замолим. Овај мој несретник, онај мали гимназиста Рака, био данас на игралишту, са децом енглеског конзула. Ја сам га нарочито послала, јер, знате, он сад припада томе друштву... Да! Па замислите, разбио нос сину енглеског конзула и опсово му оца. (Пауза)

Па да, увиђам и ја сама да је то врло незгодно али, шта ћу, не могу из ове коже. Та како казнити, нећу га казнити, него ћу га испребијати, али је мени главно да се некако заташка ствар, код енглеског конзула, да се он не љути. Па то сам хтела да вас умолим, да одете ви до њега, у име моје, и да му кажете: нека не узме ствар озбиљно, деца к'о деца! (Пауза) Е, па шта друго могу да му кажем. Ја мислим он је паметан човек, неће ваљда дозволити да се две државе заваде због једнога носа; а што му је псовао оца, реците да то у нашем језику не значи ништа ружно, то је као кад би се енглески казало „Добар дан". И уопште, реците му да је то наш народни обичај да псујемо оца једно другом. Па дабоме! 'Ајде, молим вас, па отидите одмах а дођите затим да ми јавите шта сте урадили. Како?.. А... папа? — Па добро нек вам буде и папа, само молим вас свршите ми то. До виђења! (Оставља слушалицу).

IX

АНКА, ЖИВКА

АНКА

(Долази хитно)

Госпођо, онај хоће опет да иде.

ЖИВКА

Ама ко?

АНКА

Рака.

ЖИВКА

Ама како да иде, ноге ћу му пребити. Чекај да га ја научим памети. Он мисли да ћу му се само на грдњи проћи. Чекај само!.. (Одјури)

X

ЧЕДА

(На вратима своје собе)

Анка, јесте ли сами?

АНКА

(Кокетно)

Јесам!

ЧЕДА

(Излази. Он је обукао црно свечано одело, на рукама му рукавице и на глави цилиндер)

АНКА

Ију, а што сте се ви тако лепо обукли?

ЧЕДА

Због вас, Анка. То је моје свадбено одело.

АНКА

Е, то ми је мило. И тако обучен доћићете и тамо у моју собу?

ЧЕДА

Па зато сам се и обукао.

АНКА

Је ли истина?

ЧЕДА

Доћићу кад вам кажем.

АНКА

Још данас?

ЧЕДА

Па да још данас.

АНКА

Још сад може бити?

ЧЕДА

Па добро, још сад, али вас молим претходно да ме пријавите госпођи министарки.

АНКА

(Изненађана.)

Да вас пријавим госпођи?!

ЧЕДА

Да и дајте јој моју визит-карту (Вади и даје јој. — Ја ћу чекати у претсобљу.

АНКА

(Збуњена.)

Али... како... ви да чекате... и да вас пријавим... ја све то не разумем.

ЧЕДА

И настаните свакојако да ме госпођа прими. Реците имам званичан разговор.

АНКА

Лепо! А после?

ЧЕДА

А после, споразумећемо се.

АНКА

Идем одмах! (Одлази у собу)

ЧЕДА

(Погледа за њом па излази на задња врата)

XI

ЖИВКА, АНКА

ЖИВКА

(Долази из собе држећи визит-карту у руци, за њом Анка)
А он вам ово дао?

АНКА

Да, господин зет. Он чека у предсобљу.

ЖИВКА

Реците господину зету, нека ми се вуче испред очију, нећу да га примим.

АНКА

Али господин каже да има званичан разговор.

ЖИВКА

Нисам данас званично расположена, па ето ти! Не могу да га примим.

АНКА

Али, госпођо, ако га не примите покваришете све.

ЖИВКА

Шта ћу покварити?

АНКА

Господин ми је казао да ће после разговора са вама доћи к мени у собу.

ЖИВКА

Рек'о је?

АНКА

Да.

ЖИВКА

Добро, реци му нека уђе, примићу га!

АНКА

(Излази напоље и пропушта Чеду)

XII

ЧЕДА, ЖИВКА

ЧЕДА

(Улази врло озбиљно, клања се још с врата) —
Имам ли част са госпођом Министарком?

ЖИВКА

(Презирући га и не окрећући главу) — Да. Изволите сести!

ЧЕДА

Благодарим. Ја вас молим да ме извините што сам узео слободу узнемирити вас...

ЖИВКА

Шта сте ради, господине?

ЧЕДА

Ја долазим, госпођо, по једном врлом деликатном послу, па бих вас молио да ме пажљиво саслушате.

ЖИВКА

Молим. изволите говорити!

ЧЕДА

Видите, госпођо, живот је необично комплицирана појава. Природа је саздала бића, али није утврдила и законе о међусобним односима тих бића, већ је дозволила да се ови самосвојно, под оваквим или онаквим приликама или оклоностима, стварају и развијају; те с тога нису то више пуки случајеви већ нормалне појаве, сукоби односа, који се тако често јављају у овоме или ономе облику.

ЖИВКА

Мислите ли ви, господине, да држите предавање или имате што да ми кажете?

ЧЕДА

Извините, госпођо, али је овај увод био неопходан пре но што пређем на саму ствар.

ЖИВКА

Дакле, молим вас, пређите одмах на саму ствар.

ЧЕДА

Ствар је у овоме, госпођо: Ја имам једнога пријатеља, младога човека и човека од будућности Он је рад да се жени и мени је ствар поверио, молећи ме да му будем проводација. Он је уверен да ћу ја његову ствар искрено заступати и за то ми је поверио.

ЖИВКА

Али шта се мене тиче ваш пријатељ и ваш проводацилук.

ЧЕДА

Одмах ћу вам то објаснити. Он је дуго и дуго размишљао о женидби и није могао лако да се одлучи. Увек ми је говорио: „Ако се већ решим да се женим узећу само зрелу женску.“

ЖИВКА

Па добро нек узме ако хоће и зрелу женску, али што ви мени све то казујете.

ЧЕДА

Госпођо, он је лудо заљубљен у вас.

ЖИВКА

Шта кажете?..

ЧЕДА

Он верује да сте ви зрели?

ЖИВКА

(Скочи) —
Чедо!

ЧЕДА

Он ме је данас са сузама у очима преклињао: „Господине Чедо, ви сте у тој кући познати, идите и запросите госпа Живкину руку за мене!“

ЖИВКА

(Једва уздржавајући се од узбуђења) —
Чедо, умукни, Чедо!

ЧЕДА

Ја сам му лепо рекао: „Али госпођа је удата!“ а он вели: „Не смета ништа, данас се могу и удате жене удавати!“ Говорио сам му затим: „Али то је поштена жена!“

ЖИВКА

(Дрекне)
Па и јесам!

ЧЕДА

И ја сам му то казао, али он каже: „Да је поштена не би она примала љубавна писма од мене!“

ЖИВКА

(Њен гнев прелази у бес) —

Куш! Убио те Бог да те убије, псето лајаво! Да ниси више писнуо, или ћу те столицом по глави!

ЧЕДА

А ја њему кажем: „Знам, господине Нинковићу, да сте јој писали љубавно писмо, читао сам га!“

ЖИВКА

Кој' га је читао?

ЧЕДА

Па ја!..

ЖИВКА

(Плане)

Напоље!

ЧЕДА

(Устаје)

Дакле, шта да кажем младожењи?

ЖИВКА

Нека иде до ђавола и он и ти!

ЧЕДА

Он би желео доћи на вијење.

ЖИВКА

Вала, јеси ли чуо, Чедо, не била ко сам ако ти не одеш на виђење у Иванњицу.

ЧЕДА

Врло радо, зашто не! Само пре тога идем господину министру Сими Поповићу да га замолим да остави жену пошто јој се указала лепа прилика за удају.

ЖИВКА

Макни ми се с очију ако хоћеш да ти се не укаже лепа прилика!

ЧЕДА

Ја вас молим умирите се, госпођо! Живот је, видите, веома компликована појава. Природа је саздала бића, али није утврдила и законе међусобних односа тих бића . . .

ЖИВКА

(У крајњем бесу дохвати са стола књиге, кутије, букет, звонце, јастук са столице и све што јој дође до руку и гађа га вриштећи)

Напоље, вуцибатино, напоље!

ЧЕДА

(Поклони се званично на вратима и оде)

ЖИВКА

(Падне уморна и узбуђена у наслоњачу па, кад се мало поврати, скочи и оде левим вратима) —

Даро, Даро, Даро!

XII

ДАРА, ЖИВКА

(Дотрчи) —
Шта је забога?

ЖИВКА

Даро, дете, ево ти се заклињем, убићу га!

ДАРА

Кога, забога?

ЖИВКА

Онога твога!

ДАРА

Али зашто?

ЖИВКА

Замисли, усудио се да тера спрдњу са мном. Убићу га, па нека идем на робију и нека се пише и приповеда: отишла је на робију што је убила зета.

ДАРА

Па шта је, забога, урадио?

ЖИВКА

Дошао је да ме проси.

ДАРА

Како да вас проси?

ЖИВКА

Као проводадија.

ДАРА

Боже, мајка, шта вам је, шта говорите?

ЖИВКА

То што ти кажем, дошао је као проводадија, да ме проси.

ДАРА

Зар код живог мужа?

ЖИВКА

Замисли!

ДАРА

Где се може жена код живог мужа просити?

ЖИВКА

Ти сад па опет навијаш на оно. Друго је оно за тебе.

ДАРА

А што, кобајаги, друго?

ЖИВКА

Зато... Зато што је друго! Па и да није, биће друго! Е, неће тај више бити мој зет па да му је круна на глави. Живи били па видели.

ДАРА

Опет ти!

ЖИВКА

Опет, дабоме, него ваљда да га гледам и даље у кући. У осталом још данас ћеш ти сама доћи к мени и молити ме да те спасем те битанге. 'Ајде видећеш! Не била ја која сам ако ме још данас ти сама не молиш!

XIV

ВАСА, ЖИВКА

ВАСА

(Долази с поља)

Живка, ево их иду!

ЖИВКА

Ко?

ВАСА

Фамилија!

ДАРА

Ја ћу да се склоним! (Оде).

ВАСА

(Отвара задња врата)

Уђите! (Улази једна читава галерија разних комичних типова, обучених старовремски. Старије жене; САВКА и ДАЦА у фесовима и либадетима, СОЈА, са неким шеширићем искићеним тичјим перушкама. Ту су тетка САВКА, тетка ДАЦА, ЈОВА ПОП-АРСИН, Теча ПАНТА и син му МИЛЕ, теча ЈАКОВ, САВА МИШИЋ и ПЕРА КАЛЕНИЋ. Сви прилазе Живки и рукују се, а женске се љубе.)

САВКА

(Љубећи се са Живком)—
А ти мене, Живка, заборави.

ДАЦА

(Љубећи се)
Ју, слатка моја Живка, од кад те нисам вид ла. Добро изгледаш: ту, ту, ту,. . . (Пљује) — да ми те не урекну! . . .

ПАНТА

Е, Живка, да знаш, нико ти се није тако обрадовао срећи као ја.

ЈАКОВ

Ја сам, Живка, долазио али била си некако заузета!

СОЈА

(Љубећи се)
Слатка моја Живкице, Бога ми сам увек тебе највише волела од целе фамилије.

ЖИВКА

(Пошто се и сви остали рукују) —
Хвала вам што сте дошли. Изволте седите! (Старији седају, млађи остају на ногама) Опростите, Бога ми, што вас овако све заједно примам. Ја видим и сама да није ред, али не можете просто веровати колико сам заузета. Нисам ни у сну сањала да је то тако тешко бити министарка. Али, здравље Боже, доћи ћете ви опет, доћи ћете и други пут.

ВАСА

(Који је остао на ногама и налази се крај Живкс)

Па дабоме, видећемо се још. Ово је само онако... а видећемо се.

ЖИВКА

Како си ти, тетка Савка?

САВКА

(Увређена)

Па добро...

ЖИВКА

Де, де де,.. знам те што си љута, али немој мислити да сам те заборавила. А ти, тетка Дацо?

ДАЦА

Ју, слатка моја, да ми опростиш. Откад ја говорим мојој Христини: ајдемо до Живке, ред је да јој честитамо, ко ће ако нећемо ми, фамилија? А она мени: „Немој, Бога ти, мама, годину дана нисмо јој праг прешли, па сад ће рећи потрчали смо што је министарка!“ Да ти нисмо прешли праг, то је истина, то је знаш због оног што си олајавала Христину, али, кажем ја њој: „Па нека, нека каже свет да смо сад потрчали зато што је министарка, па ко ће да потрчи ако нећемо ми који смо јој род рођени!“

ЖИВКА

А ти, теча Панто, нисам те давно видела, како, како си ти?

ПАНТА

Па како да ти кажем, Живка, не ваља: све некако наопако. Него велим, сад ако ми мало сване, док си ти на власти. Рачунам, знаш, збринућеш своје и подржати.

ВАСА

Па, дабоме, ко ће ако она неће.

ЖИВКА

Не виђам ни тебе, Сојо?

СОЈА

Чудновато, а баш за мене кажу да се много виђам. Не може човек свету угодити. Ако се завучем у кућу — олајавају ме, ако изађем у свет — олајавају ме. Пз бар кад би само свет олајавао па да не мари човек, али фамилија, рођена фамилија.

ВАСА

Е па ко ће ако неће фамилија!

ДАЦА

(Пакосно и више за себе)

Нико никог не олајава ако нема зашто.

СОЈА

(Узбуди се)

Па јест што кажеш, тетка Дацо, ето зар би твоју кућу олајавали да нису имали зашто.

ДАЦА

Олајавале су је такве као што си ти!

СОЈА

Каква сам да сам, тек нисам положила матуру.

ДЕЦА

(Плане и скочи)

Положила си ти све испите на свету, бештијо једна!

СОЈА

(Скочи такође и унесе јој се у лице)

Може бити, али матуру нисам полагала.

ДАЦА

Ју, ју, ју, пустите ме!.. (Полети да је шчепа за косе.)

ВАСА

(Стане између њих и развађа их.)

Де, зар вас није срамота. Не можете зар ни пет минута фамилијарно да разговарате!

(Притрче и остали мушки па их развађају.)

ДАЦА

Па дабоме кад човек има у фамилији и такве!

СОЈА

Бриши најпре испред своје куће, па онда лај за другог.

ВАСА

Ама мир кад вам кажем! Срамота болан, и ви се кобајаги бројите да сте министарска фамилија.

ЖИВКА

(Васи.)
Ето, кажем ја теби!

ВАСА

Па јес! Овамо окупили ме: „Ајде, ујка Васо, води нас код Живке!“ А зашто? Зато да обрукате и мене и себе. Ајде свака на своје место, па кад изађете на улицу, а ви се чупајте све док вам трају длаке на глави. (Оне одлазе и седају.)— А ти, Живка, опрости. Ово је, знаш, онако, мало фамилијарно објашњење.

ЖИВКА

Није ми баш пријатно, али... (Хотећи да пређе преко ствари.) Како си ти, теча Јакове?

ЈАКОВ

Па, знаш како је кад човек живи на парче. Ђаво ће га знати каква ми је та судбина: на парче сам се школовао, на парче трговао, на парче био чиновник. Све тако некако — ништа ми не иде од руке. А опет, знаш, тешим се од увек, кажем сам себи: „Чекај, Јакове, мора једном доћи и твој дан?“ Па тако ето чекам, а шта би друго.

ЖИВКА

А ти, Саво?

САВА

(Он је корпулентан и са великим трбухом)
Мене не питај. испи ме секирација.

ЖИВКА

А због чега?

САВКА

Због неправде. Целога живота кољe ме неправда. Казаћу ти већ.

ЖИВКА

(Пери Каленићу) — А... (Збуни се) ви...? (Васи) — Је л' нам и господин штогод род?..

ВАСА

Он каже да је род.

КАЛЕНИЋ

Па разуме се да сам род.

ЖИВКА

Ја се не сећам.

ВАСА

Ни ја! Можда ти, Савка?...

СВИ

(Одмеравају Каленића).

САВКА

Ја не знам да је господин из наше фамилије.

ДАЦА

Ни ја!

НЕКОЛИКО ЊИХ

(Слежући раменима)
Ни ја.

КАЛЕНИЋ

Ја сам знате род по женској линији.

СОЈА

Па ето, ја сам женска линија, али вас не познајем.

ДАЦА

(Кроз зубе) —
Чудо!

ВАСА

Па добро, како по женској линији, чији си ти?

КАЛЕНИЋ

Моја је мајка још пре двадесет година умрла и рекла ми је тада на самрти: „Синко, не остављам те самог на свету, ако ти што у животу затреба, јави се тетка Живки министарки, она ти је род!“

ВАСА

А како ти се звала покојна мајка?

КАЛЕНИЋ

Мара.

ВАСА

А отац?

КАЛЕНИЋ

Крста

ВАСА

Е да ме убијеш не памтим никакву Мару и Крсту у фамилији.

ЖИВКА

Ни ја.

КАЛЕНИЋ

Сва забуна долази одтуд што се ми пре нисмо звали Каленићи него Мирковићи.

ВАСА

Мирковићи? Е сад још мање знам.

КАЛЕНИЋ

Уосталом то све не мења ствар. Ја знам да сте ви мени род, ја се тога не одричем. Радије бих овде погинуо но што би се своје фамилије одрекао.

ВАСА

Ама, де, није ствар за гињење него . . .

ЖИВКА

Па кад човек каже . . .

ВАСА

Па јест, кад човек каже, шта му можеш.

ЖИВКА

Па како сте?

КАЛЕНИЋ

Хвала, тетка, благодарим на питању. Мило ми је што вас видим тако свежу. Ви се, тетка, одиста сјајно држите!

ВАСА

Него знаш шта, Живка, ти си много заузета, то ми сви знамо, па зато ако хоћеш, пређи одмах на ствар. Дедер, брате, припитај ти свакога редом шта би желео, те да видиш шта би се могло за кога учинити.

ПАНТА

Па ако неће сад да нам се учини, ја не знам кад ће.

ВАСА

Нека лепо сваки каже шта му је на срцу, а ја ћу да запишем, па ће онда Живка да гледа, што може може, а што не може не може.

ДАЦА

Кад се хоће може се све, само је питање да ли треба свакоме учинити, јер има их и таквих . . .

СОЈА

(Пресече јој реч)

Ја само једно имам да те молим, Живка, да ми помогнеш да положим матуру.

ДАЦА

(Плане)

Ето је, она опет пружа језик.

ВАСА

Ама, мир кад вам кажем.

САВА

Смирите се, јер ако мени мркне, запушићу вам обема уста!

КАЛЕНИЋ

Слушајте, стрина Дацо и ви, прија Сојо. Као што видите, тетка Живка нас је лепо примила, као што је и ред да прими фамилију. И ми ћемо сад да јој кажемо своје жеље и да је молимо да се заузме за нас. Ја сам уверен да ће се тетка Живка заузети. Ви сви знате како она има добро срце. Али смо зато ми позвани да поштујемо њу и њен дом, који је у овоме случају министарски дом. А ми, ако се будемо тако понашали и међусобно вређали, исказаћемо тиме једно непоштовање према овом дому. Зато вас лепо молим, стрина Дацо, и вас прија Сојо, уздржавајте се!

ДАЦА

(Савка која седи крај ње.) —

Ама откуд му ја овоме испад'о стрина?

САВКА

Не знам, ја га и не знам ко је.

ДАЦА

А зар га ја знам!

ПАНТА

(Јакову који седи до њега.) —
Тако ти Бога, знаш ли ти ко је ово?

ЈАКОВ

Никад га у животу нисам ни видео ни чуо.

ВАСА

Дакле, да оставимо све друго па да пређемо на ствар, јер Живка нема много времена.

ЖИВКА

Бога ми немам. Баш сад чекам неке важне визите из дипломатије.

ВАСА

Па дабоме. Него дедер! (Извадио је хартију да бележи) — Деде, тетка Савка, шта би ти имала да замолиш Живку.

САВКА

(Још увек увређено) —
Нека ме пита Живка па ћу јој казати.

ЖИВКА

Е па ти, тетка Савка, са твојих двеста динара овде ми се попе. Прескочи, Васо, њу кад неће као човек и као фамилија лепо да разговара, него све нешто уз нос.

САВКА

Ништа ја уз нос, ја хоћу само своје.

ЖИВКА

Е, па добићеш твоје. Запиши, Васо, да јој се да, Ето ти!

ВАСА

(Пошто је записао) —

А ти, Дацо, имаш ли ти штогод да замолиш Живку?

ДАЦА

Па ја то, за Христину. Хтела би да замолим, Живка, да наредиш да јој се призна испит и да се прими дете натраг у школу, јер овако је остало на пола пута. Погрешила јесте, признајем, — молим дотичну персону да се не искашљује — ето признајем, али погреше данас и професорке, па неће зар њихове ученице. И није погрешила онако од беса и од покварености, као што има персона него опет због науке. Молим дотичну персону да се не искашљује!

ВАСА

Сојо, не искашљуј се!

ДАЦА

Због науке дабоме. Она и један њен друг заједно су се спремали за матуру, па завукла се деца у собу и по цео дан учила, убише се учећи.

Па после... њему признадоше зрелост, а она остаде тако на пола пута. Па то мислим, Живка, да наредиш да се то заборави.

КАЛЕНИЋ

(Он се сад већ ослободио и улази у породична питања као да је ту од вајкада).

Је л' то давно било?

ДАЦА

Па, прошле године.

КАЛЕНИЋ

Година дана. Уха, за годину дана се и крупније погрешке заборављају, а камо ли таква једна ситница. Пиши, ујка Васо: да се заборави!

ЖИВКА

А ти, Јово, ти одлежа робију, а?

ЈОВА

Одлежах, тетка Живка, и поштено се тим одужих држави, па сад мислим право је да се и држава мени одужи.

ЖИВКА

Како да ти се одужи?

ЈОВА

Па тако, да добијем државну службу.

ЖИВКА

Па служба те и одвела на робију.

ЈОВА

Сваки жив човек згреши, тетка Живка, а ја сам поштено одужио што сам погрешио. И верујте, тетка, не кајем се што сам био на робији, многе сам ствари научио које не може човек тако лако у животу да научи. Камо среће кад би држава свакога кандидата најпре послала на робију, па тек после му дала државну службу.

ЈАКОВ

Е, гле молим те!

ЈОВА

Јест, јест, чика Јакове, јер ја сад знам боље кривични закон него ма који касациони судија. Никад професори на универзитету не могу тако да ти протумаче кривични закон као они који су по њему осуђени. Сваки од њих зна параграфе на памет и зна шта се хоће с којим параграфом, и зна како се може изиграти који параграф. Осуђен сам, вели, по 235, у вези са 117-а, — али су ми признате олакшавне околности из 206 — ог. И тако сваки редом, све параграфе знам: е, па, зашто држава не би искористила то моје знање?

КАЛЕНИЋ

Сасвим! Запиши, ујка Васо, да се Јови Поп-Арсином да служба како би се држави дала прилика да искористи његово знање.

ЖИВКА

А шта би ти, теча Панто?

ПАНТА

Право да ти кажем, Живка, мени ми за мене није. Провлачићу се како сам се и до сад провлачио, али ми је за ово дете. (За њим стоји Миле, дорастао дечак). Некако Бог му није дао дар за школу — истеран је из свих школа и то за свагда. А и на занату не може да се скраси и ни на једном послу. Па сам хтео да те молим, ако може некако да буде државни питомац.

ЖИВКА

А шта да учи?

ПАНТА

Ама нека њега само држава прими да га издржава а све је једно шта ће учити. Ако хоће за марвеног лекара, а може и за капелника у музици, или за професора богословије, или за апотекара. Ама штогод хоћеш, само нека буде државни питомац.

КАЛЕНИЋ

Па кад је дете тако бистро, штета би било да га држава испусти. Запиши, ујка Васо: државни питомац.

ЖИВКА

А ти, Сојо?

СОЈА

Ја бих волела, Живка, кад би могла на само да ти кажем.

СВИ

(Буне се)

А не, како смо ми! Јавно, јавно!

ДАЦА

(Издваја се гласом од осталих) —

Кад смо могли сви овако јавно, може ваљда...

ВАСА

(Пресече је погледом.)

СОЈА

На послетку шта да кријем, не иштем што ми не приличи. Ти знаш и сама, Живка, да сам се ја развенчала са оним мојим несретником, и он се већ и оженио, а ја остала самохрана и то само зато што је суд донео неправедну пресуду, па њему дао право да може ступити у други брак, а мени није дао то право. Па дабоме да сам морала изгубити парницу, кад мене овако младу...

ДАЦА

(Искашљује се)

СОЈА

... дали поповима у руке, па ме цела Конзисторија разроко гледа. А и сам адвокат, који ме је бранио, код куће мени једно говори а на суду

друго — па онда дабоме да сам морала изгубити парницу. Па ето то сам хтела, Живка, да те молим да се та пресуда исправи: да добијем право на удају. Ето, сама видиш, ја не тражим Бог зна шта а, што се поједини искашљавају, баш ми је свеједно, јер што кажу: пас кашље ветар носи.

КАЛЕНИЋ

Одиста, то би се могло учинити. Жена осећа потребу да се уда, а сметају јој неке формалности. Запиши, ујка Васо, прија Соја да се уда без формалности.

СОЈА

Ништа више ја не тражим.

ЖИВКА

А ти теча, Јакове?

ЈАКОВ

Па, рекох ти, Живка, не иде ми штогод почнем. Требао сам док сам био млађи да се школујем — па, није ишло; био сам и чиновник, па — опет није ишло; пробао сам и да тргујем, па и ту све наопако. А увек сам говорио себи: „Чекај, Јакове, мора доћи твој дан!“ Па велим, ето, дошао је! Мислим, знаш, да ми израдиш какву концесију, да посечем на пример какву државну шуму — рачунам, знаш, кад ми све друго није пошло за руком, концесија још може да ми пође за руком.

КАЛЕНИЋ

То може одиста да вам пође за руком, а државу то баш ништа не кошта. Није држава садила шуме, па да јој је жао да се секу. Сасвим то може. Запиши, ујка Васо: једна државна шума да се посече, јер, напослетку, какав би то министарски рођак био, ако не би имао права бар једну шуму да посече.

ЖИВКА

А ти, Саво?

САВА

Ја ћу, Живка, укратко да ти кажем. Молим те лепо и као род рођени, да ми израдиш државну пензију.

ЖИВКА

Па ти ниси никад био чиновник?

САВА

Нисам!

ЖИВКА

И ниси никад био ни у каквој служби?

САВА

Нисам!

ЖИВКА

Па зашто онда да ти израдим пензију?

САВА

(Убеђено) —
Па тако, као грађанину. Толики свет има пензију од државе, па зашто онда не бих имао ја?

ВАСА

Па јест, Саво, ама ти што имају пензију, служили су државу.

САВА

Па ја да сам служио државу не би' дошао од Живке да тражим пензију, него би' је тражио од државе. А зашто је министарка ако, ни толико не може да изради своме?

КАЛЕНИЋ

Ствар је већ мало компликованија. Запиши ти, ујка Васо, теча Сава — пензија, а тетка Живка и ја размислићемо да ли се та ствар може некако удесити. (Живки) — Дозволите ми сад, тетка, да вам и ја кажем свој случај. Мене су пре годину дана истерали из службе. Нестала су нека акта из моје фијоке и услед тога омело се једно извршење. Не видим шта сам ја ту крив, јер, на послетку, акта су акта; изгуби се жив човек те неће акта? А, напослетку, нестајала су и раније акта из моје фијоке па ником ништа, али, сад се наврзао некакав инспектор на мене, те мал' ме није чак и под суд ставио. Али ствар је сад већ била и прошла и, као што видите, ја сам пуну годину

дана стрпљиво чекао да се заборави. Ја не знам, можда се није још заборавило, али, кад је сад већ тетка Живка министарка, може наредити да се заборави. И ја ништа друго не тражим него да се поправи неправда која ми је учињена, то јест, да се ја вратим у службу. Само, морам напоменути да ја не бих могао пристати на обично враћање у службу, без сатисфакције за учињену ми неправду. Морао бих се вратити са унапређењем како бих и ја са своје стране заборавио неправду која ми је учињена. Ето, то је све што ја тражим. Ујка Васо, запиши молим те: Пера Каленић да се врати у службу са сатисфакцијом. (Завирује у Васину књигу) — Јеси записао „са сатисфакцијом"?

ВАСА

Јесам, де!

КАЛЕНИЋ

Е сад, дозволите тетка Живка, да вам у име целе наше фамилије благодарим што сте нам саслушали жеље и да вас замолим да се својски заузмете и да их испуните. Као што видите, наше су жеље скромне, а ви сте у могућности да их испуните, па зашто не би учинили радост својој фамилији, те да вас се сви са благодарношћу сећамо.

ЖИВКА

Добро, добро. Оно што могу, учинићу. Зашто да не учиним?

КАЛЕНИЋ

Е, онда, дозволите да вам кажем збогом, јер смо вас и сувише задржали. (Љуби јој руке и сви се дижу).

ЖИВКА

(Сети се)

Чекај да вам дам моје визит-карте за успомену. (Узме са стола кутију и дели сваком редом) — Ево. ево , . па то, онако, за успомену.

СОЈА

Уденућу у рам од огледала.

ЈАКОВ

Е хвала, баш ти хвала.

КАЛЕНИЋ

Молим вас, мени дајте две?

САВКА

(Пошто су сви примили визит-карте)

Е, збогом, Живка.

ЖИВКА

Па де, де, не буди на крај срца!

ДАЦА

(Љубећи се) —

Па гледај Бога ти, Живка!

ПАНТА

Бог ти а душа ти, сврши ми то!

СОЈА

(Љубећи се)

Учини ми, Живка, севап је!

САВА

Молим ти се, Живка, па немој да заборовиш!

ЈАКОВ

Ти, па Бог! (Све те реченице, као и оне при доласку претрпавају се и упадају једна у другу).

КАЛЕНИЋ

(Љубећи јој руку) —

Сад тек разумем моју покојну мајку, која ми је пре двадесет година, на самртном часу, рекла: „Синко, не остављам те самог у свету; ако ти што у животу затреба, јави се тетка Живки министарки, она ти је род!“

СОЈА

(Цела гомила је већ пошла ка вратима и она за њима) —

Ако ништа не буде од моје молбе, а ја ћу да полажем матуру.

ДАЦА

Положила си је ти чим си проходала!

СОЈА

Пас лаје ветар носи! — (Оне излазе у свађи и чим цела гомила буде напољу, те се врата заклопе, чује се врисак и цика и ларма оних који развађују жене) —.

ЖИВКА

(Васи који је заостао)

Трчи, Васо, потукоше се!

ВАСА

Бештије једне! (Одјури и сам)

XV

ЖИВКА

(Клонула од умора, пада у фотељу)

Ух!

АНКА

(Дојури споља)

Госпођо, оне се две ваше рођаке почупаше.

ЖИВКА

Нека се чупају, шта ме се тиче. Уморила сам се као да сам цео дан копала. Идем да легнем мало, гледајте да ме нико не узнемирава. (Оде)

АНКА

(Одлази на задња врата и отшкрине их, па гледа шта се збива напољу. Свађа се полако стишава и удаљује).

XVI

ЧЕДА, АНКА

ЧЕДА

(После извесне паузе отвори врата и сретне се лице у лице са Анком. Он је још увек свечано обучен како је отишао од куће).

Ах, како пријатан сусрет! Јесте ли ви мене чекали, Анка?

АНКА

Разуме се.

ЧЕДА

Идите одмах у вашу собу, ево мене за вама.

АНКА

Је ли истина?

ЧЕДА

Идите само и чекајте!

АНКА

(Нуди образ.)
Пољубите ме у име капаре!

ЧЕДА

(Пољуби је.) —
Сасвим. Дивна капара!

АНКА

Одох и чекам! (Оде)

XVII

ЧЕДА, РИСТА.

ЧЕДА

(Припали цигару)

РИСТА

(После извесне паузе наилази на врата такође обучен у свечано одело. Носи букет.) — Клањам се, добар дан. Је ли слободно?

ЧЕДА

Молим, изволите!

РИСТА

Част ми је представити се: Риста Тодоровић, кожарски трговац.

ЧЕДА

(Изненађен.) —
Како, молим вас?

РИСТА

Риста Тодоровић, кожарски трговац.

ЧЕДА

И почасни конзул Никарагуе?

РИСТА

Да, тачно!

ЧЕДА

Ама није могуће! Е, то ми је мило, особито ми је мило да се упознамо.

РИСТА

А с ким имам част?

ЧЕДА

Чекај молим те, дозволи ми да ти кажем „ти“, чекај, молим те, да те видим! (Измакне се и посматра га) Е, ко би то рекао? Дакле ти си то, Ристо! Е, то ми је одиста мило!

РИСТА

А с ким имам част?

ЧЕДА

Ја, је ли? Је л' за мене питаш ко сам? Ја сам... како да ти кажем... па ја сам, брате, ујка Васа, Живкин ујак.

РИСТА

Дакле, ви сте ујка Васа? Е, то ми је мило. Ја сам, Бога ми, мислио ви сте старији.

ЧЕДА

Нисам.

РИСТА

Чуо сам за вас и баш ми је мило да се упознамо.

ЧЕДА

(Гледа га и мери са свих страна) —

Дакле ти си то, обешењаче један, а?!... Гледај га, молим те, какав трбушчић има, лола никарагуанска (Тапка га по трбуху) — Ко би то рекао! А ја сам те сасвим другче замишљао.

РИСТА

(Смеје се пријатно).

ЧЕДА

А дошао си, је ли, обешењаче један, знам већ зашто си дошао.

РИСТА

(Снебивајући се)
Па да...

ЧЕДА

А допада ти се наша Дара, а?

РИСТА

Па знате како је.

ЧЕДА

Знам де!

РИСТА

И она ми се допада, а потребно ми је и због мога положаја да стечем везу са вишим круговима.

ЧЕДА

Разуме се! А верујем што те више гледам све више верујем да ћеш се и ти њој допасти. Ја сам се, знаш, тога највише бојао: да л' ћеш се ти њој допасти, а сад када сам те видео... лоло једна, мора да се ти уопште допадаш женама.

РИСТА

(Поласкан) —
Кажу!

ЧЕДА

Ама, шта кажу, видим ја! Допашћеш се ти нашој Дари. А велиш, је ли, она се теби допада?

РИСТА

Допада ми се.

ЧЕДА

И ништа ти не смета што је она туђа жена?

РИСТА

А шта има то да ми смета? Како, на пример, кад купим кућу, не смета ми ништа што је раније била туђа, кад знам да је сад моја.

ЧЕДА

Сасвим. Онај стари газда се исели, а ти се усе-лиш.

РИСТА

Па јесте!

ЧЕДА

Ко би рекао, молим те, да ти умеш тако филозофски да посматраш живот! Е, а кад је већ тако, онда ћемо целу ствар лако да изведемо. Ништа нам више не стоји на путу.

РИСТА

Ништа.

ЧЕДА

Па ипак, мислим се нешто, само како ћемо да се опростимо оног вуцибатине?

РИСТА

Кога?

ЧЕДА

Па њенога мужа, тај нам много смета.

РИСТА

Како, зар вам није казала госпа Живка? Па њему је већ умешен колач, чека се само да се испече.

ЧЕДА

Е?

РИСТА

Јесте. Госпођа Живка је удесила са собарицом да га домами у своју собу, па, кад он буде тамо, да она са госпа Даром и сведоцима упадне.

ЧЕДА

Гле, молим те! Ала је то лепо смишљено. Ха, ха, ха, ала ће се ухватити као миш у мишоловки; таман он да лизне сланину, а оно: хоп! Ха, ха, ха! . . .

РИСТА

(Придружује се и слатко се смеје) —

Ха, ха, ха!

ЧЕДА

Па онда?...

РИСТА

Онда... онда то... Госпођа Дара је рекла, ако се увери да је вара, да ће га одмах напустити.

ЧЕДА

Е, то је дивно одиста! Само бринем се да нам нешто не поквари тако лепо смишљени план.

РИСТА

А шта то?

ЧЕДА

Ниси ти требао још сад да дођеш, док ми не свршимо тај посао са њим.

РИСТА

Па госпа Живка ми је поручила да дођем.

ЧЕДА

Знаш, не бих волео да он наиђе па да те затече овде.

РИСТА

(Мало као узнемирен) —
Па шта?

ЧЕДА

Како, па шта? Он се заклео да ће те убити као пса и купио је оволики револвер, калибра којим се волови убијају.

РИСТА

(Преплашен)
А што, брате, да ме убије?

ЧЕДА

Ех што, заклео се, преда мном се заклео. Али ти не треба да се бојиш, не смеш бити кукавица разумеш ли. Уосталом, ја сам лично видео револвер, показивао ми га је и уверавам те да у њему нема више од шест метака .Не могу те свих шест погодити, буди сигуран да ћете бар четири промашити.

РИСТА

А она два!..

ЧЕДА

Е па, Боже мој, два метка ваљда можеш прогутати за љубав тога да спасеш част Никарагуе.

РИСТА

Ама што ја да гутам меткове због части Никарагуе? Слушајте, ујка Васо, како би било да ја идем па други пут да дођем?

ЧЕДА

Ја мислим да би то добро било... (Погледа на прозор) — Али доцкан је, сасвим је доцкан!

РИСТА

(Преплашен) —
Зашто, брате?

ЧЕДА

Ево га, сад баш уђе у кућу.

РИСТА

(Преплашен) —
Ко?

ЧЕДА

Онај с револвером.

РИСТА

(Усплахиран) —
Па сад? Ујка Васо, говори шта сад?

ЧЕДА

Морам те прикрити док ја њега уклоним.

РИСТА

(Устумара се)
Где да се сакријем?

ЧЕЕА

Не знам... Чекај, сад ми паде напамет. (Звони)

РИСТА

Где?

ЧЕДА

Ћути и не питај, јер немамо времена за разговор.

XVII

АНКА, ПРЕЂАШЊИ

АНКА

Молим!

ЧЕДА

Анчице, учините ми једну велику љубав, па ћу вам се одужити. Ви знате како ћу вам се одужити.

АНКА

Молим!

ЧЕДА

Водите брзо овога господина у вашу собу и закључајте врата. Не питајте зашто, већ журите, опасност је велика.

РИСТА

Врло велика. Водите ме, наградићу вас богато!

АНКА

(Чеди)
А после?

ЧЕДА

После — но, па знате већ.

АНКА

(Ристи)
Хајде брже! (Одведе Ристу).

XVIII

ЧЕДА, РАКА.

ЧЕДА

(Удари у сладак смех, затим оде прозору и довикује, машући руком). —

Рако! Рако!..

РАКА

(Долази споља)

Шта је? О, зето, што си се ти тако обукао?

ЧЕДА

Казаћу ти, али да никоме не кажеш. Ево, даћу ти динар да никоме не кажеш. Идем код Анке у собу. (Даје му динар.) Ником, разумеш ли? Ја знам да би ти мама дала и два динара само да јој то кажеш, али ти буди карактер па немој да јој кажеш, Је л' нећеш?

РАКА

Па нећу, дабоме!

ЧЕДА

Е, добро? (Оде)

XIX

РАКА, ЖИВКА

РАКА

(На левим вратима)

Мама, мама!..

ЖИВКА

(Долази) —
Шта је? . .

РАКА

Зет Чеда ми је дао динар да будем чврст карактер и да ти не кажем где је он сад. Ако ми даш два динара, ја ћу бити још чвршћи карактер па ћу ти казати.

ЖИВКА

Говори, где је?

РАКА

Два динара, па да чујеш.

ЖИВКА

(Даје му) —
Ево ти, стоко божја, говори!

РАКА

(Пошто је примио) —
Ено га у соби код Анке.

ЖИВКА

Је ли истина?

РАКА

Сада је отишао.

ЖИВКА

(Усхићена)
Ју, слатко моје дете! (Љуби га) — Ево ти још два динара.

РАКА

Олрајт!

ЖИВКА

Иди ми брзо зови Дару.

РАКА

(Оде десно) —

XX

ЖИВКА сама.

ЖИВКА

(На телефону.)

Ало... молим 7624!... Је ли то кварт? Дајте ми везу са чланом кварта... А, ви сте на телефону? Овде је госпођа Живка, министарка. Молим вас хитно, али врло хитно, одмах пошаљите мојој кући једнога писара са два жандарма. Да, хитно... па није баш право разбојништво, али је ипак разбојништво... Нека писар понесе и хартије за саслушање, нека поведе и два грађанина као сведоке. Молим вас, то неизоставно да се учини, нек поведе два грађанина. Одмах, разуме се, врло хитно! Да! (Оставља слушалицу.)

XXI

ДАРА, ЖИВКА.

ДАРА

(Долази из десних врата, за њом Рака).

ЖИВКА

Даро, кћери. звала сам те да те припремим. Буди храбра, дете моје, да поднесеш ударац који те очекује.

ДАРА

Шта је сад опет, шта значи тај увод?

ЖИВКА

Ја сам ти рекла да ћеш се и сама уверити колико те она вуцибатина вара. Е, па, ево, кћери моја, дошао је час да се својим рођеним очима увериш. Твој рођени муж налази се овога часа у соби код Анке наше и то у рђавој намери.

ДАРА

То није истина!

ЖИВКА

Кажи, Рако, где је наш зет Чеда?

РАКА

Нек ми да динар, па да јој кажем.

ЖИВКА

Напоље, ало несита! Зар ти је мало?

РАКА

Ништа ја више бесплатно! (Оде)

ДАРА

Хајдемо! (Хоће да пође у Анкину собу).

ЖИВКА

Чекај де, удесила сам ја већ ствар.

ДАРА

Шта си удесила?

ЖИВКА

Видећеш.

XXII

ПИСАР, ГРАЂАНИ, ЖАНДАРМИ, ПРЕЂАШЊИ

ПИСАР

(Долази хитно са два жандарма и два грађанина) —

По вашем захтеву, госпођо министарка, господин члан ме је хитно упутио. Довео сам и два грађанина.

ЖИВКА

Е, врло добро! 'Ајде сад за мном сви! (Она напред, са њом Дара, а за овом сви остали)

(ПАУЗА)

(Задња се врата полако и пажљиво отварају и кроз њих протури ЧЕДА главу. — Он посматра и ослушкује, и кад чује ларму, брзо се повлачи и затвара врата. — Са леве стране где су сви отишли цика женских гласова и ларма. Мало затим ПИСАР уводи РИСТУ, који је без капута, а за њим долази цела гомила, изузимајући Анке).

ЖИВКА

(Клоне од узбуђења у фотељу) —

Никарагуа, црни Никарагуа. шта ћеш ти тамо?

РИСТА

(Узбуђен)

Не знам... тако... судбина ваљда.

ЖИВКА

Зар завукао си се у собаричину собу, свукао капут, закључао врата, па то судбина? А што свуче капут, убио те Бог да те не убије?

РИСТА

Па, наложена пећ.

ДАРА

(Мајци)

Дакле то је тај почасни господин кога си ми наменила? Е, баш ти хвала мајка.

ПИСАР

(Живки)

Треба ли, госпођо, да узмем овога господина на саслушање?

ЖИВКА

Та какво саслушање, саслушао се он на ономе, а не на овоме свету, да Бог да! Ако већ треба ко да га узме на саслушање, ја ћу то. Говори, шта ћеш тамо?

РИСТА

Послао ме ујка Васа.

ЖИВКА

Ујка Васа? Дакле он је све то замесио? Е, Васо, сад си збринуо целу фамилију.

XXIII

ЧЕДА, ПРЕЂАШЊИ

ЧЕДА

(Долази споља носећи Ристин капут и придржава му да га навуче)

Обуците капут, забога, добићете иначе кијавицу.

РИСТА

(Кад спази Чеду, као да му је свануло) —

Ујка Васо, помажите. Ви сте ме натерали да се склоним код собарице.

ЖИВКА

(Забринута)

Па је ли то ујка Васа?

РИСТА

Па он, дабоме!..

ЖИВКА

О извасио се он дабогда! Чедо...! (Писару) Молим запишите то што ћу рећи и ставите после нумеру. (Дигне три прста у вис) — Чедо, заклињем ти се свим на свету да ћеш још вечерас бити потписан за Ивањицу!..

ЧЕДА

Још боље преместите ме у Никарагу-у.

ЗАВЕСА

ЧЕТВРТИ ЧИН

Иста соба. — По столицама, лево, маса новина савијених као за продају; по столицама десно пребачена мушка и женска одела, шешири и све друго. Ту је огроман отворени куфер у који ДАРА пакује све ове ствари доносећи их из суседне собе.

I

АНКА, ДАРА

АНКА

(Долази споља, носећи свежањ новина) —

Ево, госпођо, нисам могла више да купим од двадесет бројева. (Оставља на столицу поврх осталих).

ДАРА

(Пакујући)

Шта се то мене тиче!

АНКА

Хтела сам само да вам кажем, јер госпођа ми је наредила који год продавац прође да купим све

колико год бројева има, али свега је један прошао од кад стојим на капији. Не знам да л' још да чекам на капији?...

ДАРА

Радите онако како вам је госпођа казала, немојте ме ништа питати. (Оде у собу по ствари).

II

РАКА, АНКА

РАКА

(Долази споља, носећи десетак и нешто више бројева)
Ево, ја једва нашао дванаест. (Оставља на столицу) А ти Анка?

АНКА

Ја, Бога ми, двадесет.

РАКА

Па доста!

АНКА

Господин Пера из административног оделења је највреднији, он је купио досада триста.

РАКА

Е, а ујка Васа?

АНКА

Он је свега осамдесет. А је ли, богати Рако, знаш ли ти зашто госпођа купује тако много данашњих новина, и то све овај исти лист?

РАКА

Знам, дабоме!

АНКА

Зашто?

РАКА

Изгрдили су је у новинама, па хоће да их купи све да не би свет читао.

АНКА

Ју, како смеју једну министарку да изгрде?

РАКА

Изгрдили су је за оно.

АНКА

Које оно?

РАКА

Због тебе.

АНКА

Зашто због мене?

РАКА

Хоћеш да ти прочитам?

АНКА

'Аjде, молим те!

РАКА

(Узме један број, развије га и седне у фотељу) —

Додај ми, Бога ти, једну од тих министарских цигарета.

АНКА

Јаој, како смеш да пушиш?

РАКА

(Палећи) —

Не пушим ја иначе, али знаш, новине се читају увек са цигаретом. (Чита) — „У једном делу Кине..." (Прекине и говори) — Пази ти добро да однекуд не наиђе мајка, провели би' се лепо и ја и ти!

АНКА

Пазићу, читај слободно!

РАКА

(Чита)

„У једном делу Кине, одржава се још и данас један чудан обичај, Тамо, ако се коме просиоцу допадне удата жена, он је проси без обзира на то што она има живог мужа. Такав се случај десио ових дана у кући мандарина Си-по-по (Говори) — Знаш, овај мандарин Си-по-по, то је мој отац Сима Поповић.

АНКА

Ју!...

РАКА

(Чита даље) —

„У његову жену, једну одвратну бабу„ ... (Обзирући се, говори) – Та одвратна баба, то је мајка. — Пази да не наиђе, иначе одосмо у мандарине и ја и ти!

АНКА

Ју, ју, ју, ју,!.. (Обзире се).

РАКА

(Чита даље) —

„У његову жену, једну одвратну бабу, заљубио се Ни-ни-ко.“

АНКА

Ко је то?

РАКА

Не знам, неки Кинез... дакле... (Чита) – заљубио се Ни-ни-ко, секретар Министарства спољних послова!..

АНКА

А, сад знам ко је. Читај молим те даље!

РАКА

(Чита.) —

„Та се љубав међу њима изражавала на тај

начин, што је она њему израдила класу, а он њој писао љубавна писма.“

АНКА

Кажем ја, знам ко је.

РАКА

(Наставља читање) —

„Тај Ни-ни-ко, иначе је један напудровани празноглавић, који се заљубљује у сваку мандаринку док је на власти, те му ове ћурке израђују преко својих мужева класе. Он је чак послао и проводаџију у кућу, да проси бабу у исто време кад је један кинески смрдљивац, неки Ка-ра-гуа, долазио да проси њену удату ћерку.“ (Говори) — Знаш ли ко је то Ка-ра-гуа?

АНКА

Ко?

РАКА

Онај што су га нашли у твојој соби?

АНКА

Па зашто Ка-ра-гуа?

РАКА

Откуд ја знам!

АНКА

Сиромах човек, а баш ништа није крив.

РАКА

Е, а што је скинуо капут? Ето, у новинама пише да је скинуо капут.

АНКА

Зар и то пише? Ју, Боже! А, Бога ми, човек је сасвим невино скинуо капут.

РАКА

Бога ми, ја да сам био у твојој соби, па да сам скинуо капут. . . .

АНКА

Е, гле, молим те! Па шта би онда?

РАКА

Ја би онда скинуо и панталоне.

АНКА

Убриши прво нос, срам те било!

РАКА

А знаш ли како тебе зову у новинама?

АНКА

Зар и мене помињу?

РАКА

Па дабоме.

АНКА

А како ме зову?

РАКА

(Тражи и нађе)

Собарица А-ки-ка. (Смеје се слатко) — А-ки-ка!..

АНКА

Има ли још? Читај!

РАКА

(Чита) —

„Али, разуме се, ни те просидбе у Кини не иду увек тако глатко, тако на пример...“

III

ДАРА, ПРЕЂАШЊИ

ДАРА

(Доноси још одела из собе и затиче их) —

Па зар ви ту седите и читате новине? Нека само наиђе мајка, па ћете се лепо провести.

РАКА

Само онако, прегледали смо. Је ли, Даро, знаш ли ти да ми кажеш ко је то Ни-ни-ко?

ДАРА

Не знам ја ништа, а теби препоручујем да се чистиш да те не затекне мајка. А и ви, Анка, могли би гледати други посао, а не да читате новине...

АНКА

Ја сам само донела новине које сам купила.

РАКА

А и ја. Знаш, једва сам купио дванаест бројева. Онај Карагу плаћа по двадесет пара комад па све њему продају. И ове сам добио само тако што сам једном продавцу подвикнуо: „Мораш ми продати, ја сам син мандаринов!“

ДАРА

'Ајде, 'ајде, носи те ђаво!

РАКА

Ама није, хтео сам да кажем министров.

ДАРА

Боље иди па купуј и даље новине, кад ти је мајка тако наредила.

РАКА

Право кажеш! (Анки) — Ајде А-ки-ка! (Оде).

АНКА

Ако жели госпођа да јој помогнем?

ДАРА

Није ми потребна помоћ.

АНКА

Молим. (Оде).

IV

ЧЕДА, ДАРА

ЧЕДА

(Долази с поља.) —
Па ти се то баш озбиљно пакујеш?

ДАРА

А шта да радим?

ЧЕДА

Замисли како све то иде експрес! Синоћ потписали указ о моме премештању у Ивањицу, а већ јутрос сам разрешен од дужности.

ДАРА

А кад мораш на пут?

ЧЕДА

Шта ја знам како је твоја мајка наредила! Можда ће ми се у току данашњег дана наредити да сутра кренем. Све зависи од наређења које је издала твоја мајка.

ДАРА

Најзад, свеједно, нека је и сутра, ја ћу бити готова.

ЧЕДА

Па зар си ти одиста решила да идеш са мном?

ДАРА

Решила сам. Право да ти кажем, не могу више да поднесем ово министровање; ово је постала луда кућа од како је отац министар.

ЧЕДА

Откад ја то говорим.

ДАРА

А не могу да поднесем ни ову срамоту. После овога што је изашло у новинама, веруј, ја не бих смела изаћи из куће, нити бих смела да погледам свету у очи. Волим у Ивањицу, само да се склоним свету испред очију.

ЧЕДА

Још кад би ти знала колика је брука. Цео се Београд тресе од смеја.

ДАРА

Страшно!

ЧЕДА

Новине се купују на јагму.

ДАРА

(Показује)

Мајка их највише купује.

ЧЕДА

Она мисли да умањи број читалаца како би се брука што мање знала, а не зна да је данашњи број у место три штампан у шест хиљада.

ДАРА

Ју, ју, ју!

ЧЕДА

Не рачунајући што један број читају четворица.

ДАРА

А, да ли се баш зна да се све то односи на нашу кућу?

ЧЕДА

Разуме се да се зна. Зна се по именима, али још више по томе што је госпа Живка једина од данашњих министарка која има удату кћер. Одмах је цео свет погодио.

ДАРА

А зар ниси никако могао да сазнаш ко је писао?

ЧЕДА

Сазнао сам.

ДАРА

Ко?

ЧЕДА

Рећи ћу ти, ако ми даш часну реч да нећеш рећи мајци.

ДАРА

Зар је то тајна?

ЧЕДА

Још како велика тајна.

ДАРА

Реци ми, ко је писао?

ЧЕДА

Ја!

ДАРА

(Испусти хаљине које је имала у руци) —
Шта кажеш?

ЧЕДА

То што ти кажем!

ДАРА

Чедо, Чедо, шта си учинио?!

ЧЕДА

Нека види да и ја умем да пломбирам.

ДАРА

Како си смео, како си могао?

ЧЕДА

А како је она могла мене да гурне у Ивањицу.

ДАРА

И како си имао срца, она је моја мајка.

ЧЕДА

А како је она имала срца своју ћерку да премести чак у Ивањицу.

ДАРА

Осрамотио си нас, осрамотио си целу кућу!

ЧЕДА

Ја? Боже сачувај, осрамотила је она.

ДАРА

Боже мој, Боже мој! Ја већ не умем да се снађем, не умем више ни да мислим. (Плаче).

ЧЕДА

Па зар ти не увиђаш, Бога ти, и сама, да је већ крајње време било да се тој жени стане на пут? Зар не видиш, да је направила лудницу од куће. Остави то што тебе удаје крај живога мужа, али и она се распалила, и она има љубавника.

ДАРА

То није истина!

ЧЕДА

Ама читао сам својим очима љубавна писма. Па израдила му је и класу и, изађи молим те у чаршију, па ћеш чути, цео свет јој се смеје.

ДАРА

(Крши руке) —
Боже мој!

ЧЕДА

Ако теби подноси да трпиш ту срамоту, мени

не подноси. Срамота ме је да изађем у свет; сви се гуркају, сви шапућу и подмигују се...

ДАРА

Па зар није било боље казати јој све то и разговарати са њом озбиљно.

ЧЕДА

Разговарати са њом озбиљно? Па зар ниси ти разговарала, па шта ти је одговорила, — приредила ти је ону сцену са Никарагуом.

ДАРА

Ту си сцену ти приредио.

ЧЕДА

Па, да, ја — али да спасем и тебе и себе. Да нисам то учинио, по плану твоје мајке ја бих био без капута у Анкиној соби, а ти би била у соби са Никарагуом. Дакле, шта је било боље?

ДАРА

Па....

ЧЕДА

Молим, реци само, шта је било боље?

ДАРА

Добро, нека је и тако, али, зашто је морало све то да се објави у новинама?

ЧЕДА

Зато да се тргне, да се опамети за времена.

ДАРА

А мислиш ти да ће то што помоћи да све буде друкче?

ЧЕДА

Ја се надам, јер како је ова брука од јутрос букнула по Београду, није немогуће да чак и очев положај буде доведен у питање.

ДАРА

Његов положај?

ЧЕДА

О, да! О томе се много говори напољу. Има их који мисле да је после овога он просто онемогућен. . . .

ДАРА

Сиромах отац!

ЧЕДА

И мени га је жао, али за све има да благодари својој жени.

ЧЕДА

Па како, зар ти одиста мислиш да би отац. . .?

ЧЕДА

Не мислим, али је врло могуће. Компромитован је, а то може повући непријатне консеквенце.

ДАРА

То би било ужасно!

ЧЕДА

Ако хоћеш, искрено да ти кажем, ја мислим напротив, то би било добро, јер што даље, она би у све веће глупости падала. Зар не видиш, Бога ти, шта је све та жена починила; зар не видиш да је оца, онога честитога човека, начинила смешним и онемогућила га за политику и за јаван живот! Зар не видиш ти то све?

ДАРА

Видим.

ЧЕДА

Е, па!

ДАРА

По мени, уверавам те, милије би ми било да отац није ни постао министар.

ЧЕДА

Море није зло у томе што је отац постао министар, већ је зло у томе што је мајка постала министарка. Зато, слушај ти мене и држи се ти само мене. Видећеш, на крају крајева, да је боље што сам овако урадио и казаћеш ми хвала. Буди само ти увек уз мене, онда сам храбрији.

V

ЖИВКА, ЧЕДА, ДАРА

ЖИВКА

(Долази споља, бесна) —

Даро, имам с тобом озбиљан разговор. Молим стране персоне да се удаље из собе.

ЧЕДА

Молим! (Одлази лево).

ДАРА

(Одлази за њим).

ЖИВКА

(Гледа запрепашћено за њом, па онда бесно баца сунцобран и шешир са себе).

VI

ЖИВКА, ПЕРА

ПЕРА

(Доноси велики штос новина)

Добар дан, госпођо Министарка. Ево ја сам купио још шесет бројева — до сад триста шесет.

ЖИВКА

Хвала вам, ви сте највише купили, али — кажу ипак се много продаје. Је л' те, чита ли свет; јесте ли приметили, чита ли свет?

ПЕРА

Па... како да вам кажем, госпођо... чита. Сад сам баш прошао крај хотел „Париза", па скупили се око стола, а један гласно чита.

ЖИВКА

Па дабоме, кад у овој земљи нема закона. Била сам код управника вароши да забрани лист, па каже: не може по закону о штампи. Ама како то, молим вас, зар може бити закона по коме полиција нема власти?

ПЕРА

То је ваљда зато што овде не пише о вама него као да се све то дешава у Кини.

ЖИВКА

Искинио се он дабогда никакав!

ПЕРА

Па с тога ваљда полиција и налази да нема увреде части.

ЖИВКА

Ама како да нема увреде части. Зар каже за мене да сам одвратна баба, па нема увреде части?

ПЕРА

Па јесте, с те стране има.

ЖИВКА

Е, па с које стране онда нема?

ПЕРА

Па мислим иначе се не односи на вас, јер се дешава у Кини.

ЖИВКА

(Шчепа један број).

А ево, прочитајте ово на крају, ево ово...

ПЕРА

(Чита гласно.) —

„Најзад није никакво чудо што се овакве ствари дешавају у Кини, али је право чудо што се то исто дешава и код нас и то у највишим круговима нашега друштва, у дому једнога нашега мандарина". (Говори) — Е, ово, јест, ово му не ваља.

ЖИВКА

Не ваља, дабоме да не ваља.

ПЕРА

Кад би се бар могло дознати ко је писао?

ЖИВКА

Па ето ви кобајаги рекосте...

ПЕРА

Рекао сам, Госпођо, и верујте, распитивао сам на све стране, али — не може, па не може да се дозна

VII

ВАСА, ПРЕЂАШЊИ

ВАСА

(Доноси пакет новина и ставља на столицу).

Ево, још ово сам купио, али — нема више. Разграбио се цео данашњи број.

ЖИВКА

Па, разграбио се, дабогме, кад ви нисте били вредни.

ВАСА

Ех, нисмо били вредни! Ето, са овим што сам донео, купио сам сто и седамдесет бројева.

ПЕРА

А ја триста и шесет.

ВАСА

Ето!

ЖИВКА

А јеси ли био вредан да распиташ ко је писао?

ВАСА

Бога ми, Живка, распитивао сам, на све стране распитивао, и не можеш дознати, па то ти је!

ПЕРА

И ја сам распитао, па не може.

ВАСА

Пало ми је на памет, ако може некако, што каже онај наш нови рођак, да се дозна преко женске линије.

ЖИВКА

Како мислиш?

ВАСА

Па ако је уредник жењен, он је својој жени извесно казао ко је писао и онда треба распитати која је госпођа њена најбоља пријатељица, јер она је извесно њој казала, па онда, да распитамо која је пријатељица те пријатељице...

ЖИВКА

Уха!

ПЕРА

Па ипак, госпођо, тако ћемо још најпре сазнати...

ЖИВКА

Е па, 'ајдете, господине, Перо. Ухватите ту женску линију, па сазнајте. Али само што пре, што је могуће пре, јер горим од нестрпљења; угушићу се од нестрпљења док не сазнам. А кад сазнам, леле мајци, тај ће ме запамтити. 'Ајде, 'ајде, пожурите, господине Перо!

ПЕРА

Молим! — (Оде).

VIII

ЖИВКА, ВАСА

ЖИВКА

Бога ти, Васо, реци ти мени: познајеш ли ти колико толико законе?

ВАСА

Па, како да ти кажем, Живка, нити ја познајем законе нити закони мене.

ЖИВКА

Па како то, кад си био толике године полицијски чиновник?

ВАСА

Био сам, није да нисам био, али, право да ти кажем, док сам био полицијски чиновник, нисам осећао потребу никад да се упознам са законима. Али, ако те треба што посаветовати, ја и онако знам, умем да одмерим шта је право а шта није.

ЖИВКА

На питам те ја шта је право а шта није, него те питам какви су то закони у овој земљи, кад полиција не може да забрани новине које вређају једну министарку?

ВАСА

Ти си била код управника вароши?

ЖИВКА

Сад сам дошла отуд!

ВАСА

Па шта ти каже?

ЖИВКА

Не могу, вели, по закону; то није, вели, права увреда, то је само алузија. Ама каква алузија, по богу брате, зар назвао ме одвратном бабом, па то алузија.

ВАСА

Па то није, ал' биће оно алузија што је Симу назвао мандарином. Ја мислим, то ће бити алузија.

ЖИВКА

А ако ја томе који је писао разбијем нос, хоће ли и то бити алузија?

ВАСА

Остави се, Бога ти, Живка, тога. Ја не знам, каква је то манија у твојој породици, сви хоћете да разбијате носове. Него стишај се ти мало, па да разговарамо о томе: шта да се ради?

ЖИВКА

Ама, какво те стишавање снашло, црни Васо! Зар изгрдили ме и нагрдили и нафарбали свима бојама у новинама, а ти мени да се стишам. Море земљу ћу да прогризем, па ћу да га нађем, а већ кад га нађем, запиштаће мајци и проклињаће час када је научио да пише. Задавићу га, разумеш ли, ево овим ћу га рукама задавити.

ВАСА

Де, де, де! Опет си пала у ватру?

ЖИВКА

Па како да не паднем у ватру, него у шта хоћеш да паднем?

ВАСА

Оно јест... знам како ти је!

ЖИВКА

А знаш ли ти, Васо, шта ја мислим, која ме је змија ујела?

ВАСА

Не знам.

ЖИВКА

Нико други него госпа Ната. Руку би у ватру мет'ла, ако то није њено масло.

ВАСА

А што мислиш да је она?

ЖИВКА

Па преотела сам јој онога.

ВАСА

Кога си јој преотела?

ЖИВКА

(Тргне се).

Онако де... само форме ради.

ВАСА

Не разумем те, шта си преотела форме ради?

ЖИВКА

Па, брате, преотела сам јој министарску фотељу, и онда, дабоме, и све оно што иде уз то.

ВАСА

Фијакер?

ЖИВКА

Ама није фијакер само него и друге ствари. Не разумеш ти то!

ВАСА

Па то „форме ради“ не разумем.

ЖИВКА

Па не разумеш, дабоме, кад ниси отмен; да си отмен, ти би разумео, овако дабоме...

IX

АНКА, ПРЕЂАШЊИ

АНКА

(Доноси писмо) —
За госпођу.

ЖИВКА

Ко је донео?

АНКА

Један шегрт.

ЖИВКА

Добро.

АНКА

(Одлази).

X

ЖИВКА, ВАСА

ЖИВКА

(Отвара писмо и прегледа) —
Ко је ово, Бога ти? Ишарао потпис као ускршње јаје, не могу да му прочитам.

ВАСА

(Узме писмо) —
Риста!

ЖИВКА

Који, Риста?..

ВАСА

Па тај, де, Никарагуа.

ЖИВКА

Само ми он још треба на ову муку. Шта хоће, Бога ти?

ВАСА

(Чита) —

„Поштована госпођо Министарка. После оне непријатности, која ми се десила у вашој кући...

ЖИВКА

А он што се завлачи код собарице!

ВАСА

(Наставља).

„Ја ускраћујем себи задовољсто да вам лично дођем, у толико пре што после изнете бруке у данашњим новинама, престаје сама собом и свака могућност да постанем члан ваше поштоване породице.“

ЖИВКА

Ко му па и тражи да постане члан породице! Нек иде бестрага! Ено му његове Никарагуе, па нека се тамо жени!

ВАСА

(Чита даље)

„Како је данашњим написом у новинама изложен подсмеху мој трговачки углед, па можда доведен у питање и сам мој високи положај почасног конзула, то поймите што нисам жалио ни труда ни средстава да сазнам име писца, како бих могао прибавити себи сатисфакцију. И успео сам најзад да га сазнам...

ЖИВКА

(Нестрпљиво)

Ко је, тако ти Бога?

ВАСА

Чекај, молим те.

ЖИВКА

Читај, читај брзо!

ВАСА

(Наставља)

„И сматрам за дужност да вам га саопштим...“

ЖИВКА

(Кипти од нестрпљења)

Ама не заобилази, Васо, него читај име!

ВАСА

О мај... каква си!..

ЖИВКА

Прескочи све друго. Читај име!

ВАСА

Ево, де! (Чита) Писац је тога чланка у новинама ујка Васа...

ЖИВКА

(Плане и насрне на Васу)

Васо, лопужо матора! Васо, пијандуро!.. Васо...

(Налети и у бесу чупа с њега све што стигне).

ВАСА

Ама чекај, брате, чекај, де!.. О мајку му, где ћу да погинем ни крив ни дужан.

ЖИВКА

Пишеш чланке, је ли, псето погано; алузија, је ли... (Дочепа столицу) Склањај ми се с очију, јер ћеш сад погинути, свињо пијана!..

ВАСА

Ама, Живка, по Богу, стишај се и чекај да ти прочитам до краја!

ЖИВКА

Прочитао си ти мени оно што ми је требало прочитати.

ВАСА

Ама смири се, тако ти Бога... Откуд ја да пишем, ни на памет ми није пало. Зар ја због неписмености отпуштен из државне службе, па да пишем чланак и то још алузије...

ЖИВКА

Јеси, јеси, Васо, познајем ја тебе добро, матора лопужо!

ВАСА

Пусти ме, молим те, да ти прочитам до краја.

ЖИВКА

Читај, 'ајде читај!

ВАСА

Хоћу, само молим те остави ту столицу! Не умем да читам кад држиш столицу!

ЖИВКА

Читај!

ВАСА

(Чита)

„Писац је тога чланка ујка Васа, односно онај господин који се мени преставио као ујка Васа, а то је ваш рођени зет. . .“

ЖИВКА

(Испусти столицу)

Шта кажеш?

ВАСА

(Понавља)

„А то је ваш рођени зет!“

ЖИВКА

(Згранута)

Ама шта кажеш, тако ти Бога?

ВАСА

(Опет чита)

„А то је ваш рођени зет!“

ЖИВКА

Ју, ју, ју, ју, сад ће ме стрефити. Зет, зет, изетио се он да Бог да никакав! Јаој, проклет био

мајци и овога и онога света. Кућу ми оцрни, образ ми одузе, одузела му се да Бог да рука, којом је написао оно.

ВАСА

Смири се, Бога ти!

ЖИВКА

Како да се смирим кад ми је искидао све живце: исекао ми живот као фаширано месо. Како да се смирим, смирио се он да Бог да никакав! *Плане)* — Васо, дај ми пушку; чујеш ли, пушку ми дај да убијем скота. Пушку ми дај... или немој...

ВАСА

Па дабоме да нећу!

ЖИВКА

Иди, иди ми купи мишомор. Чујеш ли шта ти кажем, иди ми купи мишомор!..

ВАСА

Што ће ти, по богу Живка, мишомор?

ЖИВКА

Хоћу да га отрујем, хоћу као пацова да га отрујем!

ВАСА

Остави се, Бога ти!.. Не бива то! Немој тако да говориш. Него лепо и паметно да смислимо. Ја мислим, Живка, да ти њега просто оптужиш.

ЖИВКА

Кога?

ВАСА

Зета!

ЖИВКА

Па други да му суди, је ли? А то не, хоћу ја да му судим; ја, разумеш ли? Што га снађе, од моје руке да га снађе!

ВАСА

Па добро, али како, шта мислиш да урадиш?

ЖИВКА

Протераћу га, тражићу још овога часа да се протера!

ВАСА

Је л' у Ивањицу?

ЖИВКА

Ама какву Ивањицу? Преко границе, разумеш ли, преко границе, као што се скитнице и коцкари протерују. Ето, то ћу ја њему, и то одмах, ни једног сата му нећу дати да се скраси, протераћу га мајци... одмах, дабоме одмах... (Узме слушалицу) — молим 407... да, 407..!

ВАСА

Шта ћеш?

ЖИВКА

Тражим Симу!.. Јеси ти, Симо? Овде Живка. Слушај, Симо, што ћу ти рећи: ако си власт и ако си министар, а ти одмах учини како ти кажем, а ако си мандарин... (Застане и слуша мењајући боју у лицу) — Васо, оди ти овамо на телефон, Сима нешто псује и грди, не разумем га... ништа га не разумем. Да ли то зврји телефон, или мени нешто зврји у ушима... Ништа га не разумем. Оди Бога ти! (Даје му слушалицу).

ВАСА

(Узме) —

Ја сам овде, зете, Васа... Јест!.. Живки нешто зврји... реци мени... (Слуша).

ЖИВКА

Шта каже?..

ВАСА

(Мане руком да ћути) —

ЖИВКА

Ама шта каже, Бога ти?

ВАСА

(Остави слушалицу и врти главом) —
Љути се, много се љути.

ЖИВКА

Па што му ниси казао да се и ја љутим?

ВАСА

И рекао ти је да га оставиш на миру и да се оканеш твојих будалаштина.

ЖИВКА

Шта каже?

ВАСА

И каже ти да си га ужасно осрамотила оним што је изашло у новинама.

ЖИВКА

Па нисам ја то писала.

ВАСА

И каже, биће кроз који час министарка седница. Министар унутрашњих дела му је саопштио да ће сэ на седници говорити о томе.

ЖИВКА

О чему?

ВАСА

Па о томе што је изашло у новинама.

ЖИВКА

Море, шта ме се тиче што ће они да разговарају, него што ти њему ниси казао...

ВАСА

(Пресече је.)

Чекај молим те. Још нешто ми је казао. Вели: боји се да и његов положај није доведен у питање,

јер је овај данашњи напис изазвао негодовање и на највишем месту и све су колеге, министри, врло нерасположени.

ЖИВКА

Шта каже?.. Какав положај у питању? Само нека проба. Иди, Васо, на телефон па му реци: ако да оставку да ми слободно не долази кући. Ако су његове колеге нерасположене, нека они дају оставке. Сви нека дају оставке, али он да се није усудио!.. Тако му реци!..

X

АНКА, ПРЕЂАШЊИ

АНКА

(Долази с поља)
Госпођа Ната Стефановић жели...

ЖИВКА

Ко море?..

АНКА

Госпођа Ната Стефановић, министарка.

ЖИВКА

(Поправља је)
Бивша министарка.

АНКА

Да!..

ЖИВКА

Откуд она! Ала је потрефила кад ће да ми дође! Прочитала је, кучка, оно у новинама па сад дошла да омирише. Не могу, не могу да је примим, нек иде бестрага!..

ВАСА

Па ипак мораш, Живка, ред је!

ЖИВКА

Па видим и сама да морам, али, знаш, све ми се преврће у стомаку од муке. Сад ми дошла, бестрага јој глава... Нек уђе!

АНКА

(Оде).

ЖИВКА

(Гледа по соби) —

Ју, ју, ју, и где ћу да је примим у овом вашару? Скрхала врат да Бог да и кад јој је пало на памет да дође.

XII

НАТА, ЖИВКА, ВАСА

НАТА

(Долази)

Добар дан, добар дан желим, госпа Живка.

ЖИВКА

Ју, слатка моја госпа Нато, баш вам хвала што наиђосте мало. Откад вас нисам видела па баш кажем: што ли ми се то госпођа Ната одбила?

НАТА

Није Бога ми, него, верујте, не могу да данем душом од разних седница. Знате, док сам била министарка, сва женска друштва изабрала су ме у своје управне одборе, па сад ето теглим.... Попеше ми се Бога ми на врх главе разне седнице, предлози, резолуције; већ сам и од куће дигла руке. (Гледа куфер) — Гле, гле, гле.... како је то паковање?

ЖИВКА

А, ово... Знате, моја ћерка се спрема за бању.

НАТА

Зар још сад, па још није сезона?

ЖИВКА

Шта ћу, кад је стегао реуматизам, па не може да чека сезону.

НАТА

А у коју ће бању?...

ЖИВКА

У коју...?... Па у Абацију.

НАТА

Тако! А путоваће, разуме се, у салон-вагону? Ја сам увек путовала у сепаратном салон-вагону, то је тако пријатно.

ЖИВКА

Па да, да!

НАТА

Него чуди ме, што ће у Абацију, то није бања за реуматизам?

ЖИВКА

Па она ће, знате, само да се прође до Абације, а после ће у Ивањицу.

НАТА

У Ивањицу?

ЖИВКА

Јесте! Знате код саме Ивањице пронађен је један нов извор лековите воде против реуматизма.

НАТА

Тако! То нисам знала. (Спази новине по столицама) — Ју, шта је новина, читава редакција.

ЖИВКА

А јест, претплатили смо се за целу годину па нам донели све бројеве од почетка године. Је ли, Васо?

ВАСА

Јесте, од почетка ове године и за целу прошлу годину.

НАТА

Ја не читам новине, не волим, верујте не читам новине, сем кад има штогод врло интересантно.

ЖИВКА

Па да, да! (Погледа значајно Васу) — Васо, телефонирај оно што сам ти казала. Реци му слободно да ми се не врати кући! (Оду).

XIII

ВАСА, ЧЕДА

ВАСА

(Најпре узме из кутије са стола цигарете па напуни своју табакеру, а затим оде десним вратима) —

Даро, Даро!.. Је л' ту Чеда? Молим те реци му нек дође овамо. Хтео бих да проговорим реч две са њим.

ЧЕДА

(Долази) —

Шта је, ујка Васо?

ВАСА

Хтео сам, Чедо, да ти кажем... Чекај, шта сам оно хтео да ти кажем? Ах, да! Замисли, сазнали смо ко је писао оно у новинама.

ЧЕДА

Е?

ВАСА

И шта мислиш ко је?

ЧЕДА

Ко би то могао знати?

ВАСА

Ти!

ЧЕДА

Та није могуће?

РИСТА

Јесте, ти!

ЧЕДА

Ко би то рекао?

ВАСА

И знаш како смо сазнали?

ЧЕДА

Баш сам радознао?

ВАСА

Сазнао Нинкарагуа и јавио нама.

ЧЕДА

Ама зар се тај Никарагуа још меша у наше породичне ствари?

ВАСА

Не меша се, него написао и тражи сатисфакцију.

ЧЕДА

Па нека му да Анка сатифакцију.

ВАСА

Е, тај си му колач лепо испек'о, то ти се мора признати. Али овај други колач, што си га испекао Живки преко новина, то ти не ваља.

ЧЕДА

Прегорео је мало.

ВАСА

Прегорео је много а не мало! И онда, брате, не ваља ти што се служиш фалсификатима.

ЧЕДА

Каквим фалсификатима?

ВАСА

Па то, на пример, прво си мене фалсификовао.

ЧЕДА

Не знам.

ВАСА

Знаш, како да не знаш. Преставио си се човеку као да си ти ујка Васа, а то је брате фалсификат и ја због тога мал' не погибох мало час. Па онда,

'ајде мене, нека ти је просто, али си фалсификовао и Живку.

ЧЕДА

Да се нисам коме преставио као министарка?

ВАСА

Ниси, али си написао да је одвратна баба, а то је опет фалсификат.

ЧЕДА

Гле, молим те, е, то нисам знао.

ВАСА

А знаш ли ти, пријатељу, да си тиме учинио највећи грех који живи човек може учинити. Убијеш човека — наћи ћеш у закону ма какву олакшавну околност; опљачкаш цркву, наћи ћеш опет у закону какву олакшавну околност; упалиш суседу кућу — и зато ћеш наћи у закону какву олакшавну околност; али — рећи јавно за једно добродржећу таштy да је одвратна баба, е нема тога закона на кугли замаљској, у коме би се за тај злочин могла наћи олакшавна околност.

ЧЕДА

То, видите, нисам знао.

ВАСА

Ниси дабоме, а ниси знао ни то да ће цела та ствар врло рђаво по тебе да се сврши. Него дедер да ја и ти онако озбиљно проговоримо.

ЧЕДА

Знам, знам већ, хоћете да ме саветујете да напустим жену.

ВАСА

Ама каква жена, молим те, овде су сад у питању много крупније ствари но што је жена. Остави ти оно што сам ти ја говорио пре, оно сам ти говорио по министарској памети и онда, разуме се, морао сам говорити којешта, али ово што хоћу сада да разговарам с тобом, то је по мојој сопственој памети.

ЧЕДА

Да чујемо, дакле?

ВАСА

Цела та ствар у новинама, као што и сам видиш, отишла је далеко, врло далеко. Сам Сима је дошао у врло незгодан положај. И, мало пре нам је телефонирао — ствар ће се изнети чак и на министарској седници и то још сад до подне.

ЧЕДА

То је добро!

ВАСА

Па ја, знаш, нешто мислим — ово је потпуно по мојој памети — како би било да ствар некако загладимо?

ЧЕДА

Па загладите је!

ВАСА

Ама шта имам ја ту да гладим! Не могу ја ту ништа, него кад би ти. Кад би ти, например, написао онако отворено: оно што сам пљунуо, пристајем да полижем.

ЧЕДА

Ко да полиже?

ВАСА

Па ти, брате!

ЧЕДА

А, извините!

ВАСА

Ама де, то се само тако каже. Него ево овако да напишеш: све оно што сам писао у новинама није истина.

ЧЕДА

Па знам. Али кад је истина.

ВАСА

Знам ја да је истина, али... брате мој, истина се никад не говори јавно и истина се никад не штампа у новинама. Истина је згодна за оговарање, онако у четири ока, у породици, а куд си ти па видео и чуо да се истина јавно каже?

ЧЕДА

Је ли то све из ваше памети?

ВАСА

Па из моје, дабоме! И видиш, нешто се мислим: када би ти тако написао па ја то однео Сими пре седнице. Па они њему у министарској седници: „Шта је ово, господине Симо, у новинама?“ а он њима: „Ништа, изволите прочитати ово!“ па исповрти твоје писмо.

ЧЕДА

(Кобајаги усхићен)

Ала би то дивно било!

ВАСА

И ја мислим да би дивно било. Јер, видиш, овако, без тога, могу они њему рећи: „Брате, Симо, ти си цео кабинет обрукао, па да спасеш углед кабинета, дај ти, брате Симо, оставку!“

ЧЕДА

(Још усхићенији)

Ала би то дивно било!

ВАСА

Које?

ЧЕДА

Па то?

ВАСА

Да Сима да оставку?

ЧЕДА

Јесте.

ВАСА

(Разочарано)

Бре, бре, бре! Па што ја ово говорим и зашто тупим зубе. Па ја, бре, мислим говорим с паметним човеком,

ЧЕДА

Па тако и ја мислим говорећи с вама, али, видите, преварили смо се обојица.

ВАСА

Још како смо се преварили!

XIV

ПЕРА, КАЛЕНИЋ, ПРЕЂАШЊИ

ПЕРА КАЛЕНИЋ

(Долази споља) —

Добар дан желим, добар дан!

ВАСА

Добар дан!

КАЛЕНИЋ

(Чеди) —

Част ми је претставити се: Пера Каленић, (Васи) — Је ли код куће тетка Живка?

ЧЕДА

А господин је..?

ВАСА

Наш рођак.

КАЛЕНИЋ

Најближи рођак по женској линији.

ЧЕДА

Тако, то ми је мило. Ја сам зет тетка Живкин.

КАЛЕНИЋ

(Рукује се) —

Ви? Боже мој, ето, а нисмо се ни познавали. Слушајте, можда је и боље што тетка Живка није моментално овде, да нас троје, као мушки чланови породице, одржимо један ужи породични савет.

ЧЕДА

Молим, изволите само објавити дневни ред.

КАЛЕНИЋ

На дневном је реду, као што знате, овај напад у новинама који је данас изашао противу тетка Живке (Чеди) — Ви сте извесно читали.

ВАСА

Јест, прочитао је он то.

КАЛЕНИЋ

Ја сам дакле саставио један одговор, јер, дозволите, наша је дужност, као чланова породице, да одбранимо тетка Живку од тако гадних клевета.

ЧЕДА

Разуме се!

КАЛЕНИЋ

Хоћете ли да чујете мој одговор? (Вади хартију из џепа) Мој одговор је упућен на адресу онога магарца који је написао то у новинама. (Чеди) — Шта мислите, да ли да га назовем коњем или магарцем, шта ми саветујете? . . .

ЧЕДА

Сасвим свеједно, не видим да има какве разлике. Само, јесте ли ви мислили о томе да ће тај кога будете назвали коњем или магарцем, вама разбити нос.

ВАСА

(За себе)
Опет нос!

КАЛЕНИЋ

Мислио сам и на то, али ја се нећу на ово потписати.

ЧЕДА

А тако? Е, то је друга ствар.

КАЛЕНИЋ

Ја сам, дакле, да вам не бих читао, све у свом напису врло, вешто извео ствар. Рекао сам да је дотични господин представник једне стране др-

жаве: Никарагуе, и да је као такав дошао у посету ради извесних званичних преговора, рецимо ради преговора за закључење трговинског уговора.

ЧЕДА

Са госпа Живком?

КАЛЕНИЋ

Не, него с нашом државом. Затим сам рекао да дотична госпођа министарка, којој је он дошао, моментално још нема чекаоницу у кући, а, како је тога тренутка била заузета, упутила је дотичног господина у собаричину собу да тамо причека, као у чекаоници.

ЧЕДА

А што је скинуо капут?

КАЛЕНИЋ

А то, што је скинуо капут, рекао сам да је стога што је дотична собица врло ниска и тесна.

ЧЕДА

То сте се, видите, врло добро сетили. Мени никад не би тако нешто пало на памет. То вам је необично духовито.

КАЛЕНИЋ

Је л' те?

ЧЕДА

Баш ми је мило што имам тако духовитог рођака. Но, ујка Васо, сад немамо шта више да бринемо. Ствар је сасвим у реду. Ако ово што је господин написао изађе у новинама, ствар ће бити потпуно уређена.

ВАСА

Само да не буде доцкан?

КАЛЕНИЋ

Зашто доцкан?

ЧЕДА

Па знате, није немогуће да ће г. Сима још данас дати оставку.

КАЛЕНИЋ

(Непријатно изненађен.) —
Теча Сима?

ЧЕДА

Да, теча Сима.

КАЛЕНИЋ

То није могуће!

ЧЕДА

И то због онога у новинама?

ВАСА

Да, на жалост, због онога у новинама.

КАЛЕНИЋ

Али зашто молим вас? То не би било ни мало лепо. И, најзад, не видим да је он ту крив.

ЧЕДА

Па није, ал' видите, обично се кола крхају на онога који није крив.

КАЛЕНИЋ

Јесте ли ви баш сигурни да ће он дати оставку?

ЧЕДА

Сигуран нисам, али тако се мисли, тако се говори.

КАЛЕНИЋ

Онда шта мислите? Зар не би било боље да ја причекам са овим одговором. . . да видимо најпре ситуацију, јер ја бар тако мислим — ако да оставку и не буде више министар, онда престаје свака потреба да се брани, зар не?

ЧЕДА

Разуме се. Исто тако и ја мислим. И не само то, него ако да оставку и не буде министар, онда нема смисла бити у средству с њим.

КАЛЕНИЋ

Па јест!

ЧЕДА

Ја, на пример, то ћу вам искрено рећи, ако он не буде више министар, мислим сасвим да се одречем сродства са госпа Живком.

КАЛЕНИЋ

А мислите ви одиста да ће дати оставку?

ЧЕДА

Право да вам кажем, ја мислим да је до сада већ и дао.

КАЛЕНИЋ

Право да вам кажем баш ја и нисам тако блиски род.

ВАСА

Гле сад! Па је л' рече јуче да си најближи род?

КАЛЕНИЋ

Па јесте, не кажем да нисам, али више по женској линији, а знате, сродство по женској линији није никад довољно поуздано.

ВАСА

Па је ли рече, пре ћеш да погинеш но што ћеш допуститу да ти се оспори сродство?

КАЛЕНИЋ

Да, ја сам се онако фигуративно изразио.

ЧЕДА

Разуме се, то је само фигуративно. Ви то, ујка Васо, не можете да разумете.

ВАСА

Не могу.

ЧЕДА

Некад, у старо време, род је род; данас су се измениле прилике, па род може да буде и фигуративни род.

КАЛЕНИЋ

Ви врло правилно схватате ствари.

ВАСА

Ја их, боме, не схватам, па то ти је!

ЧЕДА

Па зато и не вреди више о томе говорити. Дакле, драги и фигуративни рођаче, најбоље је метните ви тај рукопис у џеп и отидите у чаршију, или зађите по кафанама па се распитајте о ситуацији. Ако теча Сима не буде дао оставку, ви дођите и прочитајте то тетка Живки, ако буде дао оставку онда не вреди цела ствар труда.

КАЛЕНИЋ

Сасвим, сасвим, као да ми из уста вадите реч. Дакле, чим чујем каква је ситуација, ја ћу доћи...

ЧЕДА

Ако је потребно.

КАЛЕНИЋ

Па да, ако је потребно. Збогом, господине; Збогом, господине Васо. (Оде).

XV

ЧЕДА, ВАСА

ЧЕДА

(Васи) —
Ко вам је ово, по Богу?

ВАСА

А ђаво ће га знати; сам је измислио да нам је род, а види га сад!

ЧЕДА

Па ви, ујка Васо, мени пребацујете да сам вас фалсификовао, а ето ви фалсификујете рођаке.

ВАСА

Ама нисам то ја, сам се он фалсификовао. И види га, молим те, чим чу за оставку, а он опра руке.

ЧЕДА

Тако је то, мој ујка Васо. Пацови се разбегавају чим лађа почне да тоне. Није овај ни први ни последњи.

ВАСА

Море нек иде до ђавола! Него, дедер, кажи ти мени оно што сам те питао: може ли она ствар некако да се изгласи?

ЧЕДА

Ама оставите се, ујка Васо, глађења; зар не видите да је цела ситуација тако рапава да се не може ни изрендисати а камоли изгладити.

ВАСА

'Ајдемо ми твојој Дари. Хоћу с њом да проговорим. Ипак, ћерка је, њу ће пре да заболи срце него тебе.

ЧЕДА

Молим, изволите, немам ништа против. Покушајте, можда ће њу заболети срце. Извол'те овамо!

Оду заједно у десну собу.

XVI

НАТА, ЖИВКА

НАТА

(Излази из собе, Живка за њом)

Кажем вам, госпа Живка, немојте ви то узимати к срцу. Тако вам је то: док сам била министарка цео свет око мене; те сви ми пријатељи, те сви ме поштују; те пуна ми кућа посета. А о журу нема довољно столица у кући и нема довољно шоља за чај а имам два туцета. Па онда, женска друштва бирају вас за управну чланицу; певачка друштва бирају вас за патронесу, и тако све редом. А кад престанете бити министарка, праве се сви

енглези. Тек видиш, на жур ни родбина не долази; три шоље за чај довољно. Па једни вас избегавају, а други се праве чак да вас не познају. Прошла сам ја то па знам, а ви, здравље Боже, видећете. Само, знате, не треба то примати срцу.

ЖИВКА

Ако хоћете право да вам кажем, мени и није баш толико стало до тога да будем министарка.

НАТА

Е, па немојте, госпа Живка, будимо искрени. Пријатно је то: имаш фијакер, имаш цигарете на репрезентацију, идеш бесплатно у ложу, имаш салон-вагон за путовање, па момак из министарства; па чим потражиш телефон и кажеш ко си, а телефонискиње покрхају се која ће ти пре дати везу; па клањају ти се чиновници, па чиновничке жене ти једнако праве визите. Па онда, ако си на ручку, почасно место; ако је каква светковина добијеш пукет, ако је парада добијеш место на трибини. Не може се рећи да све то није пријатно.

ЖИВКА

Па јесте, кад се с те стране узме.

XVII

АНКА, ПРЕЂАШЊИ

АНКА

(Доноси писмо) —
За госпођу! (Одлази)

ЖИВКА

(Помирише писмо)

НАТА

Молим вас, дозволите ми да то писмо помиришем?

ЖИВКА

Ју, госпа Нато, шта вам пада напамет; откуд па сад туђе писмо да миришете?

НАТА

Дозволите ми, молим вас.

ЖИВКА

(Подметне јој)

Ево баш, помиришите, кад вам је толико до тога стало.

НАТА

Исти мирис и иста боја, розе... Отворите слободно, отворите; није то мени ништа непознато; добијала сам и ја таква писма.

ЖИВКА

Ију, шта ви мислите?

НАТА

Па де, де, — што се сад правите... Учили сте и ви бриц, нисам само ја..? Море, знам ја све то по реду. Отворите када вам кажем слободно то писмо, јер како сте ми мало пре говорили да може

дођи до оставке вашега мужа, онда знајте да то писмо може да буде врло важно.

ЖИВКА

Важно? (Отвори нервозно, чита, згражава се и даје писмо госпа Нати) —

НАТА

(Прочита)

Оставка! Кажем ја вама. Овакво исто писмо сам и ја добила чим је пао мој кабинет.

ЖИВКА

Ју, ју, ју... Не могу да дођем себи!

НАТА

Шта ћете, така је та дипломатска љубав.

ЖИВКА

Чујте, госпа Нато, ово је нека права дипломатска свиња.

НАТА

Само слушајте, госпа Живка, то писмо много значи. Та дипломатска свиња не даје оставку све дотле док није сигуран да је и дотични министар дао оставку.

ЖИВКА

Шта кажете?!.. Ју, прегризла језик дабогда! Каква оставка?

НАТА

Кажем само: овај насигурно пише.

ЖИВКА

(Узруја се) —

Ама, је ли то могуће?

НАТА

Ех, како да није могуће. Оставка владе, госпа Живка, то вам увек падне као гром из ведра неба. Правим ја планове: те овако ћу да наместим кућу, те овамо ћу да правим излет; те у ову ћу бању летос... а тек... бррр... бум! Удари гром. Падне влада и, оду сви планови у ветар. Згодио ме је, слатка моја госпа Живка, па знам како је!

ЖИВКА

Ама, шта ви ту говорите....

НАТА

А натуштило се нешто небо па немојте се изненађивати. Где је облака, ту ће бити и грома. Зато ја, благо мени, да се склоним. Не волим да вам стајем на муку; знате како је, свакоме је лакше кад сам подноси оно што га снађе. Хајде, због, госпа Живка; па немојте ви то тако да примите к срцу. Због! (Оде).

XVIII

ЖИВКА, ВАСА

ЖИВКА

(Гледа поражено за Натом) —

ВАСА

(Долази из собе)
Оде ли ти та?

ЖИВКА

Оде море, али ми наслути. Шта мислиш ти, може ли то одиста да се деси да онај да оставку?

ВАСА

Па... како да ти кажем... и могло би. Ето, баш сад ми каже Чеда....

ЖИВКА

Је л' Чеда ти каже? Е, неће га мајци бити онако како ти Чеда каже. Идем ја тамо, идем сама лично да упаднем у министарску седницу. Ако је поднео већ, поцепаћу му оставку, а њима, министрима, рећи ћу нека сваки прво почисти пред својом кућом, па нека се онда брине о угледу владе. И рећи ћу им... знам већ шта ћу им рећи... чек само да се обучем....

ВАСА

Ама, промисли мало, да л' ћеш добро учинити!

ЖИВКА

Не питам ја више да л' је добро; идем да упаднем у седницу па да им ја покажем.... Чекај само да се обучем! (Одјури у собу).

XIX

ВАСА, ЧЕДА, ДАРА

ВАСА

(На левим вратима)

Чедо, Даро... Даро... одите, одите, Бога вам, овамо!

ЧЕДА

(Долази).

ДАРА

(За Чедом долази)

ЧЕДА

Шта је?

ВАСА

Ама да видиш ново чудо. Она хоће да упадне у министарску седницу.

ЧЕДА

Па нека упадне!

ВАСА

Ама не бива, што не бива, не бива.

ДАРА

Па шта можемо?

ВАСА

Да ми помогнете, силом да је задржимо!

XX

РАКА ПРЕЂАШЊИ

РАКА

(Излази из собе са огромним кујнским ножем, а АНКА за њим држећи га за пешеве од капута)

Пуштај ме, пуштај ме кад ти кажем!

ЧЕДА

(Спречи му пут) —

Ехе, пријатељу, куда си навро?

РАКА

Јаој, пуштај ме, хоћу да га пробуразим.

ЧЕДА

Кога море?

РАКА

Срету Матића.

ЧЕДА

Зашто, бре?

РАКА

Опсовао ми је оца мандаринског.

ЧЕДА

Па што ниси и ти њему опсовао?

РАКА

Па опсовао сам му.

ЧЕДА

Па онда сте квит.

РАКА

Ал' за његовог оца није било у новинама да је мандарин.

XXI

ЖИВКА, СИМА, ПРЕЂАШЊИ.

ЖИВКА

(Излети из собе обучена) —

ВАСА и ДАРА

(Хтели би да је задрже)

ЖИВКА

Склањајте ми се с пута! (Гурне на врата).

СИМА

(На отвореним вратима појављује се).

ЖИВКА

(Тргне се)

Шта је, говори шта је?

СИМА

Уважена ми је оставка!

ЖИВКА

(Цикне као рањена)

Бог те убио да те не убије, а што је даде?

СИМА

Због тебе!...

ЖИВКА

Шта, због мене? А што због мене, сметењаче један! Боље реци, ниси ни био за министра, ето ти! Боље то реци!...

СИМА

Па нисам, дабоме, крај такве жене.

ЖИВКА

И сад, је ли, и сад нисмо више министри?

СИМА

Дабоме да нисмо!

ЖИВКА

Господе Боже, зашто ме згоди тако душмански кад сам ти палила свећу свакога петка! (Сими) Је ли, ни фијакер, ни ложа, ни салон-вагон.... све то оде, је ли.... све, све?

СИМА

Па оде, дабоме!

РАКА

Доле влада!

ЖИВКА

(Шчепа штосове новина са столице и гађа га њима) — Куш штене једно, прегризо језик дабогда...

(Рака побегне. Прилази Сими и уноси му се у лице) — Због мене, је ли, због мене? Море не била ја министар, па би ти видео да л' бих ја због тебе дала оставку. (Сима оде. Она гледа Чеду, Дару, Васу) — А ви, је ли, смејете се у души и подгуркујете се, је ли? Али Чедо, упамти: носићемо се док је света и века, нећеш га мајци више мирно ни ока склопити. (Чеда оде) — А ти (Дари) пакуј се, 'ајде, пакуј се кад не можеш да одлепиш ту крљу са себе. Пакуј се, али га мајци нећеш путовати салон-вагоном, него трећом класом. Трећом класом, упамти, трећом класом! (Дара оде) — А што се ти кезиш? (Васи) — Иди, иди, оптрчи фамилију, и објави да нисам више министарка; нека Савка, Даца и Соја кликну од радости и нека кажу: „Е, вала, доста је Живкиног и било!" Тако ће да лану: знам ја њих, а знам и тебе. Иди, иди па објави (Васа оде) (Публици, прилазећи рампи) — А што се ви церекате мојој судбини. Не заборавите да сад нисам министарка па не морам више да будем отмена, и онда нека вам не буде криво ако распалим језиком по вама! 'Ајде, идите кући, идите, нећете ваљда до краја да ми стајете на муку. Идите и немојте ђаво да вас однесе да ме оговарате, јер, ко зна, данас сутра могу ја опет бити министарка. Само док се заборави ово нешто мало бруке, ево мене опет, па после да не буде: што нам ниси казала. 'Ајде, 'ајде, идите сад! . . .

ЗАВЕСА

ТАКО ЈЕ МОРАЛО БИТИ

БРАНИСЛАВ НУШИЋ

ТАКО ЈЕ МОРАЛО БИТИ

БЕОГРАД
Издавачка Књижарница Геце Кона
1, Кнез Михаилова 1
1931

ПРЕДГОВОР

Тако је морало бити написао сам за конкурс, који је 1899 године расписало Народно Позориште у Београду. Објављени резултат конкурса гласио је овако:

„За награду ко'у је Управа Народнога Позоришта у Београду расписала 9 марта прошле године конкурисало је тринаест дела. По прегледу тих дела Управа је нашла да ни једно не може бити награђено Осталих дванаест немају тражене књижевне вредности, а драма *Тако је морало бити*, и ако у том погледу заслужује награду, није награђена једино зато, што не даје једну целу вечерњу представу од два и по до три сахата, као што је у стечају нарочито условљено. Ну и за лирску драму *Љиљан и Оморика* и комедију *Обичан човек* Управа је нашла да због релативно добре обраде могу бити представљане, па је зато и одлучила да понуди писцима ових дела, као и писцу драме *Тако је морало бити*, да им се та дела представљају под обичним условима за оригинале.

Као што се касније утврдило сва ова три комада написао је *Бранислав Ђ. Нушић.*“

Комад је представљан први пут 18 октобра 1900 године на београдској позорници, са Нигриновом

и Гавриловићем. Карактеристично је, међутим, за решење конкурса да је комад, кад је приказиван, испуњавао цело вече.

„Тако је морало бити“ преведено је на немачки и штампано у Лајпцигу као засебна књига 1904 године, а пре тога још, 1902, преведено је и штампано у Прагу као књига, на чешки језик. Код нас је први пут објављено и „Делу“ 1902 године и исте године отштампано у засебну књигу.

Дело које данас предајем читаоцима у неколико се разликује од ранијих издања, као и од рукописа по коме је овај комад приказиван.

Преради је главни циљ био да се комад, који је раније имао четири чина, сведе на три. Прегледајући га за штампу, нашао сам да се све оно што је речено у четири, може рећи и у три чина, што значи да је један чин сувишан. То је главна измена коју је прерада донела, али постоји још једна. Дело је писано пре тридесет година, у доба када је господарила, и младим писцима служила за углед, застарела драмска техника. Комад је почивао на монолозима и, кад писац што није умео другаче да објасни, извео би на сцену једно од својих лица и кроз његов би монолог то казивао. У овој преради сам избегао те монологе, што је опет изазвало потребу једнога новога лица које у ранијем делу није постојало.

Иначе, дело у основи није мењано, па је сачуван и стари текст, где прерада није налагала да се и

он у неколико измени, или где тежња да поједини односи и појаве буду јаче наглашени, а личности изразитије обележене, није захтевала да се поједине сцене разраде.

НУШИЋ

ТАКО ЈЕ МОРАЛО БИТИ

Драма у три чина

Л И Ц А:

Јаков Недељковић, виши чиновник у пензији
Марија, његова жена
Јела, *Станка* } њихове кћери
Ђорђе Ђорђевић, чиновник, Јелин муж
Обрад Ђорђевић, учитељ у пензији, Ђорђев стриц
Јанковић, трговац
Милан, његов син, Станкин заручник
Љубомир Несторовић
Софија, служавка код Ђорђа
Момак из радње.

Догађа се у једној отменијој
чиновничкој кући у Београду

ПРВИ ЧИН

Укусно намештена соба.

I

ЂОРЂЕ и СОФИЈА

ЂОРЂЕ

(Излази из једних врата у дубини, остављајући их за собом отворена, те се кроз њих види раскошно постављен сто. Одлази другим вратима, која су такође у дубини, а која воде у ходник.)

Софија!

СОФИЈА

(Долазећи кроз та врата)

Молим!

ЂОРЂЕ

Прегледао сам, све је у реду. Само, шта је са тим букетом?

СОФИЈА

Донет је.

ЂОРЂЕ

Је ли леп?

СОФИЈА

Диван је. Сам ђурђевак, а госпођа тако воли то цвеће.

ЂОРЂЕ

Нисмо још збринули све, Софија. Ваља набавити. . . . да, чекајте. . . (Вади из џепа бележницу, исписује нешто, цепа лист и даје јој) Отидите до браће Петровића и узмите две боце шампањца. Вина имамо, узмите само шампањ.

СОФИЈА

Госпођа тако воли ушећерено воће.

ЂОРЂЕ

Имате право; дајте ми да допуним. Него чујте, Софија; како би било да узмете четири боце шампањца. (Дописује и то па јој даје цедуљицу).

СОФИЈА

Четири?

ЂОРЂЕ

За сваки случај. На ручку су стари господин и госпођа, госпођина сестра, њен вереник, и ми, то је шесторо.

СОФИЈА

Па ипак. . . .

ЂОРЂЕ

Стари господин не сматра да је почашћен ако не пуца шампањ. Његово задовољство није у

томе да га пије, већ да му пуцају боце. Морамо му дакле спремити што више метака.

СОФИЈА

Тако се радујем госпођином изненађењу.

ЂОРЂЕ

Само!.. (Ставља прст на уста) — Пазите, не смемо се одати раније. Госпођа мора затећи све спремно и тада ће тек бити право изненађење.

СОФИЈА

Разуме се! (Пође)

ЂОРЂЕ

Пре но што одете по шампањ, донесите букет.

СОФИЈА

Молим!

ЂОРЂЕ

Метните га у ону белу вазу и ставите на сто, тамо где ће госпођа седети.

СОФИЈА

Да, разумем! (Оде).

II

ЂОРЂЕ и ЈЕЛА

ЂОРЂЕ

(Пали цигарету и седа забринуто)

ЈЕЛА

(После извесне паузе, долази из своје собе у укусној јутарњој хаљини).

ЂОРЂЕ

(Пође јој хитно у сусрет)

Добар дан, Јело, добар дан и — срећан ти дан! (Хтео би да се пољуби са њом, но она му, без усхићења, пружа само руку).

ЈЕЛА

Хвала! Ја сам мислила ти си заборавио.

ЂОРЂЕ

Зар ја? Зар твој дан? Мислим на њ већ месец дана, већ два месеца.

ЈЕЛА

Зар?

ЂОРЂЕ

О, уверићеш се!

III

СОФИЈА, ПРЕЂШЊИ

СОФИЈА

(Уноси букет белога ђурђевка па, кад спази госпођу, застане на вратима престрављено као да је у каквом преступу ухваћена). Ох!

ЈЕЛА

Но? Шта је? Вероватно нисам требала видети?

ЂОРЂЕ

Разуме се да ниси требала видети. (Софији) Сад већ, кад сте били тако неопрезни, носите, носите тамо.

СОФИЈА

(Односи букет у собу за ручавање).

ЂОРЂЕ

(Јели)

То је само једна од пажњи, а има их пуно, пуно... све што ти волиш, све што је теби драго! Већ три дана бринемо ја и Софија.

ЈЕЛА

Па то је читава завера.

ЂОРЂЕ

Да, завера, којом смо хтели да те изненадимо.

ЈЕЛА

(Одлази равнодушно огледалу и дотерује фризуру)

Видим те последња два три дана туробна и нерасположена, па сам мислила и није ти до тога. Одиста, шта ти је, те си од неколико дана тако нерасположен?

ЂОРЂЕ

Ох, ништа!

ЈЕЛА

Па ипак... ти не једеш и рђаво спаваш?

ЂОРЂЕ

Обичне, мале бриге.

ЈЕЛА

Ваљда не бриге о моме рођеном дану?

ЂОРЂЕ

То су биле само пријатне бриге које су ме освежавале.

ЈЕЛА

Само нека није због мене, не желим због мене да имаш тешких брига... (Погледа у собу за ручавање на којој су врата остала отворена) Гле, па чак и сто спремљен, и то све, све до најмање ситнице. (Отишла је на врата и броји сервисе) Један, два, три, четири, пет, шест. Шта значи то, постављено за шест?

ЂОРЂЕ

Значи да ћемо имати госте на ручку.

ЈЕЛА

Госте? Које госте?

ЂОРЂЕ

Само оне који су теби мили и драги. Твој отац и мајка, Станка и њен заручник.

ЈЕЛА

Е, то је већ право изненађење! И како да ја то не приметим, све те припреме?

ЂОРЂЕ

Ја ништа друго нисам ни желео до то, да те пријатно изненадим, те да те уверим како сам увек само на тебе мислио.

ЈЕЛА

(Ипак равнодушно)

Успео си, потпуно си успео.

ЂОРЂЕ

Па ипак не потпуно, очекивао сам и награду...

ЈЕЛА

Награду?

ЂОРЂЕ

Бар један осмех твој, кад си ми пољубац мало пре ускратила.

ЈЕЛА

Ох, детињарије!.. Колико је то већ часова? Близу је подне, је л'? Па то би могао већ доћи ко, а ја још нисам ни обучена. (На вратима собе за ручавање) Софија! Софија!

СОФИЈА

(Појављује се на тим вратима)

Молим!

ЈЕЛА

Дођите да ми помогнете. (Одлази у своју собу, Софија за њом).

IV

ЂОРЂЕ, НЕДЕЉКОВИЋ

ЂОРЂЕ

(Смрачи му се лице са њене равнодушности, пали опет цигарету и пуши је ходајући).

НЕДЕЉКОВИЋ

(Старији господин, чист, избријан; чини утисак отменог, али лакомисленога вивера. Он носи велику лепу кутију бонбона и при доласку остаје на вратима).

Јесам ли ја полаженик?

ЂОРЂЕ

(Идући му у сусрет)

Одиста, ви сте први.

НЕДЕЉКОВИЋ

(Улази)

И то ваља знати да сам побегао од куће. Хтели су да сви заједно дођемо, али ко ће жене сачекати! Њихово спремање је бесконачно а ја нестрпљив, па сам просто побегао. А где је Јела?

ЂОРЂЕ

Сад ће, спрема се! Што се не опростите тога терета? (Хоће да му узме кутију).

НЕДЕЉКОВИЋ

(Не да)

Не! Хоћу у руке да јој предам. Није Бог зна шта, али нисам већ знао шта ћу. Молим те, ја

смислим да јој купим један врло леп брош од слонове кости, а тек њена мајка: „Ох! врло добро, то ћу јој купити ја!“ Ја смислим затим да јој купим плишану шатулу за рукавице, а тек Станка: „Ох! врло добро, то ћу јој купити ја!“ И онда, разуме се, пошто сам се исцрпао у идејама, ја престанем даље смишљати и одем па јој купим бонбоне. Ето ти!

ЂОРЂЕ

О, па то ћете је ви претоварити даровима!

НЕДЕЉКОВИЋ

Али чујеш, могу ти рећи да је твоја жена одиста срећна!

ЂОРЂЕ

То ми ласка!

НЕДЕЉКОВИЋ

Но, не мислим ја да си ти тај који си је усрећио, већ... Дакле, у четири ока говорећи, јуче су ми били нешто врло мршави џепови. Сасвим појмљиво, последња недеља у месецу. Имао сам једва око педесет динара, а сви у кући смишљају дарове, рачунајући, разуме се, на мој џеп.

ЂОРЂЕ

То је непријатно!

НЕДЕЉКОВИЋ

Разуме се да је непријатно! А знаш ли како сам испливао? Отишао сам код „Енглеске Краљице“.

Већ двадесет дана нисам метнуо пару на зелени сто, а јуче, рекох, играћу на срећу Јелину.

ЂОРЂЕ

И разуме се, као обично, изгубили сте?

НЕДЕЉКОВИЋ

Не, напротив, добио сам. Играо сам на даму и остао сам при њој упорно. Први пут у животу добио сам и то озбиљно добио. Било је довољно за дарове и остало ми је још толико, да могу пристојно провести последњу недељу у месецу.

ЂОРЂЕ

То је доиста лепо.

НЕДЕЉКОВИЋ

И брош од слонове кости, и плишану шатулу, и ове бонбоне, све је то платила дама херц. А, збиља... шта си ти узео жени? Твој дар је извесно богатији?

ЂОРЂЕ

(Збуњено)
Ја... овај...

НЕДЕЉКОВИЋ

(Изненађено)
Како?

ЂОРЂЕ

Кад бих знао да би и мене срећа послужила код „Енглеске Краљице“...

НЕДЕЉКОВИЋ

А ти си требао на други начин да се постараш. То значи да ниси уопште ништа ни спремио за данашњи дан?

ЂОРЂЕ

Напротив, све је спремно.

НЕДЕЉКОВИЋ

Ти знаш да ја не умем држати здравицу без шампањца.

ЂОРЂЕ

Биће га.

НЕДЕЉКОВИЋ

Па онда... Здравица се мора завршити извесним ефектом. Не мислим на бенгалску ватру, али музика, на пример, и то овде, под прозором. Прозор отворен, нико се и не нада. Наредити, разуме се, музикантима да раније не штимују инструменте, него кад ја завршим здравицу и викнем: Живела!, то нека буде знак. Зар то не би било изненађење?

ЂОРЂЕ

Није доцкан, то могу још увек учинити.

НЕДЕЉКОВИЋ

Али све не искључује дар. Замисли како би то изгледало, сви јој доносимо, а ти..? Ја мислим да би то Јелу чак и увредило. У осталом још има времена.

ЂОРЂЕ

(Размишљајући)

Мислио сам и на то, али... Њој се допада једна гривна. Видели смо је у једном у излогу и питао сам за цену.

НЕДЕЉКОВИЋ

Колико?

ЂОРЂЕ

Две и по хиљаде динара.

НЕДЕЉКОВИЋ

Ако јој се допада, то није тако велика сума.

ЂОРЂЕ

Да, али...

НЕДЕЉКОВИЋ

Имаш толико велико примање код мене, да се на рачун тога можеш задужити.

ЂОРЂЕ

Примање?

НЕДЕЉКОВИЋ

Па да... мираз

ЂОРЂЕ

На то не рачунам више.

НЕДЕЉКОВИЋ

У толико боље! Уосталом, можеш ваљда добити толику суму гдегод на зајам?

ЂОРЂЕ

Тешко!

НЕДЕЉКОВИЋ

Ако обећаш мало већу камату.

ЂОРЂЕ

Не би ли то било лакомислено?

НЕДЕЉКОВИЋ

Лакомислено? Боже мој, лакомислено! И лакомисленост је који пут врлина. За колико и колико општих тековина има да се благодари лакомислености. Упамти: лакомислени граде срећу, а мудри је разграђују. И ако верујеш да је женина наклоност срећа — онда знај да се та срећа стиче лакомисленошћу.

ЂОРЂЕ

Тако је... одиста је тако! А ја осећам потребу да градим себи срећу!

НЕДЕЉКОВИЋ

Но, па онда шта размишљаш. Иди, а ја ћу рећи Јели да су те хитно одазвали у канцеларију и да ћеш се за који час вратити.

ЂОРЂЕ

(Невољно)

Најзад, послушаћу вас!

НЕДЕЉКОВИЋ

(Испраћајући га)

Не заборави и на музику. Била би цела светковина без ефекта.

ЂОРЂЕ

(Одлази).

V

НЕДЕЉКОВИЋ и СОФИЈА

НЕДЕЉКОВИЋ

(Држећи још увек кутију седа).

СОФИЈА

(Излази из собе Јелине)

Добар дан, желим!

НЕДЕЉКОВИЋ

Добар дан, Софија! Госпођа је готова?

СОФИЈА

Овај час.

НЕДЕЉКОВИЋ

Данас добро изгледате, Софија!

СОФИЈА

О, и ви, господине!

НЕДЕЉКОВИЋ

Да, то ми сви кажу, ради утехе.

СОФИЈА

Ах, не!

НЕДЕЉКОВИЋ

Е па хајд, кад тако добро изгледам, насмешите се мало на мене, Софија!

СОФИЈА

Како да се насмешим?

НЕДЕЉКОВИЋ

Но, па онако као што је ред да се насмеши девојка на господина који добро изгледа. Та знате ви већ како, очима се насмејте.

VI

ЈЕЛА, НЕДЕЉКОВИЋ

ЈЕЛА

(У тоалети. Хитно прилази руци очевој)

Татице, то сте ви?

СОФИЈА

(Одлази).

НЕДЕЉКОВИЋ

(Устаје)

Да, први ја! (Љуби је) — Прва честитка, први дар! (Даје јој).

ЈЕЛА

Хвала! (Примајући дар љуби му руку) — А мајка и Станка?

НЕДЕЉКОВИЋ

Доћи ће, разуме се да доћи, вероватно мало доцније. А знаш ко ће још доћи?

ЈЕЛА

Знам, Станки заручник.

НЕДЕЉКОВИЋ

Ох, он, то се разуме већ, али ће доћи и његов отац, стари пријатељ, газда Јанковић.

ЈЕЛА

На ручак?

НЕДЕЉКОВИЋ

Не, доћи ће само да ти честита.

ЈЕЛА

Откуд то?

НЕДЕЉКОВИЋ

Сасвим случајно. Пролазим ја мало час крај његове радње са овом кутијом бонбона и, разуме се, морао сам пасти у очи. „Добар дан, пријатељу," повика ми он из дућана; „шта је то, какав је то терет?" Ја му рекох да је твој рођендан и он ме замоли да ти и од његове стране честитам, али се мало, затим досети па дода̂де: „Немојте, доћи

ћу ја лично; ево сад ћу ја за који час, и онако бих имао мало да разговарам са вама и са пријом!“

ЈЕЛА

О чему би да разговара, и што са мном?

VII

СОФИЈА, ЈАНКОВИЋ, ПРЕЂАШЊИ

СОФИЈА

(Пријављујући)

Господин Јанковић.

НЕДЕЉКОВИЋ

Ето га, кажем ја! Нека уђе.

ЈЕЛА

Нека уђе!

СОФИЈА

(На вратима)

Изволте! (Уклања се).

ЈЕЛА

(Излази у сусрет, пружајући му руку).

Тако сте ме пријатно изненадили, пријатељу!

ЈАНКОВИЋ

Од како смо се спријатељили нисам био у вас, а данас већ, рекох, када вам је рођендан, да искористим... Честитам вам!

ЈЕЛА

Хвала, пријатељу, изволте, седите!

ЈАНКОВИЋ

(Седајући)

Немојте ми замерати, али, посао и брига; сваки дан носи своју бригу. Уосталом, мој син ме замењује, он вам извесно често долази!

НЕДЕЉКОВИЋ

Наравно!

ЈЕЛА

Од јутрос нам још није долазио.

ЈАНКОВИЋ

Доћи ће већ, не брините! О, он је толико ревносан у том погледу да се ја већ морам и пожалити на њега.

НЕДЕЉКОВИЋ

Е?

ЈАНКОВИЋ

Па да, забога, од како се верио ни зашта више није. Није му памет више код посла и једнако би хтео да се извуче из дућана.

НЕДЕЉКОВИЋ

Шта ћете, то је тако!

ЈАНКОВИЋ

И право да вам кажем, због тога бих већ волео да се ствар сврши што пре.

ЈЕЛА

Зашто не, што пре то боље!

ЈАНКОВИЋ

Разуме се, што пре то боље. Бојим се да се не љутите, пријице, ал' ево, ово је баш згодна прилика да проговоримо о томе.

ЈЕЛА

А зашто би се љутила?

ЈАНКОВИЋ

Па, данас је ваш дан, не би требало о другим стварима да...

ЈЕЛА

Али, забога, тиче се среће моје сестре; зар може бити милијега разговора за мене?

ЈАНКОВИЋ

Право кажете, право кажете, пријице. Ја се, знате, у сваком послу држим оне старе речи: што можеш да свршиш вечерас не остављај за јесенас. Ето, на пример, нашто толико отезати са венчањем. Већ месец дана како су се деца верила, а ми још нисмо ни проговорили о томе.

НЕДЕЉКОВИЋ

Ми то, пријатељу, остављамо вама; какогод је вама по вољи, ми нећемо бити противни.

ЈАНКОВИЋ

По мени, ја бих пожурио.

ЈЕЛА

Зашто не, пријатељу, и ја мислим да не треба отезати.

ЈАНКОВИЋ

Разуме се! Отезање код тих ствари није увек јпробитачно. Ето, ако ви не би имали ништа против а бих прстен одржао сад, већ у суботу, и тада, што пре свадбу.

ЈЕЛА

Данас је четвртак. Да није прерано? Не знам да л' ће се у кући моћи све спремити до суботе, али, најзад, помоћи ћемо сви.

НЕДЕЉКОВИЋ

Незгодно је мало и стога што је крај месеца. Ви знате већ да за чиновнике и пензионере то нису најзгоднији моменти, али, напослетку, кад се хоће, све се може. Нећемо због малих сметња да правимо питање.

ЈАНКОВИЋ

Хвала вам, и вама, пријатељу! Нисам се ни надао да ћу наићи на толику готовосг. Хвала вам!

СОФИЈА

(Донеси на служавнику ликер и приноси Јанковићу).

ЈАНКОВИЋ

Ох, да! (Узима чашу) Данас ћу учинити тај изузетак. У ваше здравље пријице! (Сркне).

СОФИЈА

(Служи Недељковића)

ЈАНКОВИЋ

(Који је опазио да Јела даје неке знаке Софији)
Само не и кафу.

ЈЕЛА

Али...

ЈАНКОВИЋ

Не, никако! Благодарим! Ја само ујутро, пре но што одем у радњу, испијем једну, али по подне никако више. Дозволите ми да не кварим своје навике.

ЈЕЛА

Па лепо, нека буде! (Даје знак Софији те се ова удаљи).

ЈАНКОВИЋ

Ви ми нећете замерити да до краја искористим ову прилику. Јер, кад смо већ у разговору о томе, и кад смо се већ тако лако споразумели, зашто не би и све остало уредили?

ЈЕЛА

Мислите дан венчања?

ЈАНКОВИЋ

Да... и дан венчања, свакојако и дан венчања. Али за мене су важне и друге појединости. Ви ми нећете, пријиће, замерити, али ми, трговци, разуме се, друкче посматрамо ствари. Навикли смо да код сваког посла предвиђамо и могућу штету а не само добит, па ту навику, видите, примењујемо и тамо где јој можда и нема места.

ЈЕЛА

Ја вас ипак не разумем, пријатељу.

ЈАНКОВИЋ

Па... Мислио сам, ако немате ништа против, да проговоримо реч две и о миразу.

НЕДЕЉКОВИЋ

О миразу? А шта би имали ту да се споразумевамо? Ја сам вам још о веридби казао суму, двадесет хиљада динара, ви сте пристали и тиме је свршена та ствар

ЈАНКОВИЋ

Да, имате право, имате потпуно право. То се може сматрати као свршена ствар, и ја о суми не мислим ни речи да проговорим. Што је једанпут уговорено, то остаје! Је ли тако, пријатељу?

НЕДЕЉКОВИЋ

Разуме се!

ЈАНКОВИЋ

О томе нећемо ни разговарати. Али, видите, мираз је гдекад разлог са којега се порађају неспоразуми, често бескрајни, који муте и срећу у браку и пријатељске односе. Зар не? А све то, ако се може, треба избећи; треба унапред уклонити и најмању могућност која би могла дати повода...

НЕДЕЉКОВИЋ

Да, да, да,...

ЈЕЛА

Разуме се!

ЈАНКОВИЋ

С тога сам ја, видите, мишљења да би најпробитачније било да ми се мираз преда сад, у суботу, о прстену. Тиме би било отклоњено све, то би — дозволите да се трговачки изразим — значило: чисти рачуни, дуга љубав. То би, видите, отклонило сваки повод за неспоразум, јер, дозволите, ако би га и било, зар није боље да се појави раније, док је свадба још далеко, но доцније, пред свадбом или о самој свадби?

НЕДЕЉКОВИЋ

Неспоразум? О, пријатељу!

ЈЕЛА

Не дај Боже!

ЈАНКОВИЋ

Та, разуме се, до тога између нас не може доћи, али, рекох вам мало пре, зашто не би, као у трговини, предвидели и могућну штету, а не само добит; зашто не би предвидели сваку могућност, па била она и непријатна донекле. Зар не?

НЕДЕЉКОВИЋ

Па ипак, пријатељу, мени изгледа, ви се прибојавате да ја нисам спремио обећани новац?

ЈАНКОВИЋ

(Не баш врло убеђено)
Боже сачувај!

НЕДЕЉКОВИЋ

Тако изгледа. Али вам могу изјавити да ми је новац спреман и да сам готов положити га о прстену.

ЈАНКОВИЋ

(Неверице)
Сад, у суботу?

НЕДЕЉКОВИЋ

Да, сад у суботу.

ЈАНКОВИЋ

Тако! Е то ми је мило, то ми је врло мило. Сад

већ можемо рећи да смо се потпуно споразумели и сложили.

ЈЕЛА

А кад је ту постигнут споразум, и у свему ће осталом. О, пријатељу, ми ћемо све учинити за нашу Станку и за њену срећу.

ЈАНКОВИЋ

Она то и заслужује.

ЈЕЛА

Но, како ће се изненадити младенци кад чују да је већ у суботу прстен; а како тек мајка која ће сад имати пуне руке посла. А не рекосмо ништа о свадби?

ЈАНКОВИЋ

И у том погледу пробитачније је да се држимо онога: што пре то боље. Ипак, остављам вама да изберете дан. Ако би мене питали, можда би згодно било око седмог или осмог априла.

ЈЕЛА

Или можда прве недеље по Ђурђевдану?

ЈАНКОВИЋ

Слажем се, потпуно се слажем.

НЕДЕЉКОВИЋ

Мене свадба мање брине но прстен, али не због мираза, као што би ви, пријатељу, могли

помислити, већ с тога што прстен мислимо нарочито свечано да изведемо. Чинили смо чак и извесне преправке у кући само због тога дана. Истина, све је остало спремно, али ипак, знате, оне последње ситнице, које одузимају највише времена, а свега је три дана.

ЈЕЛА

Сви ћемо потрчати, сви ћемо се заложити и поделити послове. Стићи ће се само кад се хоће.

ЈАНКОВИЋ

Тако је, пријице. Зато сам ја и волео да разговарам у вашем присуству, јер знам да сте одлучни и знам да вашу реч цене и пријатељ и стара прија. (Устајући) — Е, ја вас не смем дуже задржавати.

ЈЕЛА

Али седите, забога!

ЈАНКОВИЋ

Напустио сам посао, само да вам честитам, пријице. Због Бога, поздравите господина Ђорђа! (Недељковићу) — Ви остајете, пријатељу?

НЕДЕЉКОВИЋ

Да, ја сам данас овде целог дана гост.

ЈАНКОВИЋ

Желим вам пријатну забаву! Због Бога!

ЈЕЛА и НЕДЕЉКОВИЋ

Збогом, пријатељу! (Јела га прати до врата).

ЈАНКОВИЋ

(Још једном на вратима)

Дакле, остаје све тако како смо се споразумели?

НЕДЕЉКОВИЋ

Све, све до последње тачке!

VII

ЈЕЛА, НЕДЕЉКОВИЋ

НЕДЕЉКОВИЋ

(Пошто се вратила Јела)

Јеси ли га разумела?

ЈЕЛА

Шта би га имала разумети?

НЕДЕЉКОВИЋ

Дошао да честита. Хм! Дошао да честита! Напустио посао само ради тога да би теби чиститао, а у ствари напустио мањи трговачки посао да би свршио већи. Зар ти не видиш да тај човек брак сматра као и сваки други трговачки посао? Чудим се само да ми није тражио и гарантно писмо, бојећи се да до недеље не променим одлуку.

ЈЕЛА

Па немојте му замерити, трговац је!

НЕДЕЉКОВИЋ

Та не замерам му, него... Знам ја шта је то; знам ја откуда је та толика опрезност.

ЈЕЛА

Мислите, ваљда....

НЕДЕЉКОВИЋ

Не мислим, него знам. Оговарају, цела ме чаршија оговара и пуни му уши да сам ја непоуздан, да сам само обећао мираз, а да га не могу дати.

ЈЕЛА

Шта има чаршија да брине вашу бригу, и шта она има против вас?

НЕДЕЉКОВИЋ

Дужан сам чаршији неколико хиљада динара, а она то сматра за страшан грех. Ето ти. А није ни то само, него и онај твој простак.

ЈЕЛА

Који?

НЕДЕЉКОВИЋ

Па твој муж. Он ме можда највише и оговара. Жали се гдегод стигне да му нисам дао мираз. Па нисам, дабоме, кад је он изјавио: „Што се тиче

мираза, то је ваша ствар. Ја узимам Јелу из љубави!“ Е, па кад је моја ствар, а он нека чека па кад будем могао. Друга је ствар ово за Станку. Удаје се за трговца, а код трговаца то друкче иде. Син се зањуби и не говори ни речи о миразу. али отац се не зањуби и — јеси га чула мало пре: „Ми трговци смо навикли да предвиђамо и штету, а не само добит — молим мираз да ми се положи у суботу!“

ЈЕЛА

Учинићемо како он жели, не би се смели осрамотити.

НЕДЕЉКОВИЋ

Разуме се да ћемо учинити. Ја знам да са спремом не можемо стићи до суботе, али да је казао и сутра вече, пристао бих, чим сам осетио шта је по среди.

VIII

МАРИЈА, СТАНКА, ПРЕЂАШЊИ

МАРИЈА, СТАНКА

(Улазећи у један глас)

А, а, срећан дан, срећан дан!

СТАНКА

Најпре те ја морам пољубити (Љуби је).

МАРИЈА

(Љуби је такође)

Чедо моје! Желим ти много, много среће!

СТАНКА

Ово је мој мали дар (Даје јој шатулу и љуби се поново с њом).

МАРИЈА

А ово мој! (Исто као пре).

ЈЕЛА

(Љуби јој руку).

НЕДЕЉКОВИЋ

Молим, ти дарови иду с напоменом да је и један и други моја идеја.

МАРИЈА

Ех, да, мислила сам ја и сама.

НЕДЕЉКОВИЋ

Можда си мислила брош уопште, али не од слонове кости. Слонова кост, то је моја идеја.

ЈЕЛА

Ох, зашто све то; та нисам више дете.

НЕДЕЉКОВИЋ

Да шта си?

МАРИЈА

Нама си увек дете.

СТАНКА

И још један дар (Даје јој један цвет) Из моје саксије први цвет.

ЈЕЛА

А зар није боље да си тај први цвет дала твоме заручнику?

СТАНКА

О, имам ја још један, за њега.

ЈЕЛА

Али седите. Боже мој, збунила сам се па вас и не нудим. Софија, одите, прихватите. (Помаже мајци и Станки које скидају шешире).

СОФИЈА

(Пошто и сама помогне, односи).

ЈЕЛА

Замислите, а ја нисам ништа ни знала за данашњи ручак. Ђорђе је нарочито хтео да ме изненади.

СТАНКА

Зар ниси знала ни да смо ми позвани?

ЈЕЛА

Не.

МАРИЈА

То је добро, то је лепо од твојег мужа.

НЕДЕЉКОВИЋ

Па да, зашто не би и он био једанпут у животу духовит?

МАРИЈА

А ко је све позван?

ЈЕЛА

Само ви, најужа породица.

СТАНКА

И Милан?

ЈЕЛА

Но па да, зар није и он најужи члан породице?

НЕДЕЉКОВИЋ

Него, кад је реч о најужој породици, знате ли ви да је мало пре био овде стари пријатељ, Миланов отац?

СТАНКА

Да честита?

МАРИЈА

Откуд то?

НЕДЕЉКОВИЋ

Да, честитао је, али смо водили и друге разговоре и преговоре.

МАРИЈА

Какве преговоре?

ЈЕЛА

Изненадиће вас. Пријатељ захтева да прстен буде сад у суботу.

НЕДЕЉКОВИЋ

И ја сам пристао.

МАРИЈА

Забога, Јакове, како си на то могао пристати? То је немогуће! Немогуће, разумеш ли!

СТАНКА

Ни је ми ни хаљина готова.

МАРИЈА

Данас је четвртак, је ли... петак... субота. Немогуће. Како си само могао пристати пре но што нас запиташ?

НЕДЕЉКОВИЋ

Објасни им ти, Јело, зашто сам пристао. Ето. Јела ће вам казати.

ЈЕЛА

Немојте се љутити, мајчице, али вас уверавам да би и ви пристали да сте били овде.

МАРИЈА

Али како би могла пристати. Ето, тек ће сутра бити готов тапет у великој соби, па онда Станкина хаљина, па хиљаду других ствари које треба припремити. Не, не, што не може бити, не може.

ЈЕЛА

Све, све је то мање од великог разлога који је оца опредалио да пристане.

НЕДЕЉКОВИЋ

Најзад, ево у чему је ствар...

ЈЕЛА

Знате шта, оче, то не мора Станка чути. Идите с мајком у моју собу и објасните јој. Ја сам уверена, кад јој све кажете, да ће се измирити са вашом одлуком.

НЕДЕЉКОВИЋ

Дабоме. То си се добро сетила, не мора Станка чути све наше бриге. 'Ајдемо ми, Марија, овамо! (Одлази).

МАРИЈА

(Одлазећи за њим)

Не знам у чему је ствар, али што је немогуће, немогуће је. (Оде).

IX

ЈЕЛА, СТАНКА

ЈЕЛА

А ми? Оди овамо, разговараћемо о твојој срећи. Знам да ти је то најмилији разговор. (Грли Станку и доводи је до отомана, где обе седају).

СТАНКА

О мојој срећи? О њој се нема шта много говорити. Ја сам срећна и, ето, то је све.

ЈЕЛА

Одиста, томе додати што било би сувишно. Зар има што лепше но бити жена онога кога свом својом душом волимо.

СТАНКА

И који нас воли.

ЈЕЛА

Тај сам услов изоставила, он се сам собом разуме. Тебе, душо, мора свако волети.

СТАНКА

Ах, Јело, а какве сам тешке часове преживела онда кад се замало није покварило.

ЈЕЛА

Да, да, и то због мираза. Одиста би била срамота да се за љубав тричавих неколико хиљада динара ствар покварила.

СТАНКА

А његов је отац тако био запео, као да је баш хтео да не успе.

ЈЕЛА

И како је наш сиромах отац добар. Пристао је

на све, и ако није могао, само да не омете твоју срећу. Још кад би знала колику је жртву отац поднео!

СТАНКА

Знам, узајмио је!

ЈЕЛА

И узајмио и заложио све што је могао, и све, све учинио, само да задовољи твога свекра. Њега мислим, јер, Милан ваљда ту нема својих захтева?

СТАНКА

Милан? О, он је тако далеко од тога, он и не мисли на то. Ја сам у његову љубав тако уверена... тако уверена да... ја не знам шта бих радила да се прошевина случајно покварила. Бога ми, искрено ти као сестри кажем: чини ми се, без њега не бих могла живети.

ЈЕЛА

(Уздахне и загрли је)

Баш си дете! Све, све се преживљује. Човек је јачи од свију болова! Зар си заборавила моју судбину? И ја сам волела, и мене је просио она кога сам волела и који ме је волео, па, знаш већ, растурило се, покварило се... било!..

СТАНКА

Да. Ја сам те тада тако жалила и ако нисам онда још потпуно схватала такве болове. Да није

Ђорђе тако добар, да те не воли толико и ти њега, ти би можда још и данас подносила те болове?

ЈЕЛА

Ох, дете моје, љубав која прва освоји девојачко срце остаје увек најслађи сан који чак и дубоку старост гдекад узнемирује. Све друго што дође затим, изгледа некако извештачено, нешто што личи на обману: усиљавање које нас чини пред самим собом неискренима...

СТАНКА

(Изненађено)

Јело... па то што говориш... да ли те ја разумем?

ЈЕЛА

(Љуби је)

Немој ме ни разумети... ја сам којешта говорила, сасвим којешта. Теби је Бог доделио срећу, па буди срећна, буди безбрижна. Хајдемо овамо у собу, да распоредимо где ће ко седети. Разуме се, ти ћеш до Милана! (Устаје и поведе Станку у собу где је постављен сто).

X

НЕДЕЉКОВИЋ ПРЕЂАШЊИ

ЈАКОВ

(Појави се на вратима са цвикером на носу, писаћком и парчетом хартије у руци).

Децо, дођите да нам помогнете. Бележимо ја и мама шта све треба набавити за прстен, па не можемо се сами свега сетити.

ЈЕЛА

Разуме се да ћемо вам помоћи. Иди, Станка, сад ћу, само да наредим Софији све што треба. Софија, Софија!

СТАНКА

(Оцу)
Ево мене! (Одлази с оцем у собу).

XI

ЈЕЛА, СОФИЈА

ЈЕЛА

Софија!

СОФИЈА

Извините, чула сам вас, али један господин...

ЈЕЛА

Кога тражи?

СОФИЈА

Тражи нашег господина, вели, он га је звао.

ЈЕЛА

Он га звао?.. Па лепо, нека уђе... господин тек што није дошао.

СОФИЈА

(Повлачи се).

XII

ЈЕЛА, НЕСТОРОВИЋ

ЈЕЛА

(Кад спази на вратима Несторовића немило се изненади и тргне)

Ах!

НЕСТОРОВИЋ

Извините, госпођо!..

ЈЕЛА

Ви?

НЕСТОРОВИЋ

Нисам желео да вам учиним ту непријатност...

ЈЕЛА

(Усиљено)

Ох, не!..

НЕСТОРОВИЋ

Ако вас узнемиравам?..

ЈЕЛА

(Збуњено)

Зашто? Не!.. само ме изненађује?

НЕСТОРОВИЋ

Дошао сам по позиву вашег господина супруга. Синоћ ме је двапута тражио па, како ме није нашао, оставио ми је карту, молећи ме да се данас пошто пото нађемо.

ЈЕЛА

Мој муж ми није о томе ништа говорио.

НЕСТОРОВИЋ

У толико пре вас је морао изненадити мој долазак, моја појава у вашој кући... ја признајем и сам незгоду овога сусрета.

ЈЕЛА

Не увиђам је. Имате посла са мојим мужем и... Што би ме то изненађивало? Извол'те. (Нуди га да седне и она седа).

НЕСТОРОВИЋ

Па ипак, сусрет овај...

ЈЕЛА

Не видим да је то што необично.

НЕСТОРОВИЋ

Већ пета је година, а ми се нисмо срели. Сад први пут.

ЈЕЛА

Свако је ишао својим путем, а путеви нам се нису укрштали. (Устаје и одлази прозору).

НЕСТОРОВИЋ

Да, сваког је судбина водила својим путем.

ЈЕЛА

(Горко)

Судбина? (Тргне се) Уосталом.... да! (Враћајући се са прозора) Данас је тако пријатан дан.

НЕСТОРОВИЋ

Да.... пријатан. Ах, могао сам још и заборавити и ако ми је некада данашњи дан био тако драг. Данас је ваш рођендан, зар не? Ако ми дозволите да вам поднесем своје честитке. (Устаје и прилази јој).

ЈЕЛА

(Осећајући се у врло незгодном положају, окреће му леђа и тражи предмет којим би се забавила).

Чудо ми је да Ђорђа нема још?

НЕСТОРОВИЋ

Мени није неугодно да га сачекам, бојим се само..... (Седа и разгледа албум. После подуже паузе) Збиља, госпођо, када се већ дала овако добра прилика, какву сам ја већ годинама желео, зашто ми не бисте допустили да вам се оправдам?

ЈЕЛА

Да се оправдате? Шта би имали ви преда мном да се правдате?

НЕСТОРОВИЋ

Некада смо били тако блиски једно другом....

ЈЕЛА

(Хтела би да пресече тај немили разговор) Ах, молим вас....

НЕСТОРОВИЋ

Да, били смо тако блискп, па ипак нам се стазе размимоиђоше. Ја сам пошао својим путем, са уверењем да сам њиме морао поћи, а ви својим са уверењем да сам свему ја крив.

ЈЕЛА

То су старе приче које немају толико вредности да би их требало још који пут читати. Ја сам већ одавна склопила ту књигу.

НЕСТОРОВИЋ

Старе приче имају ту добру страну што се на крају њиховом, на последњој страни, све објасни, све што би читаоцу могло остати нејасно. Допустите ми дакле да преврнем само један, само онај последњи лист.

ЈЕЛА

(Одбијајући)

Ја вас молим, господине....

НЕСТОРОВИЋ

Ви се сећате, госпођо, оних топлих осећаја који су нам некада били заједнички.

ЈЕЛА

(Узбуђено и нервозно)

Ја вам нисам допустила, господине....

НЕСТОРОВИЋ

Нисте, али, немојте ми ни бранити. Саслушајте па ме осудите, јер, до сад сте ме осуђивали несаслушана. Кад сам једном, тада још, покушао да в ам се писмено оправдам, ви сте ми писмо не отворено вратили, и ја сам и даље у вашим очима остао грешник без своје кривице.

ЈЕЛА

(Јетко)

Без кривице?

НЕСТОРОВИЋ

Једина моја кривица је што сам вас волео, а ту кривицу ја и данас тако радо носим на души, али не и њене последице.

ЈЕЛА

(Јетко)

Хм! (Окреће главу да га не слуша).

НЕСТОРОВИЋ

Или зар нисам вам тада дао довољно доказа те моје љубави?

ЈЕЛА

Да..... речима.

НЕСТОРОВИЋ

Зар речима само? Та ја сам вас и запросио!

ЈЕЛА

(Не може да се обузда).

Запросио? Да, да, запросио, али и уцењио. Ви, који сте ставили као први услов прошевине питање новца; ви, који сте, новца ради, ту прошевину и напустили, ви имате храбрости, рачунајући ваљда на време које је од тада протекло, да се позивате на тај догађај као на доказ љубави. Али... ох, Боже... колико сам се заборавила! Ја нећу да говорим о томе, ја не могу допустити да се тај разговор настави.

НЕСТОРОВИЋ

Сад га већ морам наставити, ја морам да исправим ту тешку заблуду која ме тако дуго у вашим очима терети. Ви знате, госпођо, да сам ја имућан, да сам наследник једне богате тековине, па зар можете веровати да су неколико хиљада динара могли бити разлог да прегорим оне осећаје према вама, којих се ни до данас још нисам ослободио? Зар ви одиста верујете то?

ЈЕЛА

Ја нећу да вас слушам!

НЕСТОРОВИЋ

Па ипак вас молим, саслушајте ме! Нека вам не буде тешко чути истину коју треба да чујете. Ја овом исповешћу не мислим оптуживати оца вашега, ја знам чак колико он вас воли, колико је топла његова родитељска љубав према вама, али — опростите овој отворености — али и ви сами морате признати, да он спада у онај ред људи

који имају добро срце, пуно љубави и према своме и према туђину, но људи који не умеју увек да воде рачуна о приликама у животу; људи, који верују да је живот само једна пријатна шетња по утапканим парковским стазама и људи, који невоље лако пребројавају само зато што мисле да им је све дозвољено.

ЈЕЛА

(Увређено)

Али, господине!..

НЕСТОРОВИЋ

Ја сам свестан, госпођо, своје грубости у овоме тренутку; она је чак један од највећих разлога који ме је уздржавао да не потражим бар посредне путеве да се пред вама оправдам. Ја сам свестан чак и бола који вам својим речима могу нанети — али, ја морам најзад прећи преко тих обзира, ако желим да се одбраним од вашега неправедног мишљења о мени.

ЈЕЛА

Али све то није потребно, господине, све је излишно, све без циља, без разлога, без... за мене је то сасвим свеједно хоћете ли се ви оправдати или не.

НЕСТОРОВИЋ

Али не и за мене, госпођо. За мене је то оправдање једна неопходна потреба, један дуг савести,

или боље, дуг части својој. Понављам, госпођо, да кривица није на мени, понављам да ми је немило кћери оца оптуживати, али. . .

ЈЕЛА

Отац?

НЕСТОРОВИЋ

Он је једини крив. У љубави мојој према вама он није гледао будућност свога детета већ врло згодну прилику да једног младог, неискусног и богатог наследника искористи. Ја сам вашем оцу чинио, чинио све што сам могао чинити, све што сам из обзира према вама требао и могао учинити. Ја сам чак пристао — кад је већ о миразу реч — да ми тај мираз само на папиру да; ја сам, више него то, пристао чак и мираза да се одречем. Све, све, разумете, све сам пристао, на све жртве сам био готов, али сам се најзад морао уставити пред његовом навиком да моју имовину сматра као своје наследство и да завлачи руку у мој џеп, кадгод то за потребно нађе. Када сам покушао бранити се од те његове навике, он је то узео за увреду, и једнога дана добио сам писмо којим ми отказује прошевину и моли ме да прекинем свако општење са његовом кућом. (Пауза) Вама је, вероватно, све то друкче преставио, али тад, кривица би могла бити само на вама, што сте тако лако пристали да промените мишљење о човеку који то није заслужио од вас.

ЈЕЛА

(После извесне борбе)

Не знам, не знам ништа, нисам слушала, нисам ништа чула!

НЕСТОРОВИЋ

Па ипак чули сте толико колико је потребно да знате истину.

ЈЕЛА

Кад би примила све то за истину?

НЕСТОРОВИЋ

(Одлучно)

Ја стојим пред женом којој не смем неистину говорити, којој нисам никад неистину говорио.

ЈЕЛА

(Колебајући се)

Ја не знам како би у том случају оца оправдала?

НЕСТОРОВИЋ

Али бар мене оправдајте.

ЈЕЛА

На што вам?

НЕСТОРОВИЋ

То би ми оправдање била једина накнада за изгубљену срећу.

ЈЕЛА

Или за равнодушност којом сте тај губитак преболели?

НЕСТОРОВИЋ

Мој мир ви називате равнодушношћу, превиђајући да је мир гдекад најјачи израз бола. Јер, шта сте ви очекивали од мене? Ја сам врло обичан човек; ја не умем бити јунак ни романа ни драме; ја сам обичан грађанин од крви и меса; грађанин квалификован пореском књижицом и војничком буквицом. Ви нисте ваљда очекивали да одем у гору и предам се усамљеничком животу, да се закалуђерим или да извршим самоубиство? Дирнуло ме је, заболело ме је кад вас је други запросио и, учинио сам оно што је кадар учинити један обичан грађанин — жалио сам, жалио сам искрено и себе и вас.

ЈЕЛА

(Тешко узбуђена покушава да савлада узбуђење).

НЕСТОРОВИЋ

(Узимајући, после дуже паузе, шешир и штап)

Ја не желим, присуством, да вам и даље досађујем. Мени је довољно утехе што сам успео да вас, после толико времена, видим и што ћу од сада у вашим очима бити ваљда мање крив. Је л' те?

ЈЕЛА

На што вам то?

НЕСТОРОВИЋ

О, госпо, стало ми је необично до тога; стало

ми је, јер се ни до данас још нисам ослободио оних осећаја који су ме једном за вас везивали и...

ЈЕЛА

Господине!

НЕСТОРОВИЋ

...и, јер верујем да и у вама живи тај осећај.

ЈЕЛА

(Прибравши се)

Осећај дужности, господине. Ви заборављате да говорите са женом удатом, кад је потребно да вас опоменем на то.

НЕСТОРОВИЋ

Не заборављам, госпођо, али знам да је ваш брак био само израз пркоса према мени, а не и љубави према човеку коме сте пружили руку, али срце не.

ЈЕЛА

Господине, ви немате права да одређујете односе моје према мужу мом. Ја сам вам и сувише дозволила, а ви сте се и сувише користили. Ја вам не дозвољавам више ни једну реч о том, ја...

НЕСТОРОВИЋ

Дозволите ми бар да се опростим! (Прилази јој, пружајући руку, но она се окреће не дајући му своју) Ни то? Жалим што вас нисам бар толико одобровољио. Збогом, госпођо! (Полази, на вратима још једном застане, погледа за собом. Одлази).

XIII

ЈЕЛА, СТАНКА

ЈЕЛА

(Диже главу и погледа на врата кроз која је он изишао. Савлада је затим дубоки бол, те зајеца и зарије главу у руке).

СТАНКА

(После извесне паузе јавља се на вратима.)

Јело, ми те чекамо. (Примети да она грца и притрчи јој) — Јело, Јело, забога, шта је теби?

ЈЕЛА

(Удаљује је руком.)

СТАНКА

Али шта је теби? Ти плачеш?

ЈЕЛА

(Уздржава се)

Не, не, остави ме!

СТАНКА

Боли те што или...?

ЈЕЛА

(Седа на диван)

Молим те, остави ме, остави ме саму.

СТАНКА

Али, забога... ја ћу да зовем мајку.

ЈЕЛА

Остави ме, остави ме... тешко ми је, сетила сам се нечега... сузе ће ми олакшати. Сад ћу ја тамо, доћи ћу.

СТАНКА

Мајка се чуди...

ЈЕЛА

Иди, иди к њима да им не би пало у очи. Сад ћу ја, чим ме прође. Не желим да ми отац и мајка примете сузе у очима. Иди, молим те, сад ћу ја.

СТАНКА

(Полазећи)

Али... дођи, јер се они већ чуде што те нема. (Оде).

XIV

ЈЕЛА, ЂОРЂЕ

ЈЕЛА

(По одласку Станкином устаје, брише сузе и покушава да се прибере).

ЂОРЂЕ

Ти си ту? Јесу ли гости већ дошли?

ЈЕЛА

Да, дошли су!

ЂОРЂЕ

Тамо су! (Хоће да пође).

ЈЕЛА

Чекај! Имала бих с тобом да проговорим реч две.

ЂОРЂЕ

(Враћа се)
Са мном?

ЈЕЛА

Да. Малочас тражио те је господин Несторовић.

ЂОРЂЕ

Тако? Што ме није причекао, што га нисиш задржала?

ЈЕЛА

Ти знаш врло добро да је мени непријатан сусрет са тим господином, као што ја знам да би и теби такав сусрет мој био непријатан: и тада одиста је врло чудно да си му састанак заказао овде у кући, а још чуднији је посао који би ти могао са њим имати.

ЂОРЂЕ

(Збуњено)
То је... да, то је више....

ЈЕЛА

Он није твој друг у служби; није ни твој пријатељ, ни ти његов и... шта би то било што би вас могло везивати?

ЂОРЂЕ

Та, рећи ћу ти већ, . . ствар је сасвим друге природе. . . рећи ћу ти већ у своје време.

ЈЕЛА

Не, то ћеш ми ти рећи сад. Ти твоји чудни односи, па онда твоје нерасположење и забринутост последњих дана, твоје неспавање. . . све то има нешто да значи, све је то нешто необично, све је то. . . Ја хоћу да ми објасниш.

ЂОРЂЕ

(Бранећи се)

То тако теби само изгледа!

ЈЕЛА

Не, не Ђорђе, ја јасно осећам да ту има нечега и ја захтевам, одлучно захтевам, да ми кажеш истину. . . ја хоћу да је знам!

ЂОРЂЕ

Немој захтевати!

ЈЕЛА

Дакле, има нечега; ти признајеш да има нечега?

ЂОРЂЕ

Та. . . да. . . али. . . хтео бих те поштедити!

ЈЕЛА

Поштедити ме?

ЂОРЂЕ

Да, данас бар, данас је твој дан. Остави нам то задовољство да га проведемо. Сутра већ...

ЈЕЛА

Ако ћу сутра сазнати, зашто не бих данас! Сад већ, кад знам да над тобом, или над нама лебди можда брига од које би мене требало поштедити; сад већ не могу чекати сутрашњи дан. Говори дакле!

ЂОРЂЕ

Не, Јело!

ЈЕЛА

Реци шта је?

ЂОРЂЕ

(Натежући)

Невоља је голема... није моја кривица... или можда... ја не знам...

ЈЕЛА

(Нестрпљиво)

Али реци већ једном, забога?

ЂОРЂЕ

(После извесног колебања, једва се одважи)

Ја имам у каси дефицит.

ЈЕЛА

Дефицит? (Посрне и ослони се на сто).

ЂОРЂЕ

Да, недостаје ми државног новца двадест хиљада динара.

ЈЕЛА

Двадесет хиљада?!

ЂОРЂЕ

Да!

ЈЕЛА

(Тежак као ропац уздах отме јој се из груди. Гледа га дуго у очи).

Па?

ЂОРЂЕ

Сутра до подне морам касу попунити, иначе....

ЈЕЛА

(Престрављено)

Иначе?

ЂОРЂЕ

Затвориће ме, ухапсити ме као последњег неваљалца или..., учинићу оно што је најкраће.

ЈЕЛА

(Цикне)

Ђорђе!

ЂОРЂЕ

Ето.... сад знаш све!

ЈЕЛА

(Очајно кршећи прсте)

Несретниче!... Несретниче!...

ЂОРЂЕ

Ти добро знаш, Јело, да ја тај новац нисам на себе утрошио, нисам га расуо, па.... ипак, признајем да сам крив!

ЈЕЛА

Па добро, јеси ли што смислио; имаш ли начина да се помогнеш? Јеси ли чинио што?

ЂОРЂЕ

Покушао сам, чинио сам све ал'.... сума је велика, ко ће ми је дати? Кад би бар било времена, али до сутра ујутру..... немогуће је до сутра ујутру наћи толику суму.

ЈЕЛА

А ако не нађеш?

ЂОРЂЕ

Рекох ти, сутра ће ме ухапсити.

ЈЕЛА

(Зајеца)

О, Боже, Боже мој, каква несрећа!! Да те ухапсе... моје име, име оца мог... наша кућа!... Па онда Станка, Станка сирота! Отац би Миланов извесно тим поводом раскинуо веридбу. Па друге, све друге, недогледне, срамне, ужасне последице,

које ја не бих могла, не бих смела да преживим! (Прибере се) Слушај, Ђорђе, нећу те ни о чем питати, није време том, већ те молим, помогнимо се учинимо све, све што можемо. Ја ћу дати све своје наките. све....

ЂОРЂЕ

Шта је то?

ЈЕЛА

Па ипак.... или можда ти си што смислио?

ЂОРЂЕ

Шта бих могао смислити?

ЈЕЛА

Ти имаш једног стрица, кад би се њему обратио?

ЂОРЂЕ

То је сиромах човек, учитељ, бивши учитељ, има велику породицу и једва саставља крај с крајем, и кад би могао какву мању сумицу одвојити....

ЈЕЛА

Па ипак, са више страна по нешто....

ЂОРЂЕ

Да, кад би се имало времена. Рекох ти, сутра се мора положити....

ЈЕЛА

Па ипак.... размишљао си ваљда... морало ти је ма шта пасти на памет?

ЂОРЂЕ

Та... мислио сам...

ЈЕЛА

Реци, говори!

ЂОРЂЕ

(После извесног устезања)

Кад бих се искрено исповедио оцу твом?

ЈЕЛА

Оцу? Шта нам он може помоћи? Он је једва скупио суму за Станкин мираз.

ЂОРЂЕ

А та је сума управо довољна.

ЈЕЛА

(Тргне се уплашено)

Та сума!!...

ЂОРЂЕ

Кад би је отац дао само сутра да попуним касу, само да отклоним хапшење те да добијемо бар недељу дана или, рецимо, десет дана времена, да приберемо затим са свих страна, да покушамо на све начине.... Нешто од стрица, нешто од продаје твојих накита, нешто од.... Прибрали би за десет дана ту суму и вратили би му...

ЈЕЛА

Пре пола часа то би и било могуће, али сад више не. Малочас био је отац Миланов овде и за-

казан је прстен сад у суботу. Он захтева да му се о прстену мираз положи и ми смо на то пристали.

ЂОРЂЕ

Па ипак.... до суботе.

ЈЕЛА

Шта је то два и три дана? Не, не, на то немој рачунати, на то немој ни мислити; ја немам права срећу моје сестре на коцку стављати.

ЂОРЂЕ

Тада, ја не знам... Остаје ми још једино покушај код Несторовића.

ЈЕЛА

(Непријатно изненађена)

Несторовића?!

ЂОРЂЕ

Да, он има пара... могао би... он једини би могао.

ЈЕЛА

И... зато је долазио... зато си га тражио?

ЂОРЂЕ

Да... зато!

ЈЕЛА

Не, од њега никада... чак и по цену моје несреће! Ја те молим, Ђорђе, немој се том човеку

обраћати, немој му се приближавати! Молим те, немој његово пријатељство тражити, и то још на обавези да га заснујеш.

ЂОРЂЕ

То је још једино што могу покушати.

ЈЕЛА

Не, то само не! Чинићемо све, све, разумеш ли све, само да то избегнемо. Морамо избећи, чуј ме добро, морамо избећи... (Дужа пауза. Погружено једно и друго подало се терету брига.)

XV

МИЛАН, ПРЕЂАШЊИ

МИЛАН

(Долази са букетом цвећа)

Добар дан! (Прилази Јели, подноси јој букет и љуби јој руку) — Моја најсрдачнија честитања!

ЈЕЛА

(Прибирајући се)

О, зете, ви...?

МИЛАН

Ја нисам, је л' те, дошао сувише рано? (Рукује се с Ђорђем).

ЈЕЛА

(Већ прибрана).

Не би вам се могло замерити и кад би нешто раније дошли. Али чекајте, бар да искористите то што сте раније дошли. (На левим вратима) — Станка, Станка. Имамо госте.

XVI

СТАНКА, НЕДЕЉКОВИЋ, МАРИЈА, ПРЕЂАШЊИ

СТАНКА

(Истрчи прва)

Госте! (Спази Милана) — Ах?

МИЛАН

Зар вас то изненађује? (Рукује се с њом, а оцу и мајци љуби руку).

МАРИЈА

Та како изненађује кад је већ била нервозна што вас нема! —

СТАНКА

(Спази букет у Јелиним рукама)

А, како леп букет!

МИЛАН

И за вас сам донео један цвет, само један цвет, (Даје јој).

НЕДЕЉКОВИЋ

(Ђорђу поверљиво)

Шта си учинио?

ЂОРЂЕ

(Мрзовољно)

Узео сам, не брините, узео сам.

НЕДЕЉКОВИЋ

Е, па, кад смо већ сви овако на окупу, могли би бити послужени једним ликером. Софија! Или можда ко жели чашу пива? (Ђорђу) — Има и пива, је ли?

XVII

СОФИЈА, ПРЕЂАШЊИ

СОФИЈА

(Долази)

Молим!

ЈЕЛА

Донесите, Софија...

НЕДЕЉКОВИЋ

(Јели)

Допусти данас да ја издајем наредбе. Софија, одите ближе мени... још ближе. Тако... дакле, донећете нам ликера и пива.

СОФИЈА

(Поверљиво Недељковићу)

Музика је дошла.

НЕДЕЉКОВИЋ

(Поверљиво)

Где је?

СОФИЈА

(Поверљиво)

Ту под прозором!

НЕДЕЉКОВИЋ

(Поверљиво)

Врло добро, врло добро! (Гласно) Дакле, донеће те нам ликера и пива. Хајде брже, Софија!

СОФИЈА

(Одлази).

НЕДЕЉКОВИЋ

(Одлази прозору и нагиње се напоље да види музику).

XVIII

МОМАК, ПРЕЂАШЊИ

СТАНКА

(Јели)

Јело, би ли ти умела да ми кажеш шта значи овај цвет у говору цвећа?

ЈЕЛА

Значи: љубав. Шта би друго могао значити?

МИЛАН

И верност, и верност!

МОМАК

(Доноси један пакет).

Из радње Стојановића и Никића за госпођу Јелу Ђорђевић.

НЕДЕЉКОВИЋ

А, неко изненађење. То је од Ђорђа!

МОМАК

(Пошто је Јели предао пакет, одлази).

СВИ

А!!

ЈЕЛА

(Оставља затворен пакет на сто).

НЕДЕЉКОВИЋ

Да се отвори, да се отвори, да видимо чиме је муж обрадовао жену.

МАРИЈА

Разуме се, да се отвори.

СТАНКА

(Притрчи да отвори. Јели)
Допушташ ли? (Отвори пакет и показује гривну).

СВИ

(Опште усхићење).

НЕДЕЉКОВИЋ

(Јели, која остаје равнодушна).
Јеси ли чула, мора се признати да ти се муж показао. (Ђорђу) Зете, мора ти се признати да си прави муж!

МАРИЈА

Особито лепо!

СТАНКА

Е, зете, одиста имате укуса. Је ли, Јело?

ЈЕЛА

(Једва погледа, без радости)

Да, лепо је!

XIX

СОФИЈА, ПРЕЂАШЊИ

СОФИЈА

(Доноси на служавнику ликер и пиво).

НЕДЕЉКОВИЋ

(Узео чашицу ликера и пришао прозору).

Е, кћери, да Бог да дочекала сто година крај твога Ђорђа. Живела! (Даје напоље знак марамом) (Оркестар засвира, опште изненађење).

СВИ

Живела! (Куцају се и испијају).

ЈЕЛА

(Пошто се куцала са свима, хтела не хтела, прилази Ђорђу који безизразно држи чашу у руци не приносећи је уснама. Она пружа своју да се куцну и у том им се сретну погледи. Њу обхрва тежина тренутка, клоне јој рука и чашица се просипа. Они се немо и безизразно гледају).

ЗАВЕСА.

ДРУГИ ЧИН

Иста соба.

1

ЂОРЂЕ, СОФИЈА

(Ђорђе за столом, пуши нервозно и исписује писаћком на хартији цифре које нервозно брише, мења, допуњује).

СОФИЈА

(Долази)
Господине!

ЂОРЂЕ

(Удубљен у рачуне, не чује је).

СОФИЈА

Господине!

ЂОРЂЕ

(Тргне се)
Шта је?

СОФИЈА

Ваш стриц....

ЂОРЂЕ

А, дошао је? Где је? Нека уђе!

СОФИЈА

(Одлази).

II

ЂОРЂЕ, ОБРАД

ЂОРЂЕ

(Устаје, скупља хартијице које је исписивао и трпа их у џеп).

ОБРАД

(Човек шесетих година, озбиљан и разборит. Он је простије, али уљудно обучен).

Добар дан!

ЂОРЂЕ

(Иде му у сусрет)

Добар дан, стриче! Опрости, звао сам те....

ОБРАД

Зар ниси могао доћи к мени?

ЂОРЂЕ

Могао сам, али.... у твојој кући деца, жена... незгодно би ми било за разговор. Рекох, нећеш ми замерити. Ствар је, међутим, врло озбиљна, хтео бих од тебе савета.

ОБРАД

Од мене савета?... Ти си до сада увек моје савете избегавао....

ЂОРЂЕ

Седи, молим те, стриче, седи. Мораћу да будем опширнији да ти објасним целу ствар.

ОБРАД

(Седајући)

Шта је, дакле, говори?

ЂОРЂЕ

... Десила ми се велика несрећа.

ОБРАД

Жена?

ЂОРЂЕ

Не, не, сасвим друга ствар. Ја не знам како да ти речем а да избегнем твоје прекоре, јер.... најзад, крив сам. Не вреди се бранити, јер сам крив; признајем то, ал' сад није главно јесам ли крив или не, већ треба наћи излаза, мени треба помоћи.

ОБРАД

Какве помоћи?

ЂОРЂЕ

Ја стојим пред опасношћу да будем до подне ухапшен.

ОБРАД

(Тргне се)

Шта си урадио?

ЂОРЂЕ

(Ћути скрушен).

ОБРАД

(Устаје)

Говори шта си урадио?

ЂОРЂЕ

Проневерио сам државни новац.

ОБРАД

Их, до Бога! Зар то, зар то, несрећниче?

ЂОРЂЕ

У каси, којом рукујем, недостаје ми двадесет хиљада динара.

ОБРАД

И зашто, зашто то учини?

ЂОРЂЕ

Не знам.... не умем да ти кажем. Нисам их прокоцкао, нисам их расуо, нисам... не знам!

ОБРАД

Али знам ја и знао сам већ раније да ће тако бити. Знао сам, јер другаче се није могло свршити: другаче није могло!

ЂОРЂЕ

Признајем да сам крив.

ОБРАД

Сад, пред апсанским вратима, а онда... си избегао моје савете; онда, када сам хтео место оца да ти их дам.

ЂОРЂЕ

То што је било, било је, али шта да чиним сад?

ОБРАД

То што је било, било је, ето то је сва филозофија коју сте умели поцрпети ви, са виших школа. И ја сам учио нешто школа, и ја сам читао нешто књига, али не зато да се удаљим од живота, већ зато баш да будем ближе, да га видим, да га разумем... И ми, видиш, који непомућено видимо живот, који трезвено гледамо у живот, поступамо као грађевинари: кад прсне свод, кад се покрхају рогљеви, не кажемо: што је било, било је, но шта ћемо сад, — већ велимо: стани да видимо шта је било, и зашто је било, јер, ако тако не чиниш, залуд подмећеш нов дирек, поклецнућеш опет, ако не уклониш оно због чега је први пут поклецнуо.

ЂОРЂЕ

Али...

ОБРАД

Тако је, тако! И чуј ме бар сад, када ме ниси хтео чути тада када сам у очево име хтео да ти

говорим. „Крив сам“, велиш, ал' ти то казујеш само зато, јер другу реч не умеш рећи сад; казујеш је само, а ниси ни свестан у чему је твоја кривица. Ти мислиш крив си зато што си се машио новца који није твој; ти мислиш крив си зато што си трошио новац који ти је држава поверила. А видиш, ту није твоја кривица... ти си морао туђ новац трошити, морао си, разумеш ли, јер ниси могао друкчије.

ЂОРЂЕ

Слушај, стриче!

ОБРАД

А хоћеш ли да знаш и зашто си морао?

ЂОРЂЕ

Знам, забога.

ОБРАД

Не, не знаш, јер немаш ни снаге ни моћи да сазнаш, јер немаш храбрости суштој истини у очи да погледаш. А ако хоћеш да јој погледаш, не гледај оно што је сад пред тобом, већ се осврни за собом, погледај тамо где је корен злу, где се оно зачело! (Прошета узбуђено, па опет застане пред њим) Свршио си школе, је л', постигао си циљ, јер си диплому стекао, ал' та диплома није ти служила као оруђе којим ћеш кроз живот крчити себи пут, већ као цена да се можеш боље продати.

ЂОРЂЕ

(Хтео би да га прекине).

Чуј, стриче!

ОБРАД

(Не дозвољавајући да га прекине)

Јесте, јесте! Сви ви, ви који ничете из сиротињских уџерица налазите да вам диплома није довољна, да вам школа није довољна и тражите друге путеве и друге ослонце за напредак. Још док по прчварницама једете слојањена јела, ваш је сан брак из угледне породице. То је ваш сан, то идеал, то циљ живота. А тим угледним породицама су управо добро дошли такви зетови. У њих има увек девојака које треба пошто пото удати; девојака које су већ од седамнаесте године у промету и које се до двадесете године излижу као стара пара. За пет година, оне проживе један дуг живот, пун бура, догађаја, сукоба и свега што троши свежину младости. Оне за то време лете из руке у руку, пишу читаву архиву љубавних писама, проливају читаве потоке очајних суза и постају сталне декорације свих забава, свих шеталишта, свих манифестација, те постају свакодневне, обичне, а понекад и сувишне. Дотле већ пристижу нове и млађе, а оне се, као изношена хаљина, као излизана пара, повлаче из саобраћаја и постају терет и брига својих родитеља. Они који су за њима уздисали, и за којима су оне уздисале; они који су им писали и којима су оне

писале; они који су им заказивали састанке и којима су оне заказивале састанке — сматрају све то као пријатну прошлост и окрећу се новима, које пристижу. А тада, долазите ви, ви који сте никли из уџерица, да би се једнога дана могли стидети својих оџева, који су последњи залагај одвајали да вас школују; ви, којима за живот није довољна школска диплома, долазите ви и узимате девојке из угледних кућа, узимате те, од промета изгужване, банкноте и добијате као мираз обећања и девојачку прошлост. Ето, то су ваши бракови!

ЂОРЂЕ

Али шта хоћеш ти, стриче, с тим; нәшто све то што казујеш?

ОБРАД

Казујем ти твоју кривицу. Ти је не видиш, знам да је не видиш. А кривица лежи у браку том. Ви браком улазите у живот на који нисте свикли; вас уводе у друштво где вас гледају преко рамена. Ваше вас жене, те девојке из угледних кућа, само трпе, а њиховој сте околини несносни. Или ти мислиш да је у очима твоје жене и њене околине твоја диплома била кадра учинити да ти опросте што си син једнога бедног општинског гробара; или ти мислиш да ти такав положај у браку обезбеђује још и љубав женину. О, не, никада. И ви знате, ви осећате да сте без љубави и тражите чим ћете је задовољити. И тад, угађате жени, уга-

ђате јој на све начине, задовољавате и њене несмишљене прохтеве, мислећи то је пут којим ће те је задобити. А ваша бедна плата недовољна је да вам купи наклоности ваших жена и, тада падате у дугове, а кад загрцате под дуговима, тад... машате се туђег новца. Ето ти! Је л' тако, реци, је л' тако?

ЂОРЂЕ

Па нека је и тако ал... шта сад, шта сад?

ОБРАД

Шта сад?... (Пауза).... Срећа обично заводи човека, а несрећа га понекад враћа на прави пут. Не можеш је избећи... иди, иди тамо!

ЂОРЂЕ

(Престрављено)
Куда?

ОБРАД

У апсу.... на робију.

ЂОРЂЕ

(Поражен)
Стриче!

ОБРАД

Отуда тек вратићеш се у живот. Нећеш моћи добити државну службу и то ће те излечити сујете да течеш каријеру; жена и њена породица презреће те и излечити сујете брака из угледне

породице, и тада ћеш почети нов живот; мучићеш се, знојити, али ће ти сваки залогај хлеба бити сладак и свака ноћ мирно преспавана.

ЂОРЂЕ

А жиг срамоте који ћу понети на челу?

ОБРАД

Мања је срамота откајати грех но грехом умрљан лагати и себе и оне око себе и прљаво чело узносити.

ЂОРЂЕ

Стриче, шта говориш ти? Зар би ти то допустио, зар ми ти одиста не мислиш помоћи? Стриче, забога!

ОБРАД

Да сам могао, ја бих ти од прве рекао: ево ти новца и откупљуј се од срамоте; али не од ове само, већ и од свих даљих срамота које те очекују у животу. Да сам могао....

ЂОРЂЕ

Хвала ти! (Зарије главу у руке и боно уздахне.

ОБРАД

Ја ти не требам више?

ЂОРЂЕ

Хвала ти.

ОБРАД

Збогом.... (Одлази до врата, па се враћа) Шта мислиш, дакле, чинити?

ЂОРЂЕ

Не знам!

ОБРАД

(Потресен)

У мене има четири и по хиљаде динара на књижици. Одвајао сам пару по пару, за децу.... ако ти то може помоћи?

ЂОРЂЕ

(Скочи и стеже му руку).

Хвала, стриче, ал' то је премало.

ОБРАД

За мене то је све, јер то је дечји новац, од њих откидам нудећи ти их.... Да имам више времена, да имам бар двадесет и четири сата на расположењу, потрчао бих, потражио бих, овако...

ЂОРЂЕ

Хвала још једном, стриче понудио си све што си могао, хвала ти!

ОБРАД

Чуо си шта сам ти рекао; знаш шта ти могу учинити, па сад.... ето ти, чини како знаш. (Хоће опет да пође па се врати) Ја ћу бити код куће... Тамо ћу бити ако ме затребаш.

ЂОРЂЕ

Хвала, стриче!

ОБРАД

Бићу код куће... Па — буди храбар, невоља слабе обара!.. Због ом! (Оде).

III

ЂОРЂЕ, ЈЕЛА

ЂОРЂЕ

(Остаје седећи забринут).

ЈЕЛА

(Долази)
То је твој стриц био?

ЂОРЂЕ

Да!

ЈЕЛА

Па?

ЂОРЂЕ

Могу добити четири до пет хиљада.

ЈЕЛА

А, Здравковић?

ЂОРЂЕ

Новац му је заложен; могао би ми дати нешто, ал' тек кроз четири или пет дана.

ЈЕЛА

Ни откуд помоћи, ни откуд, а ево, већ је последњи час.

ЂОРЂЕ

(Шчепа шешир и хоће да пође).

ЈЕЛА

Куда?

ЂОРЂЕ

Не знам... идем у хапсу, то је једини начин решења.

ЈЕЛА

Чекај, стани! Чекај, молим те; преклињем те! Зар нема другог начина?

ЂОРЂЕ

Има их само два.

ЈЕЛА

Говори!

ЂОРЂЕ

Рекао сам ти их. Један је, кад би нам твој отац дао Станкин мираз.

ЈЕЛА

Ђорђе, зар ти још мислиш на то? Рекох ти, ја нећу својом несрећом туђу срећу да уништим. Рекох ти, сутра је прстен, а о прстену се мора новац положити.

ЂОРЂЕ

Могло би се наћи начина да се прстен за недељу дана одложи, а кроз недељу дана... ето, стриц ми нуди четири и по хиљаде, па твој накит који би се могао уновчити, па Здравковић. А стриц ми је и друга обећања нагласио, вели, када би само имао два дана времена... кад би се само прстен одгодио.

ЈЕЛА

Не, не, на то не смемо ни мислитт; с тим ни тренутка немој рачунати. Ти рече, има два начина; који је други?

ЂОРЂЕ

Несторовић!

ЈЕЛА

Опет он?

ЂОРЂЕ

Налазим да су твоји разлози, са којих се тако јогунасто опиреш, недовољни, бар у овом тренутку. Шта теби смета да тог чевека мрзиш и онда кад он учини мени услугу?

ЈЕЛА

Смета ми то, што предосећам да би он чак и био вољан учинити ти услугу само зато да би ми скрхао понос.

ЂОРЂЕ

Па зар је за тебе, овога часа, понос, твој лични понос, јачи од невоље која нас очекује. Или зар,

мислиш да ћеш сачувати понос и онда када се за мном тамничка врата затворе? (Седа, вади бележницу и пише). Због таквих твојих разлога изгубио сам читав дан.... (Звони).

ЈЕЛА

(Сруши се у фотељу).

Дакле ипак?...

ЂОРЂЕ

Да, јер се више не сме чекати.

IV.

СОФИЈА, ПРЕЂАШЊИ

СОФИЈА

Заповедајте?

ЂОРЂЕ

(Глела у сат)

Идите одмах са овим писамцетом, али одмах, одмах. Гундулићева улица број 76, господин Љубомир Несторовић. Упамтите!

СОФИЈА

Молим! (Одлази).

V.

ЂОРЂЕ, ЈЕЛА

ЂОРЂЕ

(Правдајући се).

Једини који може дати без устезања, само ако буде хтео.

ЈЕЛА

(Ћути дубоко замишљена).

ЂОРЂЕ

Зар не? Зар није то ипак најбоље што се у овоме тренутку може учинити?

ЈЕЛА

Не, није! Али.... ни сама не знам шта би друго.... Видиш ли, видиш ли, Ђорђе, где нас води твоја погрешка?

ЂОРЂЕ

(Трже се)

Моја погрешка? Ти је зовеш мојом погрешком?

ЈЕЛА

Ја не знам како би је другаче назвала?

ЂОРЂЕ

Рећи ћу ти ја. Кад си је назвала погрешком, мојом погрешком, тад да разговоримо о њој. (Пауза). Хвала ти, што ме у првим часовима, кад сам ти несрећу саопштио, ниси ни питала о узроцима њеним, ниси ме ни осуђивала, већ ти је прва мисао била да ми помогнеш. Можда је и боље што о тој погрешци нисмо разговарали раније, тада ти је не бих умео довољно ни објаснити, дотле нисам ни сам довољно мислио о њој....

(Пауза). Да, то је моја погрешка и ја трпељиво примам прекоре које ми казују твоји погледи и које сам себи упућујем ал'.... свака погрешка истиче из извесних узрока, а ти узроци, видиш, нису у мени и то ме мири са савешћу. Нису у мени, јер ја нисам васпитан да крадем, нисам можда ни с тога што никад нисам имао потребе. Сиромах ђак а скроман чиновник, ја нисам никада имао шире прохтеве, моје потребе нису никада премашале моје могућности. Откад су, дакле, настале те шире потребе, које су ме нагнале да се туђега новца машим?... (Пауза). Твоји родитељи нису ти обезбедили мираз, али су ти обезбедили васпитање коме је брак робија а дужност насиље. Твоји захтеви нису увек биле само потребе, твоје жеље нису увек биле у складу са могућностима, твоја....

ЈЕЛА

Ђорђе! Зар је сад на мени грех?

ЂОРЂЕ

То није твој грех, то је грех оних који су те за живот спремили.

ЈЕЛА

Ти немаш права да ми чиниш прекоре. Јеси ли који пут рекао: стани! Јеси ли ми рекао: довде су наше могућности! По чему знаш ти да ја тада не бих другаче чинила?

ЂОРЂЕ

Не, јер си тако васпитана; таквим животом живе ти отац и мајка и данас још.

ЈЕЛА

Али, Ђорђе, невоља васпитава човека, а ти ми је ниси никада предочио. Напротив, ти си ми чинио више но што сам ја захтевала: ти си ми угађао више но што бих ја замишљала: ти си се старао да задовољиш моју жељу пре но је ја и пожелим. Ти ме ниси заустављао на путу том, већ, на против, ишао си даље него ја.

ЂОРЂЕ

То је сушта истина, јер... јер, видиш, то је био једини начин, једини пут којим би могао доћи до твоје наклоности. Ти ниси пошла за мене што ме волиш; ти то уосталом ниси крила ни од мене, а још мање од других. Требало ти је удати се из ових или оних разлога, а мени је годило узети жену из тако угледне породице, и ето, то нас је упутило једно на друго. Па ипак, ја сам ушао у брак са жељом да у њему срећу заснујем; ти си у њему тражила начина да се вратиш животу и друштву које младу жену више цени но стару девојку. И тад је настао брак, који је за тебе значио живот, а за мене борбу, Да, ја сам се борио да стечем макар један делић твоје наклоносви и да сузбијем оне подругљиве осмехе на уснама твоје околине у којој сам се морао кре-

тати, а за коју ја никад нисам престајао бити уљез и простак. И чиме сам могао постићи то? Моје здравље, моја снага, моја спрема, моја чиновничка ревност и савесност — нису за вас биле никакве врлине. Новац у вашим очима узноси човека, ја сам морао имати новца ако сам хтео пред вама да се узнесем. Јер, кад расипник, чији углед на новцу почива, баци жени пред ноге злато, перлу и драги камен — све што се може купити, та жртва га у њеним очима узноси; кад сиромах простре пред њене ноге част — једино благо које се не купује — она гази по њој немарно, као по старој, излизаној простирци. (Пауза) — А ја, нико и ништа, незнан именом, бедан пореклом, син чувара општинскога гробља, све што сам изнео из своје беде, из уџерице у којој сам се родио, из васпитања које ми је сиротиња пружила — то је осећање части. И, ето, то, то сам ја теби жртвовао? Жртвовао сам ти, јер ми је требало у твојим очима узнети се, требало ми је среће, среће ми је требало... Жедан сам био среће?

ЈЕЛА

Ал' срећа се не гради на злочину, Ђорђе? А ти си, умачући руке у туђу имовину, хтео да прљавом руком саградиш себи срећу; прљао си чело срамом онда када си желео узнети се; рушио си темеље кућне да би под њеним кровом стекао себи мир и задовољство. И за све то сад, уочи

часа када треба да се за тобом тамничка врата затворе — ти би хтео да је неко други крив.

ЂОРЂЕ

Не везујем ја никога за свој грех, понећу га сам. Хтео бих само да те лишим права да ми чиниш прекоре. Нисам их од тебе заслужио, јер, ако сам грешио, тебе ради сам грешио. Мој грех је служба теби; мој грех је робовање за делић среће који си ти држала, себично држала не пружајући ми га. Видела си ти, не може бити да нисси видела, моје чело избраздано умором, од напора које сам чинио не би ли стекао ма један осмех среће; видела си, видела си моје очи усахле од чежње за том срећом; видела си моје усне исушене од жеђи за том срећом. У старих Јевреја људи су служили и робовали у оца да би стекли ћер, ето тако сам робовао ја у тебе, ево већ пуних пет година; робовао сам, да бих стекао тебе. И шта, шта сам могао у тој служби да ти дам? Оданост моју? — О, имала си је и превише. Верност моју? — Ти си на њу тако мало полагала. Остало ми је још последње што сам ти могао понудити — то је моја част. И... ето, ја сам ти је бацио пред ноге. Гази је, слободно гази је, али бар... не прекоравај и... жали ме!

ЈЕЛА

Што ми бар до сад нисси тако говорио! Можда би боље било да си ми тако раније говорио.

ЂОРЂЕ

Јер сам те хтео штедети. Нисам никад хтео дозволити да твоје чело бриге осенче; нисам хтео да болом, који је мени живот свакодневно задавао, избришем осмех са твојих усана.

ЈЕЛА

И све си то због мене само патио?

ЂОРЂЕ

О, камо среће ди сам кадар још патити, још жртава поднети.... веруј, не бих жалио. Веруј ми, ја те молим, Јело, да ми верујеш, да ми ни сама тамница, која ме очекује, не би била тешка, кад бих знао да би је ти схватила као једну од жртава коју због тебе радо подносим; кад бих знао, ако једног дана будем опет сагледао божји зрак, да ћу срести осмех твој а не презрење....

ЈЕЛА

(Величином свога бола Ђорђе је осваја и, после горњих речи, она, савладана неким нејасним осећајима, удари у тежак плач).

ЂОРЂЕ

(Не могући да разуме овај плач, посматра је дуго, затим јој прилази нежно).

Ти плачеш, Јело?

ЈЕЛА

Остави ме, остави ме мојим сузама.

ЂОРЂЕ

Ал' зашто?

ЈЕЛА

Не знам, не умем да ти кажем

ЂОРЂЕ

Бојим се да те нисам увредио?

ЈЕЛА

Не, не... ја не знам... не знам шта се то у мени десило, шта се то у мени дешава...? И бол и радост и туга и срећа и унижење и понос.... све, све то у исти мах. Нешто велико се кида у мени, нешто... О, Боже мој!

ЂОРЂЕ

Опрости!

ЈЕЛА

Зар ја? Зар ја? Не знам... ти не знаш колико си овога часа у мојим очима израстао... Јављаш ми се као неко непознат, неко кога нисам никада срела, никад видела, никад знала, а сад га у часу упознала. О, Боже, да ли невоља одиста човека искреније, истинитије приказује но срећа; зар ти је невоља одиста могла дати толико снаге да победиш у мени све што нас је одвајало...?

ЂОРЂЕ

(Усхићен)

Јело?

ЈЕЛА

Да, да, ја сам крива, ја! И знаш ли у чему је моја кривица?

ЂОРЂЕ

(Хоће да каже).

ЈЕЛА

Дозволи ми да сама себе оптужим: Нисам те познавала; нисам се чак ни трудила познати те, јер да сам то.... ја бих те волела.

ЂОРЂЕ

(Потресено, усхићен, шчепа је за руку и привлачи себи).
Јело, волиш ли ме бар сад?

ЈЕЛА

Да... да... да... познала сам те!

ЂОРЂЕ

Јело! (Страсан загрљај и пољубац при коме обоје грцају у сузама).

ЈЕЛА

Па зар сад, кад сам те познала, да те изгубим? Не, не, борићу се као лавица, борићемо се заједно... реци, говори шта да чинимо?

VII

СОФИЈА, ПРЕЂАШЊИ

СОФИЈА

(Долази с поља)
Писмо сам предала.

ЂОРЂЕ

У руке?

СОФИЈА

Не, господин није био код куће.

ЂОРЂЕ

(Јели)

То опет не значи ништа, то је губљење времена. Јело, сад, је ли, не постоји ништа више чега би се смели бојати, што би нас могло пречити.? Наоружани смо храброшћу и ја и ти. Одобраваш ли да пођем сам наћи га?

ЈЕЛА

Иди, иди сад и... слушај... прими и најтеже услове... и најтеже услове. Иди... пожури!

ЂОРЂЕ

До виђења! (Оде журно).

VIII

ЈЕЛА, СОФИЈА

ЈЕЛА

Ох, како ме страшно боли глава, уморна сам! (Седа клонуло на канапе).

СОФИЈА

Да донесем можда мало колоњске воде?

ЈЕЛА

Не, уквасите ми мало ову марамицу, годиће ми влага... (Даје јој).

СОФИЈА

(Пође напоље, па застане на вратима).

Госпођо... Господин Несторовић.

ЈЕЛА

(Тргне се и устаје).

Не... реците нисам код куће... или... да ипак... пустите га, нека уђе.

СОФИЈА

(Повлачи се, пропуштајући Несторовића).

IX

ЈЕЛА, НЕСТОРОВИЋ

НЕСТОРОВИЋ

Добар дан желим!

ЈЕЛА

Овај час је мој муж отишао к вама, морали сте се мимоићи.

НЕСТОРОВИЋ

Вероватно! Затекао сам на своме столу једно писамце...

ЈЕЛА

Да, мој муж вас је поново узнемирио.

НЕСТОРОВИЋ

Ни мало непријатно узнемирење.

ЈЕЛА

Чини вам се, јер вам није познато чега ради вас је звао.

НЕСТОРОВИЋ

Ма зашто. Позив који ме доводи к вама увек ми је драг.

ЈЕЛА

Ствар је врло озбиљна. Мом мужу је потребна ваша услуга.

НЕСТОРОВИЋ

Готов сам на сваку услугу која би ми дозволила да вам се приближим. Ви знате колико ми је некада била драга и колико ми је данас још дража ваша близина.

ЈЕЛА

(Узнемирено).

Ја вас лепо молим, господине, оканите се таких изјава. Ако их будете наставили, учинићете на мене непријатан утисак, утисак који извесно не би желили.

НЕСТОРОВИЋ

Непријатан утисак?

ЈЕЛА

Да, утисак човека који хоће да се користи мојом невољом.

НЕСТОРОВИЋ

Вашом невољом? Госпођо, ви не смете имати невоља. Ако до мене стоји, ви не смете бити у невољи.

ЈЕЛА

Не ја, али мој муж је у невољи, а невоља мога мужа и моја је. Он је хтео... Ми смо хтели да вас замолимо... ми смо у новчаној невољи.

НЕСТОРОВИЋ

Сума је извесно мала?

ЈЕЛА

Напротив, велика... врло велика: двадесет хиљада динара.

НЕСТОРОВИЋ

Двадесет хиљада динара?!

ЈЕЛА

Увиђам... и сама увиђам да је сума врло велика. И ако ви новаца имате... ипак... толика сума.

НЕСТОРОВИЋ

Госпођо. И ако новаца имам, не позајмљујем га. То није мој посао. Али, ако желите ви, ви, госпођо, да вама, као знак пријатељства, ту суму позајмим, ја сам у свако доба готов то учинити Кроз пола сата можете новац имати.

ЈЕЛА

(Озарена и усхићена).

Кроз пола сата... ах? (Тргне се) — Али не мени не као знак пријатељства? Позајмите мужу мом, њему позајмите.

НЕСТОРОВИЋ

Хоћете да будем прост зајмодавац! Зашто ми тако ружну улогу намећете? И кад бих је хтео примити, толика се сума не даје чиновнику са триста динара плате. Ви то знате, госпођо, и сами, не може бити да не знате, али вам годи да ме видите у ружној улози зајмодавца како би ме што дубље могли мрзети.

ЈЕЛА

(Ћути оборене главе).

НЕСТОРОВИЋ

Госпођо, ја слутим да је ту нека велика невоља ал' нисам низак да се њоме користим. Готов сам помоћи ал' хоћу да та помоћ има изглед пријатељске услуге.

ЈЕЛА

Помозите, дакле мужу, мом.

НЕСТОРОВИЋ

Њему? Ми нисмо никакви пријатељи, не знам шта би ме обвезивало на толико пријатељство према њему?

ЈЕЛА

Исто што и према мени.

НЕСТОРОВИЋ

О, о пријатељству према вама не желим да говорим сад. Ако би га помињао, ако бих вам говорио о његовој прошлости, изгледало би као да то чиним ради уџене.

ЈЕЛА

(После извесног размишљања).

Па лепо... кад друкче не бива, примам зајам, али — као зајам, разумете ли, као зајам.

НЕСТОРОВИЋ

Не, већ само као пријатељску услугу. И ако сам вам кадгод учинио какву неправду, ви ћете ми тиме бар дати прилике да је искупим. (Прилази јој, љуби јој руку) — Хвала вам!

ЈЕЛА

(Повлачи руку коју је он био задржао).

НЕСТОРОВИЋ

Исто онако топла рука као некада!.. Кажу, човек умирући, у последњем тренутку, сагледа сву прошлост своју. Ево где се исто понавља и у тренутку кад се човек враћа у живот. Сагледао сам на један мах све... све... све оне драге успомене и прву исповест и заклетву и први пољубац...

ЈЕЛА

(Узбуђено).

Господине!

НЕСТОРОВИЋ

... онај први пољубац који нам је душе спојио. И од тада, Јело...

ЈЕЛА

(Срдито).

Ја вам не дозвољавам да ме зовете тим именом.

НЕСТОРОВИЋ

(Наставља).

И од тада, Јело, наше су душе спојене. Ни мржња којом си покушала да се наоружаш; ни време, које ублажује чак и болове срца, није било кадро ублажити осећај који је чекао само, пригушено очекивао свој час... можда овај час...

ЈЕЛА

(Кршећи прсте).

Дакле ипак... дакле ипак... ах, знала сам ја то!

НЕСТОРОВИЋ

Знала, то?

ЈЕЛА

Да, знала сам да ћете за услугу тражити скупу накнаду. (Одлучно). Чујте ме, господине, ви стојите пред женом везаном у браку дужношћу и љубављу.

НЕСТОРОВИЋ

Да ли и љубављу?

ЈЕЛА

Да, господине, и о тој љубави нисте позвани ви да доносите пресуду.

НЕСТОРОВИЋ

Али сам позван да својој љубави иштем одзива.

ЈЕЛА

Реците трговачки: да за зајам наплатим камату.

НЕСТОРОВИЋ

Јело! Зашто још увек тако осорно? Или је то можда последњи покушај да се одбраниш од онога што је јаче од тебе. Ти ме волиш, ја знам да ме волиш.

ЈЕЛА

Ја вас мрзим.

НЕСТОРОВИЋ

Баш у тој мржњи је љубав твоја, Јело.

ЈЕЛА

Не, не... нека свему буде крај. Хвала вам на пријатељству, којега сам се с разлогом толико бојала. Ваш ми новац не треба, разумете ли; не треба ми, нећу га!

НЕСТОРОВИЋ

Госпођо!

ЈЕЛА

Молим вас, идите... бојим се ваше близине. Ја сам је избегавала, избегавала сам је очајно... ал' ето, нисам могла!.. Идите, молим вас! Ја вас молим, ја вас преклињем, ако сте частан човек,

идите, бежите... Не треба ми ваше пријатељство, не желим га, нећу га!

НЕСТОРОВИЋ

Госпођо, ја сам частан човек и о томе ћу вас уверити. Ићи ћу! Али, ви сте у невољи, слутим, у великој невољи... ја не бих желео... допуштате ли ми бар да вам новац пошаљем?

ЈЕЛА

Не, не, не! Никако не, ни по коју цену не, јер он доноси срамоту. Идите!

НЕСТОРОВИЋ

Допустите бар!.. (Хоће да јој пољуби руку).

ЈЕЛА

(Тргне руку).
Не!

НЕСТОРОВИЋ

Допустите бар да вам изјавим, да вам у свако доба стојим на расположењу, кад год вам моје услуге и пријатељство буду затребали. (Пође, па код врата застане и дуго је посматра.)

ЈЕЛА

(Не окреће главу, већ му руком маше да иде).

НЕСТОРОВИЋ

(Отуд са врата)
Што се бориш с оним што је јаче од тебе?

ЈЕЛА

(Као горе).

НЕСТОРОВИЋ

(Пошто је још стојао и гледао је, оде).

X

ЈЕЛА, СОФИЈА

ЈЕЛА

(Дуго остаје под тешким и боним утиском, затим диже главу, окреће се и, кад види да је отишао, она одахне. Звони.)

СОФИЈА

(Долази) —

Госпођа жели?

ЈЕЛА

Ништа, ништа ми није потребно, бићу у својој соби. (Оде).

XI

СОФИЈА, НЕДЕЉКОВИЋ

НЕДЕЉКОВИЋ

(После краће паузе долази расположен, носећи један пакет запечаћен печатом)

Добар дан, Софија!

СОФИЈА

Добар дан желим!

НЕДЕЉКОВИЋ

Госпођа?

СОФИЈА

Овде је!

НЕДЕЉКОВИЋ

Шта мислите, Софија, шта претставља овај пакет?

СОФИЈА

Ја не знам, господине!

НЕДЕЉКОВИЋ

То је најлепши сиже за један роман. Јесте ли читали који пут какав роман?

СОФИЈА

Јесам!

НЕДЕЉКОВИЋ

Ех, врло добро! Дакле у овоме пакету има двадесет хиљада динара. Тај новац није ни мој ни ваш, је л' те? Лепо. Ја и ви смо, рецимо, двоје младих који се воле. Но, но, но, рецимо, рецимо само. Према томе, постоје двоје младих који се воле и један пакет туђег новца и, ето, то је прва глава романа. То двоје младих који се воле, не могу ту љубав своју да остваре, сметају им и обзири и морал и закон и све уопште што је кадро да се испречи испред једне идеалне љубави. И једнога дана, овај пакет туђега новца каже њима, рецимо нама: „Бог вас је створио једно за друго, волите се, а да би се могли волети, узмите мене и идите у Америку!" И ето, то је друга глава

романа. Трећа глава, то је путовање. Пучина, звездана ноћ, бура, ми седимо на палуби загрљени и повраћамо. Четврта глава: медени месец у Америци, другим речима амерички медени месец. Пета глава: новца све више нестаје. Шеста глава: ви, пошто пребројите остатак новца и уверите се да нема више од две стотине динара, долазите до закључка да сам ја матори магарац. Седма глава: ви одбегавате са цалкелнером хотела у коме смо одсели. Осма глава: ја гурам колица за насип неке нове железнице. Ето, ето молим вас, зар то није читав роман са почетком и крајем. Осталом, ја га нисам измислио, ја сам тако нешто морао негде читати па ми ваљда остало у памети.

СОФИЈА

(Слатко се смеје)

Ви сте данас необично расположени, господине.

НЕДЕЉКОВИЋ

Јесам, то имате право. Кад год сам тако у близини веће суме новаца, ја осећам неко нарочито расположење и све ми је лепше но што је. Ето, данас сте ми ви много лепши него јуче. Дакле, шта је са госпођом?

СОФИЈА

Одмах ћу је известити. (Пође, па на вратима сретне Јелу). Ах, ево госпође! (Софија се повлачи).

XII

ЈЕЛА, НЕДЕЉКОВИЋ

ЈЕЛА

Чула сам вас, оче!

НЕДЕЉКОВИЋ

Да, морала си ме чути, јер данас врло гласно говорим, врло гласно. Погледај, овде су свих двадесет хиљада.

ЈЕЛА

(Расејано).

Двадесет хиљада?

НЕДЕЉКОВИЋ

Но, волео бих сад да ме види г. Јанковић. Дође ми чисто воља да овако, с пакетом под пазухом, прођем крај његовог дућана.

ЈЕЛА

Сутра му морате предати?

НЕДЕЉКОВИЋ

Па знаш већ, разуме се, сутра!

ЈЕЛА

А зар се, оче, прстен не би могао одложити?

НЕДЕЉКОВИЋ

Одложити?

ЈЕЛА

Да, само за недељу дана.

НЕДЕЉКОВИЋ

Шта је теби, дете? Као да се не сећаш јучерашњега разговора и још, чини ми се, ти си баш пристајала уз Јанковића и наваљивала да буде како он хоће.

ЈЕЛА

Да, знам, све знам, па ипак се прстен мора одложити.

НЕДЕЉКОВИЋ

Мора? Зашто?

ЈЕЛА

Ја не знам како да вам кажем; рећићу вам, дајте ми само пристанак да ћете прстен одложити.

НЕДЕЉКОВИЋ

Опет... говори, забога, јасније!

ЈЕЛА

Рећи ћу вам, да, морам вам рећи. Оче, преклињем вас не унесрећавајте своју кћер; нађите ма какав разлог, ма какав, напишите сад одмах једно писмо, реците да је немогуће, не можемо са спремом стићи... немогуће је, тако реците — кроз недељу дана тек...

НЕДЕЉКОВИЋ

Ја те све мање разумем. Зашто све то, зашто, зашто?

ЈЕЛА

Јер прстен сутра неће бити, не може бити, не сме бити.

НЕДЕЉКОВИЋ

Јело!

ЈЕЛА

Јер данас до подне, кроз један сат можда, Ђорђе ће бити ухапшен и то би једино самоубиством могао избећи.

НЕДЕЉКОВИЋ

(Поражен)

Ђорђе, твој муж Ђорђе?!

ЈЕЛА

И да би га спасла те беде, да би се спасли сви — прстен мора бити одгођен.

НЕДЕЉКОВИЋ

Говори шта је, шта је учинио?

ЈЕЛА

У државној каси, којом рукује, недостаје му двадесет хиљада динара. Данас до подне мора да попуни то, иначе...

НЕДЕЉКОВИЋ

(Клоне поражен у фотељу)...

Дефицит од двадесет хиљада динара! (Скочи). Па нека га ухапсе, нека се убије!

ЈЕЛА

Оче!

НЕДЕЉКОВИЋ

Нека се убије!

ЈЕЛА

Оче, немојте тако! Зар заборављате да је његова несрећа и моја?

НЕДЕЉКОВИЋ

Не, на тебе неће пасти срам; тебе ће напротив сажаљевати.

ЈЕЛА

А зар срам који пада на мужа мог није и мој срам?

НЕДЕЉКОВИЋ

Не!

ЈЕЛА

И неће ли се, можда, тај срам чак и вас дотаћи?

НЕДЕЉКОВИЋ

Мене? Зашто мене? Одрећићу га се, опраћу руке и рећи ћу: „Ко би то рекао, ко би то рекао; сматрао сам га за поштена човека, ал', ето, преварио сам се!"

ЈЕЛА

И мислите да то неће имати утицаја код оца Милановог који ствари друкче посматра но ви

и ја и... мислите, неће се наћи когод ко ће рећи да та сума, коју сте спремили за мираз Станкин, у пару одговара суми која Ђорђу недостаје у државној каси...

НЕДЕЉКОВИЋ

Не, то не сме нико рећи. Свако зна, зна цео свет, са колико сам муке и са колико напора ја прибрао ову суму.

ЈЕЛА

А та је сума управо довољна да њоме отклоним срам са свих нас.

НЕДЕЉКОВИЋ

(Грчевито стегне пакет уза се и измакне чак на други крај собе).

Ова сума, шта... шта кажеш ти... на ову суму рачунаш ти?!

ЈЕЛА

Да, оче, и зато вас молим да прстен одложите за недељу дана, а дотле ћемо Ђорђе и ја са свих страна прибрати толику суму. Верујте, прибраћемо, имамо већ и извесних обећања и извесних нада.

НЕДЕЉКОВИЋ

Јеси ли ти, Јело... ама, нисам те ваљда добро разумео; говориш, је ли о овој суми, о миразу Станкином?

ЈЕЛА

Да, оче!

НЕДЕЉКОВИЋ

Дете, што ти је! Како можеш тако што изустити; како можеш тако што и помислити. Ти се шалиш, је ли; ти ме кушаш само?

ЈЕЛА

Не шалим се, оче, не кушам вас, ја вас преклињем дајте нам тај новац, спасите нас!

НЕДЕЉКОВИЋ

Зар новац који сам једва прибрао да обезбедим срећу детињу? Зар новац који сам створио залажући све што сам могао; потписујући најтеже услове; задужујући и последњу влас у коси; зар тај новац?...

ЈЕЛА

Оче, зар ви одиста немате срца?...

НЕДЕЉКОВИЋ

А зар ти сматраш да бих онда имао срца када бих уништио срећу Станкину зато да спасем њега.... њега?

ЈЕЛА

И мене, оче, и мене! Одвајали сте ме, одвајали увек, увек ме туђили од њега те бранили ми да га познам. Ова невоља, ова несрећа, дала ми је

први пут прилике да се са њим очи у очи погледам и, ја сам у његовоме погледу срела оно што нисам слутила, прочитала сам оно што сте ми ви увек спречавали да сазнам.

НЕДЕЉКОВИЋ

И опростила си му кривицу?

ЈЕЛА

Да, јер видела сам да му је сва кривица — љубав према мени.

НЕДЕЉКОВИЋ

Охо!

ЈЕЛА

И то, љубав која заслужује да јој се љубављу одговори! Јест, оче! Чујте ме: данас, пред тамничким вратима, ми смо се понова венчали.

НЕДЕЉКОВИЋ

Ма чиме те је то омађијао?

ЈЕЛА

Тим, оче, што пет пуних година подноси подцењивање које му наносим ја и цела моја породица; пет година подноси жртве које премашају његове могућности, свесан да га оне воде у тамницу; пет година служи он мојим каприцима и вашим саветима, и све то зато, да ми пред тамничким вратима може рећи: „О, тамница би за

мене могла бити срећа, сићи ћу у њу весело, ако знам да сам стекао твоју љубав". Па шта би ви хтели још! Или би можда хтели сад, када сам ја из невоље ове испрела себи срећу, да ми ту срећу уништите? Не, ви нећете то, оче, познајем ја добро ваше родитељско срце.

НЕДЕЉКОВИЋ

(Ипак потресен).

Да, дете моје, ал' ја имам свега једно и свега једну суму новаца. Срце вам дајем, сеците га, делите га, ал' новац... од ове исте суме зависи срећа и твоја и Станкина, а сума се та не да делити. Иштеш је целу ти, рад среће твоје; цела, неокрњена, обезбеђује срећу Станкину. 'Ајд, реци, реци сама...

ЈЕЛА

Не тражим је ја да своју срећу заснујем на срећи Станкиној. Одложити Станкин прстен за недељу дана, то не значи њену несрећу, а одложити моју молбу само за један сат — значи моју несрећу.

НЕДЕЉКОВИЋ

Зашто ме стављаш на муке, зашто ме распињеш? Ово је Станкин новац, није мој. Откуд смем ја њеним новцем располагати?

ЈЕЛА

То је мој новац пре но Станкин и пре но твој. Мој новац, оче, јер брак си мој засновао на обе-

ћању новца тог; јер, пет пуних година ти гураш Ђорђа у понор, подржавајући га обећањима новца тог. И овога тренутка, кад нада мном лебди несрећа, ти од мене тај новац откидаш, ти мене и моју срећу пљачкаш да би том пљачком моју сестру усрећио. Дај ми новац мој, врати ми срећу коју си ми одузео.

НЕДЕЉКОВИЋ

(Дубоко потресен и изненађен оштрином ових речи, пада клонуло у фотељу, заплаче се горко и покрива марамом очи).

ЈЕЛА

(После извесне паузе, ражалошћена болом који је родитељу задала, прилази и милује га).

Опрости, оче! Ја никад с тобом нисам овим језиком говорила!

НЕДЕЉКОВИЋ

(Болно)

Ниси, ниси одиста!

ЈЕЛА

Не бих ни сада... опрости!

НЕДЕЉКОВИЋ

(Прибира се, устаје).

Па добро, Јело, како би ви то вратили? Сума је велика, тешко је сабрати је.

ЈЕЛА

Наћи ћемо, о, наћи ћемо. Дајте нам само једну недељу, и мање можда. Учинићемо све, све, оче!

Ја не дам да Станка због мене буде несрећна. Веруј ми, оче, и помози! Тако ти родитељске љубави, помози!

НЕДЕЉКОВИЋ

(Размишља, бори се дуго и најзад одлучује).

На! (Да јој)

ЈЕЛА

Ох, Боже! (Обеси се оцу око врата, љуби га и љуби му руку).

НЕДЕЉКОВИЋ

(Клонуо, дубоко замишљен, најзад диже главу).

И шта сад?

ЈЕЛА

Одмах ћемо написати писмо г. Јанковићу. Ево ја ћу му написати. (Седа, умаче перо и размишља). Појмиће ваљда да је немогуће за двадесет и четири сата спремити све што треба... не може стићи ни Станкина хаљина. Чинили смо све што смо могли, али је немогуће... (Пошто јој изгледа да је смислила, пише).

НЕДЕЉКОВИЋ

(Дубоко забринут и поражен, прилази отвореном прозору и наслања главу на прозор).

ЈЕЛА

(Завршила је писмо).

Ево! Да ли да пошаљем по Софији?

НЕДЕЉКОВИЋ

(Узима писмо).

Однећу сам.

ЈЕЛА

Ја сам од ваше стране писала,

НЕДЕЉКОВИЋ

(Полазећи).

Јело... па... овај... ти знаш добро...

ЈЕЛА

(Испраћајући га).

Не брините, будите безбрижни! Све ћемо, све учинити!

НЕДЕЉКОВИЋ

(Оде сломљен).

XII

ЈЕЛА, СОФИЈА

ЈЕЛА

(Враћајући се, звони).

Софија! Софија!

СОФИЈА

Молим!

ЈЕЛА

(Узбуђено).

Идите одмах и нађите... не знам ни сама где би га могла тражити? До сад би се могао вратити, а, ето, нема га. Изиђите, Софија, на улицу... ту пред врата, видите иде ли...?

СОФИЈА

Господин?

ЈЕЛА

Реците му нека пожури.

СОФИЈА

Дозволите ми да најпре затворим прозоре, сунце је већ упрло. (Затвара и тргне се) Ево господина!

ЈЕЛА

(Узбуђено)
Идите му у сусрет, реците му нека пожури.

СОФИЈА

(Одлази).

XIII

ЈЕЛА, ЂОРЂЕ

ЂОРЂЕ

(Долази сломљен, резигниран)
Нисам успео... одбио ме је!

ЈЕЛА

Још боље, хвала му! Ђорђе, ми смо ипак спасени!

ЂОРЂЕ

(Остане као прикован на вратима и гледа неверице).

ЈЕЛА

(Дочепа пакет с новцем са стола)

Ево... пуних двадесет хиљада... носи, носи што пре...

ЂОРЂЕ

(Полети усхићен)

Јело?!

ЈЕЛА

(Тура му пакет)

Носи... иди, иди што пре. Није доцкан, још није, али је већ последњи тренутак... Иди!

ЂОРЂЕ

(Још увек поражен)

Од куда... како?

ЈЕЛА

Станкин мираз... Отела сам га, разумеш ли, отела сам га из руку очевих... прстен ће бити одгођен читаву недељу, дотле имамо времена. Иди, иди... не питај даље. Казаћу ти све.

ЂОРЂЕ

Јело, како да ти благодарим... како да...

ЈЕЛА

После, после... иди сад, иди и... врати ми се слободан! (Чисто га одгура те он оде. Она усхићена жури прозору, који је остао отворен, гледа за њим и маше му весело руком.)

XIV

СТАНКА, МАРИЈА, ЈЕЛА

СТАНКА

(Утрчи напред, пре мајке и грли Јелу).

Добар дан, Јелкице, гледај, гледај, гледај! (Она носи пуно разних пакетића).

МАРИЈА

(Ушла за њом, такође оптерећена пакетима).

ЈЕЛА

(Иде јој одмах у сусрет и љуби руку).

Ох, па и ви, мајка, толики терет?

МАРИЈА

А тек смо почели!

СТАНКА

Имамо да купимо још девет стотина деведесет и девет ситница. Гле, колико је дугачак списак! (Показује један лист дугуљасте хартије). Али, Јело, ти ми данас изгледаш нешто бледа!

МАРИЈА

То сам баш и ја хтела рећи.

ЈЕЛА

Одиста?.. Можда... можда од умора, нисам добро спавала. (Прелазећи немарно преко тога разговора). А ви журите, необично журите са тим набавкама?

МАРИЈА

(Седа уморно у фотељу).

Та како не би, забога, кад све до сутра треба набавити.

СТАНКА

И кројачица се буни, вели, мораће радити целу ноћ.

ЈЕЛА

Па да, незгодно је... сувише брзо. Ја сам баш размишљала о томе, немогуће је до сутра све посвршавати. Кад би се могло бар за недељу дана одложити, било би тако добро. Је л' те да би било добро?

СТАНКА

Не, никако не! Сутра, боље сутра. Ти знаш, Јело, како сам сретна што до сутра није тако далеко.

МАРИЈА

Да, за тебе, а ја бих боме волела да је даље... Ја не знам да л' ћемо стићи све да свршимо.

СТАНКА

Стићи ћемо!

ЈЕЛА

(Милујући је).

Ти мислиш, мала. Срећни увек превиђају немогућности. А ја се, видиш, потпуно слажем са мајком и, Бога ми, чисто ми дође да саветујем оца да ствар одложимо за недељу дана.

СТАНКА

(Изненађено).

Али, Јело, шта је теби? Откуд сад на једанпут тако мислиш, кад си баш ти...

ЈЕЛА

Да, у први мах, мислила сам и сама, али доцније, кад сам размислила... разговарала сам и с оцем, па и он...

МАРИЈА

Је л' и он тако мисли?

СТАНКА

Ти си већ с оцем разговарала? Ти си већ чинила кораке у том смислу? Ти си већ..? (Заплаче горко). Боже мој, Боже мој, сви сте против мене, сви, сви...

ЈЕЛА

(Милује је).

Но, но лудице моја, буди мирна, буди мирна, није то тако страшна ствар недељу дана пре или после.

СТАНКА

О, то много значи, врле много!

ЈЕЛА

Али, не бој се... срећа ти неће измаћи... не дамо ми да ти срећа измакне...

СТАНКА

Ја се бојим, бојим се оца Милановог. Све ми се чини да он у свему тражи повода да ствар поквари. Бојим га се.

ЈЕЛА

Буди мирна. Нећемо дати ми томе староме господину тако лако повода. То може бити само пријатељски разговор.

СТАНКА

Ал' ја те молим, Јело, немој да дајеш ни повода таквом разговору; немој да будеш ти узрок мојој несрећи.

ЈЕЛА

Твојој? О, никада! (Болно) Радије ћу своју срећу срушити да на њој твоју назидам, но што ћу дозволити да моја невоља претрпа твоју срећу! Не, не, радије нека сам ја сама несрећна.

СТАНКА

(Изненађено)

Ти? Зашто би ти имала бити несрећна, и зашто би моја срећа носила твоју несрећу?

ЈЕЛА

(Тргне се).

Та не... тако само кажем... не знам ни сама зашто сам тако рекла... можда само да те умирим. Иди, идите, мајко, свршавајте послове.

МАРИЈА

(Устаје).

Та да, забога, губимо само време у празним разговорима,

СТАНКА

А ми свратили, мислили да и ти пођеш с нама?

ЈЕЛА

Не, не могу; морам бити код куће. Идите сами, а ја ћу већ доћи по подне к вама. (Љуби мајци руку).

СТАНКА

(Љубећи се с Јелом).

Биће сутра, је ли? Ти си се само шалила са мном? Хтела си само да ме мало препанеш. Признај, је ли?

ЈЕЛА

(Испраћајући их).

Да, да ја сам се само шалила. Хтела сам само да те кушам. . . Шалила сам се!

МАРИЈА и СТАНКА

(Оду).

XVI

ЈЕЛА, НЕДЕЉКОВИЋ

ЈЕЛА

(Пошто оду, седне у фотељу и падне у дубоко размишљање, затим се диже и одлази прозору, наслони се и расејано гледа ван)

НЕДЕЉКОВИЋ

(Улази задихан, узбуђен).

Јело, слушај, дај ми мој новац натраг!

ЈЕЛА

Оче!

НЕДЕЉКОВИЋ

Дај ми новац натраг!

ЈЕЛА

Али, оче!

НЕДЕЉКОВИЋ

Никакве молбе, никакве сузе, дај ми мој новац натраг!

ЈЕЛА

Али, оче, ја га немам више. Ђорђе га је већ однео!

НЕДЕЉКОВИЋ

Нећу да чујем, хоћу мој новац натраг, разумеш ли, хоћу мој новац натраг, донеси ми га, створи га...

ЈЕЛА

То је немогуће!

НЕДЕЉКОВИЋ

(Узбуди се необично).

А могуће је било опљачкати ме, је ли? Ви сте ме опљачкали, разбојнички сте ме опљачкали. Ово је разбојничка пећина где топлим речима, осмесима, сузама, нежном детињом љубављу, увуку човека да га опљачкају. Зваћу у помоћ; у помоћ људи!

ЈЕЛА

Оче, забога!

НЕДЕЉКОВИЋ

Новац ми дај или... разумеш ли, нећеш ме више сузама обрлатити; хоћу новац мој! (Шчепа је за груди). Хоћу мој новац који си ми отела... Новац, чујеш ли, море, новац мој! (Спопадне га тешко гушење; Јела врисне и одводи га до фотеље, спушта га, раскопчава му оковратник и звони).

ЈЕЛА

Софија! Софија!

VII

СОФИЈА, ПРЕЂАШЊИ

СОФИЈА

Молим!

ЈЕЛА

Брзо чашу воде!

СОФИЈА

(Одлази).

ЈЕЛА

(Клекне крај оца, бризне у тежак плач и јецање и наслања му главу на колено).

СОФИЈА

(Доноси воду).

ЈЕЛА

(Нуди му, но он отклања руком).

Ал' сркните, мало само, само сркните...

НЕДЕЉКОВИЋ

(Узима и пије).

ЈЕЛА

(Прихвати чашу, даје је Софији и даје овој знак да се удаљи).

СОФИЈА

(Оде).

XIII

ЈЕЛА, НЕДЕЉКОВИЋ

ЈЕЛА

(Устаје, милује оца и љуби га).

НЕДЕЉКОВИЋ

(Пошто се прибрао мало и повратио, остаје у фотељи и вади из џепа једно писмо те јој га даје).

На, читај!

ЈЕЛА

(Узима писмо и чита га у себи).

НЕДЕЉКОВИЋ

Читај гласно!

ЈЕЛА

(Чита).

„Поштовани господине. Писмо које сам од вас добио, није ме изненадило; ја сам га очекивао“...

НЕДЕЉКОВИЋ

Чујеш ли?

ЈЕЛА

„Оно ме само убеђује да сам правилно поступао када сам поставио услов да ми се о прстену новац

положи. Другаче да сам чинио ја бих своме сину наменио судбину вашега старијега зета, те дозволио да га обећањима задовољите.“

НЕДЕЉКОВИЋ

Чујеш ли?

ЈЕЛА

(Чита даље).

„Прстен ће или бити сутра, као што је утврђено, или га уопште неће бити, у коме ћемо случају ми ипак остати добри познаници и пријатељи. Мени би, ради распореда мојих послова и мога времена, потребно било за један сат да знам одговор па бих вас лепо зато молио.“ (Прекида читање испуштајући руку са писмом).

НЕДЕЉКОВИЋ

(Диже се полако и клонуло из фотеље говорећи уморно и резигнирано).

Ето, чујеш ли?

ЈЕЛА

(Узбуђена, очајна крши прсте).

Ох, Боже, Боже мој!

НЕДЕЉКОВИЋ

Ето, шта си учинила. Опљачкала си сестрин новац, срећу си јој разорила.

ЈЕЛА

(Очајно).

Оче! . .

НЕДЕЉКОВИЋ

(Узбуђује се понова).

Па хајде сад, пођи са мном, пођи да својом руком злочин довршиш; хајде пођи да сама кажеш сестри и мајци шта си учинила. Ја немам снаге да им кажем то.

ЈЕЛА

(Грца у сузама).

Оче, забога, не оптужујте ме злочином!

НЕДЕЉКОВИЋ

Оптужујем те, оптужујем! Зар не видиш какву си несрећу починила, зар не осећаш да је твој поступак раван злочину, зар не схваташ?

ЈЕЛА

(Тргне се на један мах. Одлучно).

Чекајте... станите... не оптужујте... (Пауза). Идите, јавите г. Јанковићу да ће прстен сутра бити, сутра као што је заказано. Реците му то и реците да ће се о прстену новац положити, да ће...

НЕДЕЉКОВИЋ

(Озарен).

Сутра? Је л' ти то... овај... Јело?

ЈЕЛО

Сутра, да!

НЕДЕЉКОВИЋ

А новац?

ЈЕЛА

Имамо га, нашли смо. Нисмо били пристали због тешких услова.

НЕДЕЉКОВИЋ

О, тешки услови! Тежа би била несрећа!

ЈЕЛА

Реците и Станки, овеселите је, јер она је отишла одавде смућена. Реците јој биће прстен, овеселите је, јер — не морамо сви бити несрећни!

НЕДЕЉКОВИЋ

Па ипак... да се не вараш, Јело?

ЈЕЛА

Не, оче, не варам се. Ево ме кроз један сат, најдаље кроз два и новац ћу вам донети.

НЕДЕЉКОВИЋ

(Пољуби је у чело).

Хвала ти, кћери, идем, идем да јавим па... гледај што пре! (Оде)

XIX

ЈЕЛА, СОФИЈА

ЈЕЛА

(Пошто га је испратила).

Софија! Софија!

СОФИЈА

(Долази).
Молим!

ЈЕЛА

Мој шешир и сунцобран.

СОФИЈА

(Додаје јој).

ЈЕЛА

(Намештајући шешир).
Софија, она кућа, број улица?

СОФИЈА

Која?

ЈЕЛА

Где сте карту јутрос носили.

СОФИЈА

Гундулићева улица, број 67. Господин Љубомир Несторовић.

ЈЕЛА

Да, добро! Ако вас господин што запита, реците отишла сам с мајком. (Одлази нагло).

СОФИЈА

(Прати је до врата).

ЗАВЕСА

ТРЕЋИ ЧИН

Иста соба.

1

НЕДЕЉКОВИЋ, СОФИЈА

СОФИЈА

(Излази из собе Јелине носећи на служавнику чашу у којој је била лимунада)

НЕДЕЉКОВИЋ

(Долази).

Добар дан, Софија!

СОФИЈА

Добар дан, господине!

НЕДЕЉКОВИЋ

Како је госпођа?

СОФИЈА

Непрестано главобоља. Молила је да је нико не узнемирава, али ви. . . (Хоће да пође у собу).

НЕДЕЉКОВИЋ

Не, нећу ни ја да је узнемиравам. Свратио сам само да питам како је, јер синоћ је тако рђаво изгледала. За све време весеља није ни речи проговорила.

СОФИЈА

А било је врло весело?

НЕДЕЉКОВИЋ

О, можете мислити. Музика, узео сам и музику. Прво сам коло ја водио. Па онда здравица. Требали сте ме чути када сам држао поздравни говор младенцима. Колико полета, колико жара... младићског жара. Да сте ме видели и чули, ви би, Софија, стекли сасвим друго мишљење о мени. (Хоће да је помилује)

СОФИЈА

А зар се ви не плашите тих узбуђења?

НЕДЕЉКОВИЋ

А што би се плашио?

СОФИЈА

Па јуче, овде, кад вас је узбуђење савладало, кад сте онако клонули, ја сам се, боме, била озбиљно преплашила за вас.

НЕДЕЉКОВИЋ

Да... али то зависи од узбуђања. Непријатна

узбуђења, разуме се, али пријатна узбуђења подмлађују човека.

СОФИЈА

(Стално се смеје).

Да, да, да!

II

ЂОРЂЕ, ПРЕЂАШЊИ

ЂОРЂЕ

(Делази с поља. Софији).

Како је?

СОФИЈА

Онако исто.

НЕДЕЉКОВИЋ

И ја баш свратио да питам. А како је провела ноћ?

ЂОРЂЕ

Ни ока није склопила,

НЕДЕЉКОВИЋ

О, сирото дете! Зар ниси лекара звао?

ЂОРЂЕ

Не допушта ми, не пристаје. Па ипак отишао сам лекару и објаснио му болест. Прописао ми је

неки лек. (Показује рецепт који је још при доласку држао у руци). Пређите, Софија, преко у апотеку.

СОФИЈА

(Узима рецепт и одлази).

III

ЂОРЂЕ, НЕДЕЉКОВИЋ

НЕДЕЉКОВИЋ

Ја нећу да је узнемиравам.

ЂОРЂЕ

Хвала вам, она је то молила; жели тишину и мир. Чак и ја не улазим у собу.

НЕДЕЉКОВИЋ

Тишина и мир је за главобољу најбољи лек!.. Да није било Јелине главобоље, синоћ би много лепше провели.

ЂОРЂЕ

(Не слушајући га).

Да!

НЕДЕЉКОВИЋ

Јеси ли приметио, молим те, како је стари Јанковић зинуо од чуда кад сам му новац предао? Само што није рекао: „Но, том се, пријатељу, од вас нисам надао!" Јеси ли приметио?

ЂОРЂЕ

Да, приметио сам!

НЕДЕЉКОВИЋ

И онда, молим те, позвао ме у другу собу да предамном преброји новац. Замисли само, у таквим приликама бројати новац; јеси ли то који пут чуо? То је тако неотмено, тако... како да кажем...

ЂОРЂЕ

(Слеже раменима).

Шта ћете...

НЕДЕЉКОВИЋ

А јеси ли видео признаницу коју ми је на примљену суму дао? (Вади из унутрашњег џепа лист хартије и развија). Слушај, молим те; изгледа као да нам се нису деца верила, већ да смо обавили какав трговачки посао. (Чита) „На... хиљада... коју сам суму"... дакле, чуј ову последњу реченицу — „коју сам суму у исправној валути, а према утврђеном споразуму, у свему и тачно примио и пребројао..." и тако даље. Зар ти то не личи на какав берзански закључак? Потпуно закључак за робу која има у том и том року исправно да му се испоручи. Зар не?

ЂОРЂЕ

Да, да!

НЕДЕЉКОВИЋ

Ово ћу урамити! (Савија и ставља у џеп). Је ли Јела окусила што од јуче?

ЂОРЂЕ

Не!

НЕДЕЉКОВИЋ

О, брате, брине ме та њена главобоља. Никад раније није она тако патила. Ја ћу можда доцније свратити да је обиђем.

ЂОРЂЕ

Изволте!

НЕДЕЉКОВИЋ

До виђења! (Оде).

IV

ЂОРЂЕ, ЗАТИМ СОФИЈА

ЂОРЂЕ

(Одлази на прстима до Јелиних врата, отвара их мало те ослушкује).

СОФИЈА

(Доноси кутију са прашком).

Изволите, господине!

ЂОРЂЕ

Дајте ми кашику и чашу воде.

СОФИЈА

Све је спремно већ на столићу, крај госпођине постеље.

ЂОРЂЕ

Добро! (Улази у Јелину собу носећи лек).

V

СОФИЈА, ОБРАД

ОБРАД

Добар дан!

СОФИЈА

Добар дан!

ОБРАД

Господин није код куће?

СОФИЈА

Јесте, сад ће он, ушао је само да госпођи да лек.

ОБРАД

(Седајући.)
А госпођа је болесна?

СОФИЈА

Да, од јуче има страшну главобољу.

VI

ЂОРЂЕ, ПРЕЂАШЊИ

ЂОРЂЕ

(Долази из Јелине собе).

Ти, стриче?

ОБРАД

Да, свратио. Како ти је жена?

ЂОРЂЕ

Спава, нисам је хтео будити. Софија, немојте је ни ви узнемиравати, спавање је ипак најбољи лек.

СОФИЈА

(Оде).

VII

ОБРАД, ЂОРЂЕ

ОБРАД

(Пошто су остали сами)

Ти си се спасао?

ЂОРЂЕ

Да!

ОБРАД

Како?

ЂОРЂЕ

Спасла ме је жена.

ОБРАД

Она? Како те је она могла помоћи?

ЂОРЂЕ

Онако како само најбољи пријатељ може помоћи. Отела је од свога оца новац који је спремио за мираз млађој ћери, а који је синоћ, о прстену, морао бити положен. Отела је, свесна да тиме руши срећу своје сестре и радост своје породице.

ОБРАД

(Седа).

А обавило се синоћ прстеновање?

ЂОРЂЕ

Обавило се, а и то је могуће било само зато, што је она учинила један нечувен напор, кад је спасла мене да спасе и срећу сестрину. Од тога се и поболела, од тих силних узбуђења, немира и бура које се пуна два дана витлају над нашим главама.

ОБРАД

Где је по други пут нашла новац?

ЂОРЂЕ

На зајам? Од једног... пријатеља њихове куће.

ОБРАД

На зајам? Толику суму? Под каквим условима?

ЂОРЂЕ

Ја не знам још тачно. Нисам је болесну хтео тим питањима узнемиривати. Тек рекла ми је да је под врло тешким условима и преклињала ме је да ту суму што пре вратим.

ОБРАД

(Размишља).

Ти мораш за све то бити благодаран жени?

ЂОРЂЕ

Још како!

ОБРАД

Јер она је толико учинила за тебе.

ЂОРЂЕ

Као што би мало која жена учинила.

ОБРАД

А не помишљаш да је то само себичност.

ЂОРЂЕ

Стриче!

ОБРАД

Мислим, не помишљаш ли да је она тиме себе спасавала, а не тебе?

ЂОРЂЕ

Како себе?

ОБРАД

Свој углед и углед породице, и...

ЂОРЂЕ

О, како си у суровости неправедан, стриче. Кад би ти знао колико ми је ова невоља среће донела!

ОБРАД

Среће?

ЂОРЂЕ

Да, чудно је то, па ипак... можда као море што треба да се буром заниха па да из утробе бисер изнесе или, можда... ја не знам, али знам да овај олуј, који се био завитлао и претио да ми живот вечитом невољом затрпа, знам да ме је он вратио животу. Јер, одиста, у првом часу, кад сам Јели саопштио недаћу, у њој се јавила жена; она није питала... зашто, ни како, она се као дављеник хватала за сваки предмет, за сваку сламку; тражила је само да ме спасе.

ОБРАД

Да...

ЂОРЂЕ

Затим је, после првога страха, хтела да сазна и узрок несрећи и тај је разговор почела преба-

цивањем, сручујући сву кривицу на мене. У мени се тада, ма да сам био претрпан болом и бригом, први пут пробудио понос човека који је све подносио, свачем попуштао, свему подлегао, све примао...

ОБРАД

(Устаје и спушта му руку на раме).

И..?

ЂОРЂЕ

Одбио сам мушки сва пребацивања; рекао сам... рекао сам све оно, стриче, што си ти мени говорио, рекао сам отворено; рекао сам реч коју сам давно требао рећи и... (Пауза) Та и таква реч, која је требала да повећа провалу између нас, њој је на против скинула копрену с очију, она је погледала истини у очи; она је мене познала. Ја сам јој у том часу изгледао снажан, достојан и — она ме је заволела. Она ме је у том часу познала и ја њу. Веруј, стриче, она ме је заволела и све што је радила затим, радила је да спасе љубав своју, радила је да спасе мене, јер ме је волела. О, стриче, преда мном је сад тек живот, живот нов, живот који нисам познавао...

ОБРАД

Чекај! Ја нисам дошао да ти тај живот ометем. На против, ја му се радујем и... ако могу, помоћи њу, а нећу одмоћи. Срдит сам био на тебе

док си слеп кроз живот ходио ал' — кад си прогледао — добро, боље за тебе. Будан и трезвен човек, кога не воде већ који сам иде, кадар је велике терете носити. Таквом човеку радо ће свако пружити руку.

ЂОРЂЕ

Хвала ти, стриче!

ОБРАД

Ја знам, прекјуче, кад сам ти онако грубо говорио, није ти било право. Кад човек говори истину, вели се да је без срца. А није тако. Ти не знаш да сам од онога часа, када смо прекјуче разговарали, ја сав посао напустио и трчао на све стране, и обишао све пријатеље. И најзад, нашао сам; израдио сам зајам из нашега учитељског фонда. Истина, ти си свршио ствар ал' велиш под претешким условима. Услови овог зајма су врло повољни па би се могао искористити да се откупиш и... ето, да покажеш жени да си и ти кадар наћи. Није увек добро бити и сувише обавезан жени.

ЂОРЂЕ

(Радосно узбуђен).

О, стриче, како да ти благодарим на тој бризи! Како бих сироту Јелу то обрадовало. Веруј, ја мислим да је она с тога највише болесна. Та вест би је окрепила као најбољи лек. Дозволи, стриче...

(Пожури у собу Јелину, ал' се убрзо врати отуд). Спава, нећу да је будим, сву ноћ није спавала.

ОБРАД

Још боље. Док она спава, 'ајде, пођи са мном до једнога мога пријатеља из управе фонда, да ствар утврдимо. Ја сам разговарао, али нисам ништа закључио док с тобом не проговорим. 'Ајде, пођи, па кад се вратиш, а ти обрадуј жену.

ЂОРЂЕ

Да, да, пођимо. Још како ће је то обрадовати; ја мислим тога часа ће оздравити. Софија, Софија!

VIII

СОФИЈА, ПРЕЂАШЊИ

СОФИЈА

Молим!

ЂОРЂЕ

Ако би се госпођа пробудила, реците јој, сад ћу се ја брзо вратити и донећу јој пуно, пуно пријатних вести. Тако јој реците. Хајдемо, стриче! (Оду).

IX

ЈЕЛА, СОФИЈА

СОФИЈА

(Пошто испрати, навири у собу Јелину.)

Гле, ви сте будни, госпођо?

ЈЕЛА

(У лакој, јутрашњој хаљини, бледа и упалих очију, уморна погледа и немарне фризуре).

Нисам ни спавала... Склопила сам очи да ме не би ко узнемиравао. Јесмо ли већ једном сами? (Седа на канапе.)

СОФИЈА

Овај час је господин отишао са господином стрицем. Рекао је брзо ће се вратити и донеће госпођи пуно, пуно пријатних новости.

ЈЕЛА

(Немарно маше руком одбијајући.)

О!..

СОФИЈА

Госпођу је прошла мало глава?

ЈЕЛА

Да, нешто мало...

X

МИЛАН, СТАНКА, ПРЕЂАШЊИ

МИЛАН и СТАНКА

(Улазе под руку, весели, насмејани. Станка има на главу пролећни, сламни шешир и у руци велики букет, а он у рупи од капута велики цвет).

Добар дан, добар дан, Јело!

ЈЕЛА

Добар дан, децо!

СТАНКА

Видиш, прву посету теби. Једва су нас пустили да идемо сами и то само до тебе и до тетка Ане. Она је стара и болесна, није могла синоћ доћи, па су нас пустили до одемо и да јој пољубимо руку.

МИЛАН

А ми, да би што дуже били заједно, нисмо к вама дошли правим путем но смо обишли пет најдужих улица.

СТАНКА

Ето ти, па што си то казао? Зар се нисмо договорили да нам то буде тајна коју ћемо тек после свадбе казати?

МИЛАН

Та неће нас Јела одати.

ЈЕЛА

(Боно).

Не, нећу, децо! Ма какву тајну мени да кажете, знајте да сте је у гроб положили.

СТАНКА

Али ти ми, Јело, и данас тако рђаво изгледаш; управо данас горе но јуче.

МИЛАН

Право да вам кажем, ја се чак и срдим на вас; нисте синоћ ни са ким ни речи проговорили; нисте се ни насмејали, ни зарадовали нашој срећи.

СТАНКА

Да, то су сви приметили. Мајка је чак врло забринута због тога.

ЈЕЛА

Има одиста неколико ноћи како од главобоље не могу ока да склопим, па ме то заморило.

СТАНКА

Знам, верујем ти. Кад си ти прекјуче говорила да се прстен одложи, и мене је тако наједанпут глава заболела. Сећаш се да сам и плакала.

МИЛАН

А како је тек мени било кад сам о томе чуо?

ЈЕЛА

Све је то било и прошло, децо, главно је да се добро свршило. Треба да заборавите све те мале непријатности!

СТАНКА

(Милану).

Хоћеш ми допустити да један цвет из твога букета дам Јели?

МИЛАН

Букет је твој.

СТАНКА

(Бирајући цвет).

Ал' ти си ми га дао.

ЈЕЛА

(Уздане дубоко).

Не, душо, не треба мени цвет, не треба ми!

СТАНКА

Гле, овај јоргован, који ти тако волиш и који тако лепо пристаје твојој коси. (Вади из ките и даје јој)

ЈЕЛА

(Примајући цвет).

Дај ми, одиста волим тај цвет. Али, само ћу га помирисати па нек је опет твој. Код мене би врло брзо свенуо. (Враћа јој).

СТАНКА

Хоћу да ти закитим косу. (Ставља јој у косу). Тако! Како ти лепо стоји. Још кад би била весела, кад би се насмејала, ја тако волим кад си ти весела.

МИЛАН

Морате нам, Јело, обећати да ћете се расположити чим вас прође главобоља.

ЈЕЛА

Обећавам вам.

МИЛАН

Е, врло добро, па ћемо у недељу доћи к вама, сви, сви, да проведемо једно цело по подне. (Станки). Је ли?

СТАНКА

(Јели)
Хоћеш ли?

ЈЕЛА

До недеље је дуго.

МИЛАН

Тим боље, остављамо вам више времена да се одморите, јер та бесаница долази најчешће од умора.

ЈЕЛА

Да, да!

МИЛАН

А сад, ми би вас могли већ оставити на миру. Наше ћеретање само вас још више умара.

ЈЕЛА

О, не, ја волим да слушам ћеретање срећних!

МИЛАН

Па ипак! (Станки) Морамо и тетки, разуме се не најкраћим путем.

СТАНКА

Проћићемо три најдуже улице.

МИЛАН

Четири.

СТАНКА

(Јели)

Поздравићу тетку са твоје стране, је ли?

ЈЕЛА

Да, молим те, поздрави је, много је поздрави.

МИЛАН

(Љубећи руку Јели)

Због ом, драга Јело, и желим да вас што скорије, што скорије видим ведру и веселу.

СТАНКА

Због ом, Јелкице!

ЈЕЛА

(Узбуђено)..

Чекајте!.. Одиста, синоћ о прстену ни речи нисам проговорила, па сам пропустила чак да вам и своје жеље искажем. (Пољуби Милана у чело, а Станку загрли чврсто и љуби дуго, дуго). Будите срећни! Нека вас никаква и ничија несрећа не омете. Ако покуша туга каква да вам осенчи чело, растерајте је, вашу срећу не сме туга да посукне. Заборавите оне који сами хоће да се предаду забораву, волите се децо, и будите срећни... (Грца и љуби их)... Будите срећни!

СТАНКА

(Узневерено).

Јело?

ЈЕЛА

Идите, идите сад! Идите што пре!

МИЛАН и СТАНКА

(Одлазе снебивајући се и осврћући се да виде Јелу).

XI

ЈЕЛА, НЕСТОРОВИЋ

ЈЕЛА

(Заплаче горко, затим се прибира. Вади цвет из косе, љуби га и баца, затим се наслони на диван и дубоко замисли. Најзад се на нешто одлучи. Одлази журно у своју собу, а мало затим враћа се носећи револвер који ставља на сто. Одлази прозору, погледа чежњивим погледом још једном, последњи пут, сунце, па спусти завесе. Одлази задњим вратима да и њих закључа па, извиривши напоље, спази Несторовића, цикне и, оставив врата отворена, дојури до дивана где пада покрив очи рукама).

НЕСТОРОВИЋ

(На вратима)

Јелице, ти си се преспавила?

ЈЕЛА

(Нагло скочи, цепти од узбуђења).

Шта ћете ви овде? Шта хоћете?

НЕСТОРОВИЋ

Ја?

ЈЕЛА

Или да... добро сте дошли, требали сте доћи, јер потребно је било управо сад да се погледамо

у очи; потребно је било управо сад да вам кажем колико вас мрзим.

НЕСТОРОВИЋ

Мене, госпођо?

ЈЕЛА

Вас, да, вас! Ґадни сте ми, одвратни; ви нечасни човече, којега сам некада толико волела, и који је успео те осећаје у једном тренутку непромишљеног заноса у мени да васкрсне — не зато да га утеше већ зато да мене свуче са висине жене која дугује своме мужу оданост, и више него то, која му дугује љубав.

НЕСТОРОВИЋ

(Увређено).

Госпођо — биће да је преоштра реч коју ми упућујете. Прекорите ме чиме хоћете, само ме не зовите нечасним. Можда је било погрешке са моје, као и са ваше стране, ал' сматрајте то тренутком у којем смо се заборавили, или...

ЈЕЛА

То је био тренутак моје невоље који ме је довео к вама, а ви сте се њиме тако ружно, тако ниско користили.

НЕСТОРОВИЋ

Ни то не можете тврдити, госпођо. Невоља ваша само нас је зближила; она је дала прилике, а прилике су пробудиле силом угушиване осећаје.

Њих није било могуће угушити, они су притајани очекивали свој час. . .

ЈЕЛА

Час уџене.

НЕСТОРОВИЋ

Ја одбијам, госпођо, да је то била уџена, а ако је ви ипак таквом сматрате, ја сам готов да ствар поправим. . .

ЈЕЛА

Да поправите? Чиме? Чиме се, реџите ми, чиме се пере жиг; чиме се савест успављује? Ако је да се поправи, ја ћу ствар поправити; ваша ми помоћ не треба. Једино што ми је требало, и то у овом часу требало, то је да вам кажем како вас безгранично мрзим. Да, то ми је требало и то сам вам казала. Мрзим вас, јер сте у мојим очима нечасни. . .

НЕСТОРОВИЋ

Ви се ипак заборављате. . .

ЈЕЛА

Заборављам? Заборављам зар сад, када се у мени пробудио осећај дужности и осећај части, а не рекосте ми да сам се заборавила онда када сам преко части своје лакомислено прљавим стопама газила?

НЕСТОРОВИЋ

Да, али ви заборављате, госпођо, да су и мноме

у том часу овладали осећаји срца, у толико слободнији што нису били ни у каквој опреци са дужношћу.

ЈЕЛА

Ни у каквој опреци са дужношћу?.. Зар није дужност бити частан? Зар није дужност не рушити туђ дом, или зар нема у вас осећаја хришћанске дужности да слабу жену задржите над понором у који ће се сурвати?

НЕСТОРОВИЋ

Не захтевајте, госпођо, од обичног грађанина врлине које припадају календарским свецима. Били сте слаби, па зашто не допуштате да сам могао бити слаб и ја?

ЈЕЛА

То је слабост којој је име ништост и неваљалство.

НЕСТОРОВИЋ

(Бунећи се)
Не...

ЈЕЛА

Господине, ми смо наш разговор завршили.

НЕСТОРОВИЋ

Завршили?

ЈЕЛА

За увек завршили.

НЕСТОРОВИЋ

Да ли је то одиста ваша последња реч?

ЈЕЛА

О, одиста последња, уверитићете се да је последња.

НЕСТОРОВИЋ

Лепо, госпођо, ја се уклањам, али бар чујте и ви моју последњу реч: ја вас волим, ја вас одиста волим и сад, у овом часу, више но икада; Збогом, госпођо! (Одлази).

XII

СОФИЈА, ЈЕЛА

ЈЕЛА

(Не диже главу нити га отпоздравља).

СОФИЈА

(Долази).

Вама опет није добро, госпођо. Зар није боље било да сте остали у постељи?

ЈЕЛА

Не, добро ми је, лакше ми је!

СОФИЈА

Господин ће се томе тако радовати. А, ево га, баш долази!

ЈЕЛА

Долази? Видели сте га?

СОФИЈА

Да!

ЈЕЛА

(Размисли за тренутак).

Тим боље... сачекаћу га. Софија, дигните завесе са прозора.

СОФИЈА

Ви сте их спустили?

ЈЕЛА

Да, сметала ми је светлост мало час. (Док Софија диже завесе, она односи револвер у своју собу и враћа се).

СОФИЈА

(Чим изврши, удаљи се).

XIII

ЂОРЂЕ, ЈЕЛА

ЂОРЂЕ

Јело, Јело... ти си устала? Хвала Богу на свима милостима које на мене излива. Носим ти, Јело, пуно лепих новости. Када ти их саопштим, знам да ћеш се обрадовати.

ЈЕЛА

Мислиш?

ЂОРЂЕ

Замисли, у могућности сам да Несторовића исплатим од данас па за три дана.

ЈЕЛА

Учини то, преклињем те!

ЂОРЂЕ

Стриц ми је нашао зајам, врло повољан зајам.

ЈЕЛА

И узећеш га и исплатити Несторовића?

ЂОРЂЕ

Да!

ЈЕЛА

На то ми дајеш реч?

ЂОРЂЕ

Та да. И тад, кад то још свршим, скинућемо са душа наших и последњу бригу, разгонићемо и последњи облачак, те ће нас сунце пуном светлошћу огрејати. И тада је ли, Јело, настаће нови живот... живот којег сам ја тако жељан и жедан; живот у коме ћеш ме срећним учинити?

ЈЕЛА

Срећним учинити? Ах, Ђорђе, немој се варати; ја нисам више кадра да те срећним учиним.

ЂОРЂЕ

Ти, увек, увек! Несрећа нас је зближила, несрећа нас је здружила, а у несрећи љубав заснована

јака је као челик кован у пламену. Као што грмљавина и олуја попрете животима, али кад мину, сване чист, ведар и умивен дан — тако, видиш, мени изгледа као да ми је ново сунце грануло. Светлије но што сам га ма кад познавао; топлије но што сам ја, навикнут на вечити мраз живота, веровао. Под светлошћу тога сунца ја сам читава открића учинио; стрица којега нисам више бројао у родбину нашао сам, и нашао сам пријатеља у њему; жену, коју је за мене везивала само она танка веза којом црква везује, нашао сам, и нашао сам пријатеља у њој и открио у њој једну лепу, племениту душу, душу која је кадра имати и љубави. . .

ЈЕЛА

(Узбуђена, два три пут је покушала да му прекине реч, најзад успева).

Престани, молим те, престани самога себе обмањивати. То би био леп сан, та самообмана којом се заносиш, да јава није другача. . .

ЂОРЂЕ

(Гледа је испитујућим погледом и престрављен).

Другача?

ЈЕЛА

Да, Ђорђе. Тај олуј који нас је минуо, срушио је ону зграду коју смо у једном часу хтели заједно да саградимо и под њеним кровом да нов живот зачнемо; срушио је и развале су се на мене сручиле.

Ја сам под њима подлегла, јер — згрешила сам, згрешила сам грехом који ми не смеш опростити.

ЂОРЂЕ

(Хвата је грчевито за руку).

Ти?!

ЈЕЛА

Да спасем најпре твоју част, а затим срећу сестрину, ја сам се сурвала. Ја немам речи којом би се оправдала, ја имам само реч којом би се оптужила и — ево, ја чиним то! Ђорђе! За напор који сам примила на себе нисам имала снаге и — посрнула сам, јер да нисам, ти би се убио, или би био ухапшен, или би моја сестра била несрећна, или све троје уједно. Ја не знам већ, ја не знам ни шта је било, ни шта је могло бити, ја само једно знам: било је оно што је најгоре. Ми смо новац добили по најскупљи интерес — интерес је моја част!

ЂОРЂЕ

(Који је све то слушао врло узбуђено, код последњих речи подиже песнице и залети се на њу)

Несрећнице! (Уздржи се, но остане тако са уздигнутим песницама над њом).

ЈЕЛА

О, зар да ме удариш! То је мало, то је врло мало. Ја сам ти више згрешила и стала сам пред твој суд да ме другачом, да ме тежом казном

казниш. Ја је очекујем, ја те молим за њу!.. (Пауза). Исповедићу ти јасно шта сам учинила, рећићу ти све шта сам према теби грешила не би ли та исповест изазвала у теби срџбу, ал срџбу силнију, горчу, страшнију но што су те замахнуте песнице...

ЂОРЂЕ

(Опушта руке и обара клонуло главу).

ЈЕЛА

(Пошто се прибрала од узбуђења, мирно).

Ти имаш право, Ђорђе, када велиш да ме у браку није ништа друго везивало до она непоуздана веза, коју ми је црква наметнула. Ја те нисам волела и, више можда, нисам те ни трпела. Та појава није чудновата у браковима случајним, а наш брак је био само случај. Ја сам волела другога који ме није узео и прибегла сам браку с тобом, из пркоса и освете према ономе. То је мој први грех према теби. Знала сам да си ти све и сва чинио да стечеш моју наклоност; гледала сам те како си посртао под тежином бриге те; свесна сам била да жртве које чиниш премашају твоје могућности, па ипак те на том путу нисам устављала и — то је мој други грех према теби. Пао си и пружила сам ти руку, али не да тебе изнесем, у томе часу ја сам била још увек равнодушна према твојој судбини, већ пружила сам ти руку да не бих својим падом и мене сру-

шио. Спасавала сам себе у томе часу и — то је био мој трећи грех према теби. (Пауза). И... да сам на овим гресима стала, ја не бих у овом часу обарала поглед пред тобом, али... знаш, знаш, како је било. Несрећа је летела за несрећом; сваки тренутак који је прошао био је прошлост узалуд потрошена: сваки тренутак који је наступао носио је нову невољу. Твоја част, срећа сестрина, углед наш, мој понос и, најзад, сраман слом целе породице. И из тога целога сплета удара, сукоба, и из тога сплета недаћа, узносиш се у једанпут ти пред мојим очима, ти, у коме сам навикла гледати човека без воље и без поноса; уздижеш се мужаствен и храбар и поносан пред тамничким вратима и израсташ у мојој зеници и развејаваш копрену испред мојих очију и проламаш лед који ми се на души нахватао, и ја у том часу сагледам у теби мужа коме љубав дугујем.

ЂОРЂЕ

(Тешко уздахне).

ЈЕЛА

И... отад ударе судбине примам срчаније, снажније; ја се са твојим болом удружујем. Ја присвајам твоју судбину и примам неравно борбу са недаћом.

ЂОРЂЕ

(Који се дотле уздржавао, тешко зајеца покривајући лице рукама).

Јело!

ЈЕЛА

Ал' мој последњи грех према теби тежи је од мере којом га људски закони одмеравају. Не само што сам згрешила, већ сам то учинила у тренутку када сам те заволела. Ту лежи тежина греха мог!

ЂОРЂЕ

И... ни једне речи немаш зар којом би свој злочин правдала?

ЈЕЛА

Правдала?... Хоћеш ли да се правдам слабошћу жене коју је искористио заводник или тренутком заноса пробуђених снова младости, или, можда, да сам морала жртвовати своју да би откупила твоју част?

ЂОРЂЕ

Женином чашћу не откупљује се част мужевљева
Част је старија од свих обзира, бесчашће теже од свих невоља.

ЈЕЛА

Тај прекор осећам и ја, јер, да га не осећам, не бих сад као кривац пред тобом стајала; не бих сама себе оптужавала. Ја чекам твоју пресуду! Једнога тренутка била сам је сама себи изрекла-хтела сам извршити самоубиство — али га нисам извршила, јер сам појмила да би самоубиство било само избегавање суда на који муж има

права... Ја чекам твоју пресуду, јер, упамти, под овим жигом нећу живети. Из твоје руке смрт нек буде наш први љубавнички загрљај. Ја те молим, ја те преклињем, Ђорђе, (Пада на колена). Убиј ме, без милости убиј ме!

ЂОРЂЕ

(Под утиском је тешкога бола и гнева После извесне борбе и размишљања умири се).

Јело... твој поступак је гнусан и низак, али ја немам права да будем твој судија. И ја сам, Јело, учинио један грех и ја сам преда те стао да сам себе оптужим, па — ти ми ниси судила но праштала и помогла разоравајући срећу сестрину. Твој поступак је такав да ти не могу судити, немам права, обезоружан сам. (Узима је за руку и диже је). Устани!

ЈЕЛА

Не можеш ми судити?

ЂОРЂЕ

Не!

ЈЕЛА

А ни праштати?

ЂОРЂЕ

Ни праштати!

ЈЕЛА

Не можеш ми ни судити ни праштати? Па зар на томе да остане? Зар је то гнев мужа преварена?

ЂОРЂЕ

Не, имаш право, на томе не може остати. (Звони).

ЈЕЛА

(Пристрављена).

Шта ћеш?

ЂОРЂЕ

(И сам дубоко поражен одлуком који је донео, оборио главу).

XIV

СОФИЈА, ПРЕЂАШЊИ

СОФИЈА

(Долази).

ЂОРЂЕ

Идите, Софија, и зовните ми оца и мајку госпођину, замолите их да одмах дођу.

СОФИЈА

(Одлази).

XV

ЈЕЛА, ЂОРЂЕ

ЈЕЛА

(Пошто је Софија отишла).

Што ће ти родитељи моји? Хоћеш ли, можда, да ме пред њима оптужиш, је ли? Зар немаш

снаге сам да изречеш пресуду? (Пауза). Слушај, Ђорђе, ја примам смрт, али не примам срамоту.

ЂОРЂЕ

Не мислим те оптуживати, ал' ми не можемо под истим кровом живети.

ЈЕЛА

Хоћеш да ме изложиш порузи, порузи родитеља, порузи света? Ох, како је бедан твој гнев! Другчије сам га је замишљала. Очекивала сам од тебе или великодушни опроштај или смрт! О, како си слаб ти! Ох, Боже како је све то бедно, бедно, бедно! (Горко заједа и пошто кроз сузе да одушке болу, прибира се и умирује се одлуком коју је у томе часу донела). Па нека тако буде! Одох да се обучем како ме родитељи не би дуго чекали... Збогом! (Оде у леву собу, пошто се на вратима још једном осврне и погледа га).

ЂОРЂЕ

(Заједа и сам и, савладан болом, пада у фотељу заривајући главу у руке. Пауза. Из леве се собе чује пуцањ револвера. Он скочи престрављен).

Јело! Јело! (Одјури нагло у ону собу и после извесне паузе враћа се водећи њу... Њој глава пала на његово раме; јутарња јој хаљина раскопчана на грудима, а свежа крв обојила јој кошуљу која се под раздрљеним хаљинама види. Он је доводи до отомана и ту је лагано спушта, а сам крај ње клекне). Јело... шта учини?

ЈЕЛА

(Отвара полако клонуле очи)...

Ти ме жалиш?... Хвала ти!

ЂОРЂЕ

Зашто?... Зашто?...

ЈЕЛА

(Хвата га грчевито за руку)

Јер... волим те!

ЂОРЂЕ

Јело!

ЈЕЛА

Опрости!

ЂОРЂЕ

Праштам ти. Јело... врати се... што ме остављаш...? (Плаче и љуби јој руку, косу, раме).

ЈЕЛА

(Прибира последњу снагу).

Тако је... морало... бити! (Цикне и клоне; грчи се и бори; пада јој глава у његово наручје и на његовим грудима умире).

ЗАВЕСА

САДРЖАЈ:

	Страна
Госпођа Министарка	5
Тако је морало бити	273